

ЗА ПРЕЛЕСТТА

КАК СА ИЗПАДАЛИ В ПРЕЛЕСТ ГОРДИТЕ И КАК СА Я ИЗБЯГВАЛИ СМИРЕНИТЕ

Православное братство
во имя иконы Божей Матери
“Неупалимая Купина”

“Елеон”, Москва, 1994

ОТ СЪСТАВИТЕЛЯ

В прелест, в широкия смисъл на тази дума, се намира цялото човечество в състоянието на грехопадение, защото цялото човешко естество е повредено от лъжата. За прелестта, присъща на всички хора, преподобният Симеон Нови Богослов казва: “Нашият Господ Иисус Христос точно затова е и слязъл при нас, защото е поискал да ни освободи от плена и от най-злата прелест.”

В крайна прелест изпада онзи, който е развил в себе си присъщото за хората самопрелъстяване, гордостта. Встъпил е в общение с дявола и е станал негов храм и оръдие. Източникът на прелест, както и на всяко зло, винаги е бил дяволът. “Изобщо една от причините за прелестта е гордостта” (св. Григорий Синаит). Светителят Игнатий Брянчанинов казва: “В човешката гордост, която е самопрелъстяване, дяволът намира удобно пристанище за себе си и присъединява своята прелест към самопрелъстяването на човека. Всеки човек повече или по-малко е склонен към прелест, защото човешката природа е уязвена от гордостта. Прелестта първоначално действа върху начина на мислене, а след това постепенно се предава на сърцето и извращава сърдечните усещания. Когато покори целия човек, прелестта се отразява и на цялата му дейност - завладява дори тялото му... Колкото са разнообразни човешките страсти, толкова многообразни са и състоянията на хората, подвластни на бесовската прелест, и доколкото човек е поробен от лъжата, дотолкова силна бива и прелестта, която го е обзела.”

Светителят Игнатий Брянчанинов свидетелства, че е виждал старци, които се занимавали с изключително усилен телесен подвиг и поради това достигнали до велико самомнение и самопрелъстяване. Техните душевни страсти: гняв, гордост, лукавство, непокорност, се развили извънредно много. Те с ожесточение отхвърляли спасителните съвети и предупреждения, като не се подчинявали дори на светителите.

Някои подвижници, изпаднали в първия вид прелест, завършили живота си със самоубийство. Това се случва, защото сред лъжливото наслаждение, внушавано от

бесовската прелест, понякога има минути, когато прелестта се изобличава и може да се усети такава, каквато е. В тези минути прелъстеният човек чувства непоносима душевна мъка и отчаяние. Те ясно показват неправилността на целия му душевен строй, но тъй като начало на прелестта е гордостта, прелъстеният упорито смята себе си за създ на благодатта на Светия Дух, не се вслушва в спасителните съвети на ближните и не предприема никакви мерки за своето изцеление. Времето тече, а пристъпите на отчаяние стават все по-силни и накрая то се превръща в изстъпление на ума и завършва със самоубийство.

В прелест изпада и този християнин, който, изпълнен с гордост и безразсъдство, се стреми да развива в сърцето си свети и духовни усещания, за които още не е способен. “Както нечистият ум, желаейки да види Божествени видения, няма възможност да ги види, съчинява такива от себе си, като лъже и се прелъстява с тях, така и сърцето, силейки се да вкуси Божествената сладост и други Божествени усещания, като не ги открие в себе си, ги съчинява само или се прелъстява, самозалъгва се и се погубва” (свет. Игнатий). Този вид прелест не е толкова явен и рядко довежда до полудяване и самоубийство, но развращава и сърцето, и ума.

Прелестта, възникваща в сърцето поради лъжлива насоченост на ума, е наречена от Светите отци “мнение”. Подвластният на “мнението” “въобразява за себе си” и си съставя мнение за праведност. “Мнението” винаги се основава на лъжливи понятия и усещания. Онези, които си въобразяват, че са праведни и преизпълнени с даровете на Светия Дух, са способни на лицемерие, лукавство и измама, за да внушат и на окръжаващите това мнение за себе си. Те, обаче, се разпалват от непримирима вражда и ненавист към хора, които не признават тяхната мнима святост.

Обзетият от “мнение” губи способността си към духовно преуспяване. “Онзи, които се мисли за безстрастен, никога не ще се очисти от страстите; който си мисли, че е изпълнен с благодат, никога не ще получи благодат; въобразяващият си, че е свят, никога не ще достигне святост. Казано просто: онзи, който си приписва духовни дела, добродетели, достойнства, благодатни дарове, който ласкае себе си и се утешава с “мнението”, чрез това “мнение” препречва входа и на духовните дела, и на християнските добродетели, и на Божествената благодат в себе си, а отваря входа пред греховната зараза и демоните” (свет. Игнатий).

Както преподобният Макарий Велики, според когото няма нито един човек, напълно освободен от гордостта, така и светителят Игнатий казва, че няма хора, които да са свободни от действието на “изтънчената прелест, наричана “мнение”, в тях.

“Трудно е да се освободим от самопрелъстяването. Пред дверите стои стража. Те са заключени с тежки и здрави катинари и брави. Върху тях е положен печатът на бездната” (свет. Игнатий). Катинарите и бравите са тщеславието, лицемерието и лукавството на самопрелъстените, адският неразрушим печат - възприемането на действията на самопрелъстяването като благодатни.

Как да се избегне прелестта? “Обичай смирението, то ще те скрие от греховете” (св. Антоний Велики). Само истинското смирение избавя християнина от всички опасности в духовния живот.

Прелъстяването е най-голямата опасност, която прегражда пътя на всеки християнин. В един миг то може да разруши дългогодишния труд над душата както на внимателния на пръв поглед към себе си монах, така и на умъдрения старец.

Ние трябва ясно да осъзнаваме тази опасност и да осъзнаваме своето духовно състояние на бедни, и стоящи на ръба на пропастта. “Никой не може да види и да се пребори с всичко сам със свои сили - само съзнанието за собствената немощ, нищета и греховност е правилното духовно устройство, предпазващо човека от падения... Подвижник, който няма сърдечен плач, се намира в духовна “прелест”, т. е. в лъжливо устройство, и ако не се поправи, може да изпадне и в явна бесовска прелест и да погине. В наше време голяма част от подвизаващите се се намират в прелест. Това е доста деликатна работа...” - пише съвременният старец игумен Никон.

В тази книга ще намерите и печални примери за това как са падали с велико падение възгордялите се със своите телесни подвизи затворници и пустинници и как чрез своето велико смирение са избегнали мрежите на дявола великите светци. Ние сметнахме за необходимо да поместим тук съвети на светителя Игнатий Брянчанинов и на някои от съвременните старци за правилното духовно устройство, достъпно за съвременния човек.

Надежда Иличова

ГЛАВА I

ВЕЛИКОТО СМИРЕНИЕ НА ВЕЛИКИТЕ, СПАСЯВАЩО ОТ ПРЕЛЕСТТА

Макарий Велики

Веднъж авва Макарий се връщал от планината в килията си и носел наръч клони. И ето че на пътя му се изпречил дяволът със сърп. Той искал да блъсне Макарий, но не могъл и му рекъл: “Голяма сила имаш в себе си, Макарие, защото не съм силен против тебе. Ако ти правиш нещо, правя го и аз. Ти постиш, а аз съвсем не ям. Ти бодърстваш, а аз съвсем не спя. Едно само има, с което ме побеждаваш.” Авва Макарий попитал: “Какво е то?” Дяволът отвърнал: “Смирението. Затова не съм силен против тебе.”

(Древен патерик)

Арсений Велики

Веднъж демоните нападнали авва Арсений в килията му и започнали да го смущават. Прислужниците му дошли при него, застанали пред килията и слушали как той се моли на Бога, като казвал така: “Боже! Не ме оставяй; аз не съм сторил нищо добро пред Тебе, но по Твоята благост дарувай ми да положи началото.”

(Древен патерик)

Пимен Велики

За авва Пимен разказвали, че когато братя отивали при него, той ги отправял първо да идат при авва Анувий, понеже Анувий бил по-възрастен на години. Но авва Анувий им казал: “Вървете при брата ми Пимен; той сам има дара на словото.” Ако пък авва Анувий и авва Пимен били някъде заедно, то Пимен Велики съвсем не говорел в негово присъствие.

(Достопаметни сказания)

Не говори, докато не те запитат

Още в началото на своето подвижничество авва Евпрений отишъл при един старец и казал: “Авва! Дай ми наставление как да се спася?” Старецът му отговорил: “Ако искаш да се спасиш, когато отидеш при някого, не започвай да говориш, докато не те запитат.” Авва Евпрений, поразен от тия думи, се поклонил на стареца и казал: “Много книги съм чел, но таква наставление още не познавам.” И си отишъл, като получил голяма полза.

(Достопаметни сказания)

Антоний Велики

Веднъж Антоний Велики се молил в килията си и чул отправен към него глас: “Антоние, ти още не си достигнал мярата на онзи кожар, който живее в Александрия.”

На сутринта старецът станал рано, взел тоягата си и бързо тръгнал към Александрия. Намерил посочения мъж, който много се учудил, че вижда при себе си Антоний. Старецът попитал кожаря: “Разкажи ми за делата си, защото заради теб съм дошъл тук и съм оставил пустинята.”

Кожарят отговорил: “Не зная да съм направил някога нещо добро и поради тази причина, ставайки рано от постелята, преди да ида на работа, си казвам: “Всички жители на този град, от мало до голямо, ще влязат в Царството Божие заради добродетелите си, а аз единствен ще ида на вечни мъки заради греховете си.” Същите думи повтарям в сърцето си и преди да легна да спя.”

Като чул това, блаженият Антоний казал: “Наистина, сине мой, ти, като изкусен златар, живеейки спокойно в дома си, си придобил Царството Божие; аз, макар и да прекарвам целия си живот в пустинята, не съм постигнал духовен разум и не съм достигнал мярата на съзнанието, което ти изразяваш с думите си.”

(Отечник)

Арсений Велики и св. Иоан Колов

Идвайки в скита от царския дворец, където бил голям велможа, свети Арсений съобщил на презвитерите за своето намерение да приеме монашество. Те го отвели при един старец, изпълнен със Светия Дух - свети Иоан Колов. Старецът поискал да подложи Арсений на изпитание. Когато седнали на трапезата, за да вкусят от хляба, той не поканил Арсений, а го оставил да стои прав. Той стоял, навел очи към земята, и си представял, че стои в присъствието на Бога пред Неговите Ангели.

Когато започнали да се хранят, старецът взел един сухар и го хвърлил на Арсений. Като видял това, Арсений си обяснил постъпката на св. Иоан така: старецът, подобно на Ангел Божи, е разбрал, че съм подобен на куче, дори по-лош

съм от куче, и затова ми подава хляба така, както се подава на куче. Ще изям хляба така, както го ядат кучетата. След този размисъл Арсений застанал на четири крака и в това положение стигнал сухара, взел го с уста, отнесъл го в ъгъла и там го изял.

Старецът, като видял великото му смирение, казал на презвитерите: от него ще излезе изкусен инок. В скоро време св. Иоан му дал килия близо до своята и го научил да се подвизава за своето спасение.

(Отечник)

Свети Иоан Колов

Веднъж авва Иоан седял в скита. Братята го наобиколили и го разпитвали за своите помисли.

Като видял това, един от старците, победен от завистта, му рекъл: “Иоане! Ти си подобен на блудница, която украсява себе си и умножава броя на любовниците си.” Свети Иоан го прегърнал и му рекъл: “Истина казваш, отче мой.”

(Отечник)

Великият патриарх Александър

Веднъж дяконът на патриарх Александър започнал да го укорява пред целия клир. Блаженият му се поклонил, като казал: “Прости ми, господине и брате мой.”

(Отечник)

Григорий Велики

Авва Иоан Персийски разказвал за блажения римски епископ Григорий Велики:

“Отидох в Рим на поклонение на гробовете на светите апостоли Петър и Павел. Веднъж, докато бях в града, видях, че иде епископ Григорий и че ще мине покрай мене. Реших да му се поклоня. Като забелязаха намерението ми, всички от неговата свита един през друг ми казаха: “Авва, не се покланяй!” Но аз не разбирах защо и смятах за неприлично да не се поклоня на епископа. Когато той се приближи към мене и видя намерението ми да му се поклоня - казвам като пред Бога, братя! - пръв се хвърли пред мене на земята и не стана, докато аз пръв не се изправих на крака. И ме обцелува с велико смиrenomъдрие, даде ми три златни монети и заповяда да ми бъдат дадени дрехи и всичко необходимо. Аз прославих Бога, дарувал му такова смирение, милосърдие и любов към всички.”

(Духовна ливада)

Сисой Велики

Един брат казал на авва Сисой: “Забелязвам в себе си, че паметта за Бога винаги е с мене.” На това старецът му отговорил: “По-важно от това да размишляваш за Бога е да се виждаш по-ниско от всяка твар. Защото телесният труд и такова принижаване довеждат до смиrenomъдрие.”

(Достопадетни сказания)

Авва Ор

Авва Сисой помолил авва Ор: “Дай ми наставление.” “Имаш ли доверие към мене?” - го запитал авва Ор. “Имам” - отговорил Сисой. “Иди тогава - казал му авва

Ор - и прави онова, което виждаш, че правя аз.” “Какво виждам в тебе, отче?” - запитал го авва Сисой. Старецът рекъл: “Аз почитам себе си за най-долен от хората.”

(Достопаметни сказания)

Авва Нестерой

Авва Пимен попитал дошлия при него авва Нестерой: “Откъде си придобил добродетелта, когато има скръб в киновията, да не говориш и да не се оплакваш?” И братът след много увещания на стареца казал: “Прости ми, авва! Когато дойдох в киновията, отначало казах на моя помисъл: ти и магарето сте едно и също; когато бият магарето - то не говори, когато го ругаят - то не отговаря; така постъпвай и ти, както и псалмопевецът казва: “Като добиче бях пред Тебе; но аз съм винаги с Тебе” (Пс. 72:22-23).

(Древен патерик)

Изцелението

Една жена, която носела в гърдите си болестта, наричана “рак”, научила от мълвата за авва Лонгин и търсела случай да го види. Той живеел на девет мили западно от Александрия. Когато тя дошла да го търси, блаженият Лонгин събирал дърва на брега на морето. Без да знае, че това е самият Лонгин, жената попитала: “Авва! Къде живее авва Лонгин, раб Божий?” Старецът рекъл: “Какво искаш от този измамник? Не ходи при него. По каква работа го търсиш?”

Жената му разкрила своята болест. Авва Лонгин прекръстил болното ѝ място и я отпратил с думите: “Иди си, Бог ще те изцели, а Лонгин с нищо не може да ти помогне.” Жената повярвала на думите на стареца, тръгнала си и тозчас се изцелила. След това, разказвайки на други за случката и описвайки как изглеждал старецът, тя разбрала, че нейният изцелител е самият авва Лонгин.

(Достопаметни сказания)

Човешката слава

Един светски началник дошъл да види авва Симон. Аввата, като чул за това, се препасал и се покачил на едно палмово дърво. Посетителите му викали: “Старче! Къде живее отшелникът?” - “Тука няма отшелник” - отговарял аввата. След този отговор те си тръгнали.

(Достопаметни сказания)

Светителят Иоан Златоуст

Когато светителят Иоан Златоуст станал патриарх, той обръщал особено внимание на благоустройството на църковния клир и поощрявал и утвърждавал в доброто добрите, а лошите наказвал и изобличавал. Поради това бил обичан много от добрите и ненавиждан от лошите. Последните, понеже живеели лошо, най-вече не обичали светеца за това, че разкривал беззаконните им дела и някои от тях отлъчвал от Църквата. И ето че тия зли клирици започнали за отмъщение да разпространяват за патриарха лоша слава сред народа и хулили оногова, който бил достоен само за похвали.

Иоан знаел за клеветата, ала как се отнесъл към нея? Той не ѝ обръщал никакво внимание, предоставяйки всичко на Божия съд. И какво станало? Станало така, че колкото повече хулили Иоан враговете му, толкова повече се разраствала добрата слава за него. Преди клеветата той бил тачен само в отечеството си, а след това се прославил и в други далечни страни и мнозина идвали чак в Цариград, за да го видят и да се насладят на неговото високо учение.

(Пролог)

Исидор Велики и дякон Пафнутий

При великия Исидор, Скитски презвитер, имало един дякон Пафнутий, когото заради добродетелта му той искал да ръкоположи за презвитер и да го направи свой приемник. Той пък не приел ръкополагането поради благоговение, а си останал дякон. Именно на това по зло внушение от дявола завидял един старец.

Веднъж, когато всички били в църквата на молитва, той на излизане подхвърлил своя книга в килията на авва Пафнутий и съобщил на авва Исидор, че някой от братята откраднал книгата му. Авва Исидор се учудил и казал, че такова нещо никога не се е случвало в скита. Старецът, който подхвърлил книгата, му казал: “Прати двама отци с мене, за да претърсят килиите.” Когато отишли, този старец ги завел първо в други килии, а накрая - в килията на авва Пафнутий и там намерил книгата. Донесъл я на презвитера в църквата.

Авва Пафнутий пред всички започнал да се кае на презвитера авва Исидор, като казал: “Аз съгреших, дай ми епитимия.” Той му наложил епитимията три седмици да няма общение с него и идвайки в църквата да пада на колене пред всички и да казва: “Простете ми, аз съгреших!”

След три седмици той бил приет в общение, а старецът, който го наклеветил, взел да се беснува и си признал: “Аз наклеветих раба Божий.”

Тогава цялата църква започнала да се моли за него, ала той не се излекувал. Великият Исидор казал пред всички на авва Пафнутий: “Помоли се за него; защото той те наклевети и само от тебе ще се изцели.” Когато Пафнутий се помолил за стареца, той веднага оздравял.

(Древен патерик)

Разказът на Макарий Велики

Макарий Велики разказвал за себе си: “Когато бях млад и живеех в килия в Египет, взеха и ме направиха клирик в едно село. Понеже не исках да бъда клирик, избягах на друго място. Там при мене идваше един благочестив мирянин, вземаше ръкоделието ми и ми доставяше всичко необходимо. Поради дяволско изкушение една девица от това село изпадна в любодеяние. Когато зачена, питаха я: “Кой е виновникът за това?” Тя отговаряше: “Отшелникът.” Тогава дойдоха и ме отведоха в селото, окачиха ми на врата опушени грънци и дръжки от съдове, водеха ме по улицата, биеха ме и викаха: “Този монах разврати нашата девица, вземете го, вземете го!” - и ме пребиха почти до смърт. Приблужи се един старец и каза: “Дълго ли ще биете този монах странник?” А мирянинът, който ми служеше, вървеше след мен засрамен; мнозина го ругаеха и казваха: “Ето отшелника, когото хвалеше! Какво стори той?” А родителите на девицата казваха: “Няма да го пуснем, докато не ни посочи някой, който да поръчителства за него, че ще я храни.”

Помолих служещия ми мирянин и той ми стана поръчител. Като се върнах в килията си, дадох му колкото имах кошници и казах: “Продай ги и дай на онази жена за прехрана.” А на себе си говорех: “Макарие! Ето, намери си жена: сега трябва малко повече да работиш, за да я изхранваш.” Работех ден и нощ и й прашах.

Когато дойде време нещастната да ражда, тя много дни се мъчи и не можа да роди. Питаха я: “Защо е така?” “Зная защо - отговаряше тя, - аз наклеветих отшелника и лъжливо го обвиних. Но не той е виновен, а еди-кой си юноша!” Тогава мирянинът, който ми служеше, дойде при мен с радост и каза: “Онази девица не можа да роди, докато не призна, че отшелникът не е виновен и че те е наклеветила. И ето, цялото село с почести иска да дойде тук и да те моли за прошка.”

Като чух за това, страхувайки се от безпокойството, избягах тук, в скита. Ето главната причина, поради която съм дошъл.”

(Достопааметни сказания)

Словото гордо и словото смирено

Веднъж Макарий Велики отивал в Нитрийската планина заедно с ученика си и му заповядал да върви малко пред него. Като се отдалечил напред, ученикът срещнал един езически жрец, който бързал за някъде и носел голямо отсечено дърво. Ученикът му извикал: “Къде бягаш, демоне?” Жрецьт се разсърдил и го набил жестоко, оставил го едва жив и отново забързано продължил пътя си.

След малко срещнал блажения Макарий, който го приветствал така: “Здравей, трудолюбиво, здравей!” Учуден, жрецьт отговорил: “Какво хубаво видя в мене, че ме поздравяваш така?” Старецьт казал: “Поздравих те, защото видях, че се трудиш и угрижен бързаш нанякъде.” Жрецьт отвърнал: “От поздрава ти дойдох в умиление и разбрах, че ти си велик служител на Бога. Ала един друг окаян монах, като ме срещна, ме наруга, и затова го набих.”

С тези думи той паднал в нозете на Макарий, прегърнал ги и възкликнал: “Не ще те оставя, докато не ме направиш монах.” Те тръгнали заедно. Като стигнали мястото, където лежал пребитият монах, те го вдигнали и на ръце го занесли в църквата, защото не можел да върви. Братята от планината, като видели, че заедно с Макарий Велики идва езически жрец, много се учудили. Жрецьт приел християнството, а после - монашеството. Наставени от неговия пример, мнозина идолопоклонници се обърнали към християнството. По този повод авва Макарий казал: “Гордото и зло слово подтиква към зло и добрите хора, а словото смирено и благо обръща към доброто и лоши хора.”

(Отечник)

Московският светител Петър

Светителят Петър, Московски митрополит, подобно на преподобния Сергий в детството си - седемгодишен, бил даден да се обучава на писмо. Той отначало също се учел лошо и с това немалко огорчавал родителите си. Но тъй като бил скромен и благочестив, Господ заради това скоро му дарувал и разум за учението.

Веднъж насън той видял мъж, облечен в архиерейски одежди, който му казал: “Чедо, отвори устата си.” Петър изпълнил заповяданото. Тогава светителят

докоснал езика му, благословил го и след това се отдалечил от него. Оттогава той усвоявал бързо всичко, което му преподавал учителят, и за кратко време надминал в учението всички свои връстници. Така Господ награждава за смирението!

(Пролог)

Светската ученост

Веднъж авва Евагрий попитал Арсений Велики: “Отче, защо при цялата ни ученост и развитие ние не сме придобили нищо, а тези груби египетски пустинници имат такова възвишено духовно дело?” Авва Арсений отговорил: “От ученията на света ние нищо не ще почерпим за духовното жителство, а те са придобили своето духовно жителство с подвизи.”

ГЛАВА II

ПРЕЛЕСТТА

Отшелникът, прелъстен от демоните

Монахът Авраамий бил египтянин и водел в пустинята много строг аскетичен живот, ала умът му бил поразен от крайно самомнение. Веднъж той дошъл в църквата и започнал да спори със свещениците, като твърдял: “Сам Иисус Христос ме ръкоположи носес за свещеник и вие трябва да ме приемете като презвитер и да ми позволите да служа литургия с вас!”

Отците го извели от неговото усамотение, накарали го да води друг, по-прост живот и го излекували от гордостта му. Като разкрили пред него собствената му немощ, те му доказали, че той е бил прелъстен от демона на гордостта, и със светите си молитви го възстановили в предишния му добродетелен живот.

(Лавсаик)

Гордият Валент

Валент дълго живял в пустинята. Много изнурявал плътта си и в живота бил велик подвижник, но след това, прелъстен от духа на самомнението и гордостта, изпаднал в крайно високомерие, така че станал играчка на бесовете.

Една късна вечер, когато вече било съвсем тъмно, Валент плетял кошници и изтървал шилото си на пода. Дълго не можел да го намери, но изведнъж по бесовско внушение в килията се появил запален светилник и така той намерил изгубеното шило. Това подхранило неговата надменност. Упоен от гордост, подвижникът още повече се възгордял и накрая взел да презира и самите Христови тайни. Дяволът пък, като се убедил, че Валент напълно се е поддал на измамата му, преобразил се в самия Спасител и през нощта му се явил, окръжен от сонм демони в образа на ангели със запалени светилници. И ето че се появил огнен кръг и в средата му Валент като че ли видял Спасителя. Един от демоните се приближил в образа на ангел и казал: “Ти благоугоди на Христа със своите подвизи и Той дойде да те посети. И така, не прави нищо друго, а само като Го видиш застанал сред целия сонм, поклони Му се и след това си иди в килията.” Валент излязъл и като видял множество духове със светилници, се поклонил на антихриста.

След това безумието на прелъстения пораснало дотам, че на следния ден в църквата казал на братята: “Аз нямам нужда да се причастявам с Тайните, понеже днес видях самия Христос.” Тогава Светите отци го вързали с вериги и го лекували цяла година, като изтребвали в него гордостта с молитвите си и с всякакви унижения и строгост, както се казва в пословицата: “Клин клин избива.”

(Лавсаик)

Борба с помислите

Попитали един старец: “Дали е добре страстният помисъл да се изповядва на някой от старците или трябва да се ръководим от прочетеното и да се удовлетворяваме със своята собствена съвест?”

Старецът отговорил: “Страстните помисли трябва да се изповядват на старец, но на такъв, който може да ни помогне, и не бива да се уповаваме на себе си. Борещият се със страстта не може сам на себе си да донесе полза, особено ако тя го е завладяла.

На младини ми се случи следното. Душата ми бе уязвена от страст и аз бях победен от нея. Като чух, че авва Зенон е изцелил мнозина, реших да ида при него и да му разкажа за бедата си. Но помисълът ме удържаше, като ми внушаваше: “Та ти и сам знаеш как трябва да постъпиш! Постъпи според това, което си прочел, и не съблазнявай стареца.”

И така, щом решавах да не ходя при него, битката малко отслабваше и аз оставах вкъщи. Тогава страстта отново ме оборваше и аз пак се увещавах да ида при стареца, ала врагът отново ме прелъстяваше, като не допускаше да изповядам побеждаващите ме помисли.

Когато все пак отивах при стареца, помисълът ми казваше: “Каква нужда има да разказваш за себе си на някой?” Старецът виждаше, че нещо ми тежи на сърцето, но не ме изобличаваше, а чакаше сам да му се изповядам. Всеки път ми даваше наставление за благ живот и ме изпращаше смирено. Като се връщах вкъщи, скърбях и плачех, казвайки на душата си: “Докога, окаяна душо моя, ще отхвърляш изцелението? Отдалеч идват хора при стареца и получават изцеление, а ти не можеш да надмогнеш себе си и да се излекуваш, когато имаш наблизно лекар!”

Накрая станах и казах сам на себе си: “Ще ида при стареца и ако не сваря никой при него, това ще ми бъде знамение за Божията воля да му изповядам помислите си.” С тази решимост отидох при него и не заварих там никого.

Както обикновено, той ми говореше за спасението на душата и за това как да се очистя от лошите си помисли. Понеже бях отново победен от срама и не бях в състояние да изповядам помислите си, помолих го да ме пусне. Той се помоли и на изпращане тръгна напред към вратата, а аз, измъчван от помисли дали да му кажа или не, стъпвах бавно след него.

Като виждаше, че помислите много са ме измъчили, старецът се обърна към мене и докосвайки гърдите ми, каза: “Какво става с тебе? И аз съм човек.” Когато старецът ми каза това, сърцето ми сякаш се разтвори и аз паднах по очи в нозете му, умолявайки го да ме помилва.

Той ми каза: “Какво става с тебе?” Аз отговорих: “Ти знаеш от какво страдам.” Той отвърна: “Трябва сам да изобличиш състоянието си.” Тогава с голям срам изповядах страстта си. Той ми рече: “От какво се срамуваш? Каж ми, не съм ли и

аз човек? Не идваше ли ти три години тук с тия помисли, без да ги изповядаш?” Аз паднах в краката му и го умолявах: “Помилвай ме заради Бога, кажи какво да правя?” Той отговори: “Иди, усили молитвата си и за никой не говори нищо лошо.”

Върнах се в килията си, усилих молитвата си и с Христовата благодат заради молитвите на стареца се освободих от тия помисли. След една година се появи помисъл, че може би Бог ме е помилвал по Своята милост, а не заради стареца.

Отидох при него и желаяйки да го изпитам, се поклоних и казах: “Авва! Помоли се за мен заради онзи помисъл, който ти изповядвах миналата година.” Той не ме изправи веднага и като помълча малко, каза: “Стани и дръж вратата.”

Когато чух това, изпитах такъв срам, че исках земята да ме погълне. Станах и не можех да го погледна. Дивейки се на стареца, се върнах в килията си.

(Отечник)

Прелъстеният

(Повест за Елисей, ученик на Исаия).

Ученикът на авва Исаия Елисей разказвал: “Когато бях млад, се случи да се разболея и бях на смъртен одър. Баща ми, загрижен за мен, ежедневно канеше множество лекари. Както и да се стараеха те, не можеха да ми помогнат и накрая му казаха: “Юношата ще живее не повече от три дни.” Като чул това, баща ми бил поразен от скръб. Облян в сълзи, той побързал да иде в църквата на Светия евангелист Марко и намерил там, както после разказваше, един престарял монах.

Като видял, че баща ми е опечален, монахът го повикал по име и го запитал: “Какво има, господин Прокопие? За какво скърбиш?” Баща ми отговорил: “Онзи, който ти е открил името ми, ще ти открие и причината за моята скръб.” Старецът казал: “Да идем в твоя дом.”

Когато дошли вкъщи, старецът се приближил към мене и казал на баща ми: “Доведи съпругата си.” Майка ми бе христоролюбива и монахололюбива, а баща ми ненавиждаше монасите. Старецът му казал: “Бог иска да изпълниш три заповеди и ако ги изпълниш, ще дарува живот на сина ти.” Баща ми отвърнал: “Обещавам пред Светия евангелист Марко да изпълня онова, което ми заповядаш.”

Старецът казал: “Ето вече петнадесет години как прелюбодействаш и блудстваш, осквернявайки ложето на жена си; затова Бог е посякъл с преждевременна смърт пет твои деца. Обещай да не съчетаваш в брак този юноша, а да му позволиш да приеме монашество. *И още, не встъпвай в общение с ариани и теодосяни*”¹. Баща ми казал: “Ще спазя думите ти през всичките дни на моя живот.”

Старецът се помолил и аз оздравях на третия ден. След това живях при баща си три години. После той ме сгоди с племенницата на жената на хегемона. Когато приготвяше необходимото за брака, лют демон обзе девицата и започна немилостиво да я мъчи. Родителите ѝ и баща ми цели седемнадесет месеца я водеха по църкви и подаваха милостиня, водеха я дори при влъхви и чародеи, но не преуспяха, а състоянието ѝ се влоши.

*Тогава, като се посъветвах, заведоха я при отец Макарий.*² И аз, и баща ми отидохме с нея. Старецът освети елея, заповяда на майка ѝ да я умие и след това да я помаже от главата до петите. Когато я помазаха, бесът започна да вика: “Мъка, мъка!” Като излезе от девицата, нападна мене и взе да ме мъчи седем пъти по-

силно от нея. Мъчи ме тридесет дни. И тогава дойде онзи старец, който преди беше разговарял с баща ми и ме беше изцелил от болестта. Като го видя, баща ми избяга.

Старецът ме взе и ме отведе в килията си. Цяла нощ на колене се моли за мене и прогони беса. След това ме пострига за монах и ме повери на авва Исаия. Авва Исаия имаше и друг ученик на име Петър. Живях при аввата девет месеца.

Баща ми, като чу какво се е случило с мене, изпрати четирима слуги с осем камили, натоварени с всякакви продукти, и писмо. Като прочетох писмото, заплаках. Отец Исаия видя писмото в ръцете ми, взе го и го скъса. Когато възроптах против това, старецът започна да ме укорява в присъствието на бащините ми слуги.

От този час ме обзе бесът на ненавистта и не можех да гледам стареца или пък да чувам гласа му. Гледах на него като на някакъв шут. Думите му ми се струваха като стрели, като двуостър меч. Когато стоях с него на молитва и бдение, аз го проклинах. Поради голяма ненавист и омерзение към него няколко пъти ставах през нощта да го убия, но се отказвах, опасявайки се от другия ученик - Петър, който живееше с него. Старецът пък не преставаше да ме наставлява, като понякога ме увещаваше, понякога ме заплашваше. Когато исках да се причастя със Светите Тайни, той ми забраняваше и ме укоряваше. Отлъчваше ме от трапезата и казваше: "Не ще ти дам храна, докато не кажеш: аз съгреших, прости ми." Но аз правех всичко напук: крадах и ядох тайно. Когато старецът стоеше на молитва, аз седях; когато той се упражняваше в бдение, аз спях; когато той плачеше, аз се смеех. Колко послушен на беса бях!

Скоро бесът започна да ми показва насън лъжливи видения за стареца. Аз, нещастният, им вярвах, а след това започнах често да виждам и наяве онова, което преди виждах насън. Така в мен се промъкна доверие към клеветата и нечистите помисли за стареца, които произтичаха от сърцето, вълнуваха ме и аз започнах да се съгласявам с тях. Бесовете ме смущаваха с нечисти помисли и с явяващите се пред мен привидения възбуждаха яростта, гнева и огорчението ми.

Бесът на гордостта, или по-добре е да се каже - на погибелта, стана мой учител. На каквото ме научаваше тайно и съкровено, това взех да говоря и пред другите. Казвах си в горест: "Кой е този лъстец и лицемер от долен род! Аз, който съм от голям град и от знатен род, син на благородни и богати родители, притежаващи толкова много и всякакъв добитък, станах негов ученик или всъщност - роб! Стоя пред него като слуга, подавам му вода да си умие ръцете, приготвям му трапезата, нося вода, събирам дърва, работя като роб! Той би трябвало да работи за мене и да ми се подчинява, а не аз на него! Колко неприятности, огорчения, скърби, печали, укори и беди претърпях от него! Колко пъти ме е карал да стоя гладен и жаден, да будувам и да спя на голата земя! Колко пъти ме е унижавал! Колко зло ми е причинил!"

Когато бесът ми внушаваше всичко това, аз все повече и повече се предавах на гнева, като се смятах за обиден и много пострадал. Помисълът ми казваше: "Иди си от този проклет старец и пребивавай сам в килия, подобно на всички отци. Той не е монах и не е християнин." От тия помисли започнах отново да сънувам стареца да се забавлява с жена и да се кланя на идоли. Доверявайки се на сънищата, утвърдих се в мисълта си, че старецът е враг Божи и приятел на бесовете.

Далеч от скита имаше елинско капище, насред което стоеше един мраморен идол. Старецът имаше навик всяка събота да излиза от скита и на капището да се предава на плач. Там имаше и гробове на езичници. И неведнъж, а няколко пъти насън видях, че той принася там жертва и се покланя на идолите. Смятах тия сънища за истина.

Един път, когато старецът както обикновено отиде на капището, аз го изпреварих, излязох от килията и се скрих в едни храсти. Виждам, че иде старецът, а пред него върви някаква жена. Жената влезе. Виждам, че тя се моли и се покланя на идола. Когато тя свърши молитвата, дойде старецът, поклони се на идола и след това целуна жената и започна да любодейства с нея. След това той се върна в скита, а жената си отиде вкъщи. Това наблюдавах ясно седем пъти и като се убедих твърдо във видяното, взех да сядам пред килията и да разправам на братята, които идваха за полза при стареца: “Братя! Този старец е блудник и идолослужител, вие се прелъстявате, като идвате при него!” Така казвах и на иноците, които идваха при стареца, в течение на четири месеца. Но колкото и да се стараех да им попреча да го посещават, те, водени от Божията благодат, продължаваха да идват при него.

Като виждах това, аз, нещастният, се съкрушавах и вдигайки ръце към небето, възкликвах: “Господи, дарувай ми търпение!” Аз, нещастният и прелъстеният, си мислех, че търпя за правдата, и като застъпник на добродетелта, въздишах: “Слава Тебе, Боже! От каква чест в какво безчестие дойдох и на какво се превърнах!” И плачех. Старецът, като ме виждаше в такова състояние, ми казваше: “Добро ми чедо! Очисти сърцето си, смири помислите си, възлюби смирението Христово, гнуси се от гордостта и пази себе си.”

Когато говореше така, аз се гневях, огорчавах и смущавах. Словата му ми се струваха стрели, които ме поразяват.

Когато седях с него на трапезата, храната ми се струваше смрадана и аз се гнусях дотам, че неведнъж или дважд, а много пъти я отхвърлях. Помисълът вътрешно не преставаше да ме смущава, като казваше: “Напусни килията на стареца, а ако може, и скита. Като му подражаваш, не можеш да се спасиш.” Казвах сам на себе си: “Защо търпя такива страдания? В света не съм изпадал нито в блуд, нито в прелюбодеяние, нито съм крал, нито съм убивал.”

Помисълът, или по-точно бесът, ми нашепваше: “Ти страдаш справедливо. Оскърби баща си, майка си, роднините и приятелите си, остави Светите отци и дойде да живееш като инок при този немилосърден и дързък измамник с порочна нравственост.”

Бесът ми внушаваше това и ме виждаше готов да приема клеветите и злите помисли. Погребан в тъмнина, аз мислех, че ходя в светлина. Подвластен на сатаната, смятах себе си за монах и вместо да осъждам себе си, осъждах раба Божий.

Пребивайки в такава буря от смущението на помислите, получих от баща си писмо, че майка ми умира. “Ела - пишеше той - да се видиш с нея, преди да умре.” Като прочетох писмото, казах на отец Петър: “Отивам си. Трябва да се видя с майка си.” Братът отиде и предаде това на стареца.

Старецът дойде при мен и ми рече: “Добро ми чедо! Пребивавай тук с търпение заради Бога, остави привързаността към баща и майка. Ние в Бога имаме Баща и Майка. Промисълът Му ще устрои полезното и за нас, и за родителите ти.

Ако пък не ме послушаш и отидеш, не ще принесеш никаква полза на родителите си, а на себе си ще навредиш. После ще се разкайваш много за постъпката си, ала ще бъде късно. Впрочем отстъплението ти ще те накаже.”

Като чух това, по бесовско внушение пламнах от гняв и му отговорих: “Измамнико, идолослужителю, блуднико и прелюбодеецо! Ти и мене искаш да направих идолослужител и блудник като тебе!” Старецът отговори на това: “Благодатта Божия е в устата ти, чедо!” Аз продължих да викам: “Измамник, идолослужител!”

Мнозина отци се стекоха на виковете ми и всички старци ме укоряваха и проклинаха. А аз, подтикван от беса, грабнах дрехите си, разкъсах ги в гняв от горе до долу и като ги хвърлих в лицето на стареца, излязох гол от килията. Влязох в килията на друг един от старците, откраднах празничните му дрехи и тръгнах към Александрия. Там намерих майка ми вече починала, а баща ми - болен.

След три дни почина и баща ми. Всичките ми мисли бяха за богатото наследство, което получих. Разкайвах се, че съм приел монашеството. Една вечер легнах на одъра и спомняйки си скита и отец Исаия, простенах: “Слава Тебе, Христе Боже мой! Ти ме избави от измамника, от лъжливия старец!”

Едва произнесъл тези думи, чух гръмовен глас: “Пагуба и погибел на дома Прокопиев!” Изведнъж се надигна вятър и къщата се запали от четирите страни. Аз скочих смутен и едва успях да избягам заедно с останалите от къщата. Насъбраха се жителите на Александрия, но не можаха да помогнат: пламъкът поглъщаше и самите камъни. Стоях посрамен и размишлявах за случилото се.

Поради голяма печал и униние отидох в църквата на свети Мина и паднах пред олтаря. Бесът, приел вида на мъченик, ми каза: “Знай, че виновен за случилото се с теб е отец Исаия.” Като дойдох на себе си, си рекох: “Наистина! Този измамник е чародей и е пратил бесовете да запалят дома ми.”

На сутринта, щом станах, отидох при патриарха и казах: “Владико! Отмъсти за мен на идолослужителя отец Исаия. Със своите магии той изпепели дома ми и всичко, що беше в него.” Патриархът ми рече: “*Да онемят лъжливи уста, които говорят зло против праведника с гордост и презрение*” (Пс. 39:19). Когато патриархът произнесе тези думи, видях един мавър³, който взе да ме удря с огнено желязо и ме облече в желязна броня. Паднах в нозете на патриарха, обладан от бесове. Тогава той простря ръка към мене и паднаха оковите на езика ми. Седем месеца живях измъчван от страшен демон и представлявах жалка гледка. Налагаше се да ме оковават в железни окови. Аз биех себе си и всички около мене. Ядях човешки изпражнения.

Христолюбиви хора ме съжаливаха и ме обличаха, защото се скитах гол, терзаех плътта и одеждите си, мъчейки себе си и блъскайки идещите насреща. Поради недостиг на храна и от мръсотииите и нечистотите, в които се валях, тялото ми се покри със струпеи, подобни на люспи. Добрите жители на Александрия, като срещнали отци от скита, ги довели при мен; ала те не могли да ме познаят. Тогава им рекли: “Това е синът на Прокопий, който прие монашество при авва Исаия.” Отците отвърнали: “Сторете добро, докарайте го в скита.” Александрийците намерили придружител с камила, дали му една златна монета и като ми вързали ръцете и краката, ме отпратили в скита.

Отците от скита се събрали в голямата църква, извършили всенощно бдение, молили се за мене, помазали цялото ми тяло с елей и прогонили беса. Но раните и струпеите продължаваха да ме мъчат. Тогава аз, недостойният и грешният, им разказах подробно всичко, което се случи с мен, открих на всички своята беда и умолявах да ми сторят милост и да измолят от стареца Исаия да ме приеме за покаяние и да не допуска ново изкушение от беса.

Старците отидоха и доведоха отец Петър, другия ученик на авва Исаия. Като ме видя да лежа и като видя тялото ми, изгнило от рани (понеже желаех да склонят стареца към милост и съжаление, отците свалиха дрехите ми и ме оставиха да лежа гол на рогозката), заплака и сълзите му нямаха край.

Лежах в трепет, без да посмея да го погледна. Като поплака дълго, отец Петър стана и с още няколко отци отиде и доведе отец Исаия. Когато видях стареца да идва към мен, викнах: “Рабе Божий, помилуй ме, прелъстения от беса! Не ме оставяй за радост и веселие на врага душегубец! Доста съм наказан, мъчен бях справедливо!” Старецът също заплака и рече: “Чедо! Разбра ли, че падение е наказанието на гордите?” Аз казах: “Разбрах, отче! Разбрах го от това, което се случи с мене, и се поучих от това, на което бях подложен! Повярвах, че Господ правосъдно въздава на всеки според делата му.”

Старецът ме прекръсти и рече: “Бог, Създателят на всяка твар, да прости станалото и да изправи бъдещето.” Сложиха ме на одъра и ме занесоха в килията. След няколко дни с Христовата благодат и молитвите на стареца се изцелих. За мене се изпълниха словата на пророка, че на неразумните “челюстите трябва да се обуздават с юзда и оглавник” (Пс. 31:9). И още: “Много са скърбите за нечестивеца” (Пс. 31:10).

(Отечник)

Жертвата

В един манастир живели баща и син. Бащата се превъзнесъл за своите духовни достойнства и изпаднал в самопрелъстяване. Смятал многократно явяващия му се демон за светъл ангел. Когато врагът видял, че монахът е в ръцете му, предложил му да заколи сина си като жертва Богу. “И ти - казал той - ще се сподобиш с честта на Авраама.” Безумният баща послушал дяволското внушение, започнал да приготвя въжето и да точи ножа. Добре че синът навреме забелязал това, избягал и се спасил.

(Пролог)

Отшелникът убиец

За един брат разказах, че живеел като отшелник в пустинята и дълги години бил прелъстяван от демоните, като си мислел, че били ангели. Понякога при него идвал баща му. Веднъж, отивайки при сина си, той взел със себе си брадвата с намерение на връщане да си насече дърва.

Един от демоните, изпреварвайки бащата, се явил на сина и му казал: “Ето, дяволът иде при тебе в образа на баща ти, за да ти убие, и брадва носи със себе си. Ти го предвари, грабни му брадвата и го убий.” Бащата пристигнал както обикновено, а синът грабнал брадвата, ударил го и го убил. Тогава нечистият дух нападнал този отшелник и го удушил.

(Св. Игнатий, Отечник)

Наказаното своеволие

Един млад инок, след като поживял малко в манастира, взел да моли игумена да му позволи да живее в пустинята. Колкото и да го увещавал опитният старец да не бърза да изпълни своето намерение, инокът оставал непреклонен и старецът отстъпил.

Инокът се оттеглил в пустинята, намерил една пещера и се заселил в нея. Започнал да се упражнява в богомислие, молитва и пост. На пръв поглед какво похубаво може да има от такъв живот? Но дяволът не дремел. Отначало той започнал да го смущава със зли помисли, а когато това не помогнало да го отклони от пътя, взел да действа другояче. Преобразен като светъл ангел, той се явил на неопитния подвижник и казал: “Знай, че заради твоята чистота и добър живот Господ ме прати да ти служа.” “Какво толкова съм направил, че да ми служат Ангелите?” - възкликнал изуменият монах. Бесът отговорил: “Всичко, което си направи досега, е велико и високо пред Бога. Ти остави света и стана монах, постоянно се обременяваш с молитви и пост, а дори и в пустинята се оттегли. Как да не ти служат Ангелите?”

Тези бесовски думи паднали на благодатна почва и монахът взел да си мисли: “Какво пък, може би наистина съм висок и велик пред Бога!” Дяволът пък в това време продължавал делото си и постоянно му се явявал, а за да го погуби по-бързо, към предишните си капани добавил и нов. Един човек, който бил обран, намислил да се допита до този инок за кражбата. В това време дяволът се явил на монаха и му казал: “На човека, който ще дойде при тебе, кажи, че откраднатото се намира едிகъде си.” Ограбеният наистина дошъл и монахът му казал къде е откраднатото. За тази услуга онзи човек го прославил по цялата страна като пророк и ето че при него започнали да прииждат множество хора, а той предсказвал на всички и славата му се ширела навред.

Накрая дяволът окончателно решил да го погуби. Като му се явил отново, той казал: “Знай, отче, че заради ангелоподобния ти и непорочен живот скоро ще се явят при тебе други ангели и в плът ще те възнесат на небесата, и там вечно ще царуваш с всички светии.” Като чул това, инокът се смутил и чрез брата, който му носел храна, поискал съвет от игумена. Онзи веднага отишъл при него. “Ах! - възкликнал прелъстеният, като го видял, - с какво да ти се отблагодаря, отче, за всичко, което направи за мен?” “Че какво съм направил за теб?” - попитал игуменът. “Ето - отговорил монахът - чрез теб аз се сподобих да приема ангелски образ, заради теб получих пророчески дар, заради теб виждам ангели и утре те ще ме възнесат на небесата!”

Старецът се ужасил, чувайки това бълнуване, и като го укорил, казал строго: “Няма да изляза оттук, докато с очите си не видя това, което е приготвено за теб.” И се затворил заедно с инока в пещерата. Настъпил часът да се изпълни дяволското обещание и инокът, като видял бесовете, възкликнал: “Ето, отче, дойдоха!” Тогава игуменът го хванал и казал: “Господи Иисусе Христе, Сине Божий, помогни на прелъстия се Твой раб и не го предавай на нечистите бесове!”

Бесовете окръжили прелъстения и се опитвали да го отскубнат от ръцете на стареца, но той им забранил. Като нямали възможност да вземат онзи, който им бил почти в ръцете, грабнали мантията му и се скрили.

Когато след известно време похитената мантия се спуснала отново на земята, старецът казал на инока: “Виждаш ли, безумнико, какво направиха бесовете с мантията ти? Същото искаха да сторят и с тебе, а ти щеше да им предадеш окаяната си душа.” След това отново го взел в манастира, накарал го да служи в пекарницата и магерницата, да участва в другите манастирски служби и с това смирил помислите му и го спасил.

(Пролог)

Повест за преподобния Никита Киево-Печорски

По времето, когато игумен на Киево-Печорския манастир бил преподобният Никон, там имало един брат на име Никита. Желаяйки хората да го славят, този инок намислил велико дело и взел да моли игумена да му позволи да стане затворник. Игуменът му забранявал и казвал: “Сине мой! Няма да ти е от полза да седиш без работа, още си млад. За тебе е по-добре да останеш сред братята си. Като работиш за тях, не ще се лишиш от наградата си.”

Никита отговорил: “Никога не ще се прелъстя. А моля от Господа Бога и на мен да дарува дар да върша чудеса.” Никон казал: “Просбата ти надминава силите ти. Пази се, брате мой, като се въздигнеш, да не паднеш. Нашето смирение ти заповядва да служиш на светите братя. Заради тях ще ти се даде венец за послушанието ти.” Но Никита никак не искал да послуша онова, което му казвал игуменът. Както решил, така и направил. Преградил вратата си и никога не излизал.

Минали няколко дни и дяволът го прелъстил. По време на пеенето си Никита чул нечий глас, който се молел с него, и усетил неописуемо благоухание. Прелъстил се, като си казал: “Ако това не беше ангел, то нямаше да се моли заедно с мене и не бих усетил благоуханието на Светия Дух.” Той започнал прилежно да се моли: “Господи! Яви ми се така, че да мога да Те видя.” Тогава глас му рекъл: “Не ще се явя: още си млад, като се възнесеш, та да не паднеш.” Затворникът със сълзи говорел: “Не, не ще с прелъстя, Господи! Игуменът ми ме научи да не се поддавам на изкушенията на дявола. Ще изпълня всичко, което ми заповядаш.”

Тогава змоят душегубец придобил власт над него и казал: “Невъзможно е човек в плът да ме види. Но ето, пращам ти мой ангел, той ще пребъде с тебе и ти ще изпълняваш волята му.” Тозчас му се явил демон в образа на ангел. И инокът му се поклонил като на ангел, а демонът казал: “Не се моли, а само чети книги. Така ще беседваш с Бога, а от книгите ще почерпиш полезно слово за ония, които дохождат при тебе. Аз пък постоянно ще моля твореца си за твоето спасение.”

Никита се прелъстил и спрял да се моли. Той прилежно се занимавал с четене и поучавал идващите при него. Като виждал демона непрестанно да се моли за него, радвал му се като на творещ молитва ангел. С идващите при него Никита беседвал за душевна полза и започнал да пророкува.

Разнесла му се велика слава и всички се дивели, че думите му се сбъдват. Пратил веднъж Никита при княза Изяслав⁴ да му предадат: “Днес е убит Глеб

Святославович⁵ в Заволочие. По-скоро прати сина си Святополк на престола в Новгород.” Както казал, така било и след няколко дни дошла вестта за смъртта на Глеб. Оттогава затворникът се прославил като пророк и князе и боляри го слушали. Но бесът не познавал бъдещето, а възвестявал за онова, каквото бил направил сам или подучил зли хора - да убият, да откраднат - това възвестявал.

Когато идвали при затворника, за да чуят от него думи на утешение, бесът - мнимият ангел, разказвал това, за което той бил причина, и Никита пророкувал. Никой не можел да се състезава с него в познаването на книгите на Стария Завет. Никита ги знаел наизуст. Евангелието и Апостола не искал ни да види, ни да чуе, нито да чете, а и с други не беседвал за тях. От това всички разбрали, че е прелъстен от врага.

Не могли да се примирят с това преподобните отци. Всички те, тези Богоносни старци, отишли при прелъстения, помолили се на Бога, пропъдили демона от затворника и след това той не го видял повече. После го извели от пещерата и го питали за Стария Завет, за да чуят нещо от него. Никита пък се клел, че никога не бил чел тия книги. От еврейските книги, които преди знаел наизуст, сега не помнел нито дума. Въобще не знаел ни една дума, така че блажените отци едва го научили на четмо и писмо. След това Никита се посветил на въздържание, послушание и чисто смирено житие, така че надминал всички в добродетелта и впоследствие бил ръкоположен за епископ в Новгород заради многото си добродетели.

(Киево-Печорски патерик)

Самопрелъстяването на преподобния

Исаакий Киево-Печорски

Веднъж, когато затворникът Исаакий загасил свещта и седял както обикновено, в пещерата му изведнъж засияла като че слънчева светлина, и то такава, че можела да заслепи човека. При него дошли двама прекрасни юноши с лица, блестящи като слънце и му казали: “Исаакий! Ние сме ангели, а ето иде и Христос, иди и му се поклони.” Той пък не разбрал бесовското внушение, не се сетил дори да се прекръсти, а станал и се поклонил на бесовското видение като на Христа.

Тогава бесовете надали радостен вик и казали: “Е, Исакий, сега вече си наш!” Въвели го в килията, сложили го да седне и сами седнали редом с него. Тогава цялата килия се изпълнила с бесове. Бесът, който се нарекъл Христос, казал: “Вземете свиралата, дайретата и гуслите и свирете, Исаакий ще поиграе за нас.” Те ударили свирала, дайрета и гусли и започнали да играят с Исаакий. Накрая, след като го измъчили и му се подиграли, оставили го едва жив и си тръгнали.

Настъпило утрото на другия ден и когато дошло време да се яде хляб, преп. Антоний се приближил както обикновено до прозорчето му и казал: “Господи, благослови, отче Исаакие!” Но отговор нямало. “Починал е” - помислил си преп. Антоний и пратил да доведат игумена Теодосий и братята от манастира. Откопали заградения вход в килията и изнесли Исаакий, понеже мислели, че вече е мъртъв. Но когато го положили пред пещерата, видели, че е още жив. Преп. Теодосий казал: “Това сигурно е бесовско дело.” Сложили го на одър и преп. Антоний почнал да му служи. Скоро обаче Антоний бил принуден да иде в Чернигов. А Теодосий, като разбрал, че Антоний заминава, взел Исаакий, положил го в килията

си и започнал да му служи. Той бил така разслабен телесно, че не можел нито да се обърне, нито да се надигне, нито да седне - все лежал на една страна. Теодосий собственоръчно го умивал и му чистел. И така се грижел цели две години.

Чудно и дивно! Две години лежал този болен. Нито пиел вода, нито някаква храна - хляб или овощия ядял. Не промълвил нито дума - лежал ням и глух две години! Теодосий пък молел Бога и четял над него молитви ден и нощ. Накрая, на третата година болният проговорил, започнал да чува, да се изправя на крака и да ходи като малко дете. Не си и помислял да отиде на църква. Почнали насила да го водят и така, малко по малко, го научили. След това се приучил да идва и на трапезата. Слагали го да седне отделно от другите братя и слагали пред него хляб, Той обаче не го вземал, ако не му го сложели в ръката.

Теодосий казал: “Сложете пред него хляб, но не му го слагайте в ръката, нека яде сам.” Той цяла седмица не ял, а след това лека по лека се огледал, взел да отхапва от хляба и така се научил да яде. Така преподобният Теодосий го избавил от мрежите на дявола.

И отново започнал Исаакий жестоко въздържание. С течение на времето надделял над бесовете и вече не обръщал внимание на страховете и виденията им. Казвал им: “Първия път в пещерата ме прелъстихте, защото не познавах мрежите ви. А сега вече с мене е Господ Иисус Христос, моят Бог, и молитвата на моя отец Теодосий, и се надявам, да изляза победител.” Няколко пъти бесовете му досаждали и му казвали: “Та ти си наш, поклонил си се на нашия началник и на нас.” Той пък отговарял: “Началникът ви е антихрист, а вие сте демони”, полагал кръстното знамение на лицето си и те изчезвали.

Понякога идвали при него нощем и го плашели с призраци. Уж дошли множество хора с лопати и казвали: “Ще разкопаем пещерата и ще погребем тук този човек.” А други казвали: “Бягай, Исаакие, искат да те погребат.” Той пък отговарял: “Ако бяхте хора, щяхте да дойдете денем, а вие сте в тъмнина. В тъмнина ходите и тъмнината ще ви погълне.” Той ги прекръствал и те изчезвали. Идвали да го плашат в образа на мечка или друг някой звяр, или пък вол, а понякога допълзвали при него като жаби, змии, мишки или други гадове. Те обаче не могли да сторят нищо и казали: “Исаакие, ти ни победи!”

Той пък казал: “Вие ме победихте в образа на Иисуса Христа и Ангелите, без да сте достойни да се покажете в този вид. Сега вече правите както трябва. Като се явявате в образа на животни, скотове, змии и гадове, вие наистина сте зловни и зли, а и така изглеждате.” Веднага отстъпили от него бесовете и оттогава не му вредяели. Той сам разказвал, че три години водел тази борба. След това водел строг и въздържан живот в голям пост и бдение.

(Киево-Печорски патерик)

Самоволният подвиг

Архимандрит Онуфрий разказвал за себе си: “Когато бях на 19 години, душата ми бе преизпълнена с желание да посветя живота си на Бога. С тази цел дойдох в Гетсиманския скит на Троицко-Сергиевата лавра. Той беше открит току-що. Игуменът на скита, отец Анатолий, като видя че съм много млад, дълго не ме приемаше, но отстъпвайки пред сълзите ми, накрая се съгласи.

Дадено ми беше послушание в болницата - да служа на болните. За старец ми бе определен иеросхимонах Теодот, който бе пристигнал от молдовската Нямецка лавра. Той беше строг към себе си и към другите старец. Горейки от непреодолимо желание да се спася, отидох веднъж при отец Теодот и го помолих да ме благослови да правя по неколкостотин земни поклона в килията си. Старецът ме погледна учудено и ме попита: “Нима не присъстваш на братското правило, където се четат трите канона - на Спасителя, Божията Майка и Ангела Пазител, акатиста, и се изпълнява петстотницата?” Когато му казах, че изпълнявам правилото, той строго ме изгледа и каза: “Достатъчно ти е и това, което изпълняват всички братя.” Но аз продължавах със сълзи да го моля да ме благослови освен братското правило да полагам и земни поклони в килията.

С нежелание старецът ми каза: “Е, добре, прави по десет поклона.” Като получих благословия за поклони в килията, започнах да правя днес десет, утре двадесет и с всеки изминал ден прибавях така, като достигнах до две хиляди поклона на ден. Жаждата ми за молитва нарастваше все повече и повече. Бях готов да умра на молитва. Желанието ми да се моля се разпали толкова, че ликът на Небесната Царица, пред който се молах, понякога засияваше в светлина. Сиянието на светлината всеки ден се усилваше все повече. Радостта ми от това бе толкова голяма, че си представях, че вече не съм на земята, а на небето.

Освен това започнах да забелязвам, че Божията Майка ми се усмихва от иконата, а самият аз правя поклони, сякаш стоейки на цял аршин над пода, като че извършвах молитвата си във въздуха. Виждайки такова дивно и неописуемо явление, изпращано ми от небето (както тогава си мислех заради моята вяра и любов към Бога), аз реших, че съм удостоен с тази велика Божия милост за своя чист и свят живот. Преизпълнен с такива мисли и чувства, реших да споделя преживяванията си със стареца. Веднъж в полунощ побързах да ида в килията му и го събудих.

Когато той ми отвори вратата, паднах в нозете му и в порив на все същата прелестна радост възкликнах: “Отче, скъпи отче, радостта ми иде от това, че когато се моля, Божията Майка със Своя лик божествено озарява килията ми с неизказана светлина. Тя ми се усмихва от иконата, а аз, когато се моля, се издигам над пода на почти един аршин и молитвата ми се извършва във въздуха.”

Лицето на стареца стана много строго. Той ме запитва: “Колко земни поклона правиш?” “Отче, вие ме благословихте да правя по десет поклона, а аз, грешният, правя по две хиляди.” Той страшно се разгневи и високо възкликна: “Ах ти, негодно момче! Как се осмели самоволно да извършваш толкова много поклони. Не Божията Майка ти се усмихва в светлина и не Божията благодат те издига във въздуха, а си допуснал самоволие и гордост. Поради прелест и самопрелъстяване си мислиш, че вече си се сподобил с велики Божии дарове и святост заради мнимите си подвизи. Нещастнико, ти си изпаднал в духовна прелест под въздействието на дявола.”

Лицето му стана още по-страшно и той викна срещу ми: “Ако разбере, че се осмеляваш да продължаваш самоволните поклони в килията, ще ида при игумена и ще моля незабавно да те прогони от обителта като негоден и самоволен послушник, изпълнен с бесовска гордост и самопрелъщение.”

С явна дълбока скръб старецът ме отпрати да си вървя. След това отец Теодот през целия ми живот в скита се отнасяше към мене с особена бащинска любов и грижа. Благодарение на него Господ ми помогна да се изцеля от тежкия духовен недъг и да се освободя своевременно от гибелната прелест.”

(Троицки листчета от Духовна Ливада)

Лъжливият подвиг

“През 1889 година при нас в Троицко-Сергиевата лавра - си спомня отец Кронид - за послушание дойде един много красив младеж, чернокос, с огнени черни очи, на име Александър Дружинин. Той бе московчанин. Представих го на игумена и го приеха сред братята. Дадено му бе послушание в трапезарията: да служи на странниците. Всеки ден го виждах в Троицкия събор на братския молебен в два часа през нощта. От време на време го питах: “Как живееш, свикваш ли?” Той отговаряше, понякога със сълзи на умиление: “Живея като в рай.” В такива случаи неволно благодарях на Бога за неговото душевно устройство.

Измина половин година. На Александър Дружинин бе определено ново послушание - да завежда зеленчуковите складове, и му бе дадена килия, в която той заживя сам. Веднъж отидох при него и забелязах, че моят познайник е в някакъв екстаз. Очевидно той извършваше усилен молитвен подвиг. Минаха още няколко месеца. Веднъж при моето посещение го запитах: “Брат Александър, на всички манастирски служби ли ходиш?” Той смирено отговори: “На всички.” - “И братските правила ли посещаваш?” “Посещавам ги - каза той и добави - аз ежедневно ходя в храма на Зосима и Саватий за всенощна и сутрин присъствам на ранната и късната литургия.”

Тогава му казах: “Каж ми, брате, с чия благословия ти пое подвига на усилената молитва? Утренята, вечернята и ранната литургия са пълният кръг на църковната служба, а братското правило завършва задълженията на инока. Ала късната литургия и всенощната не е повторение на обичайните служби, което е задължително за всички. Добре зная, че по време на късната литургия братята от кухнята идват при теб за продукти, а тебе те няма в килията. Тогава на готвачите се налага да те търсят по църквите, което несъмнено предизвиква в сърцата им ропот и неприязън. Помисли, ще бъде ли такава молитва полезна за тебе? Дано не оскърбя любовта ти с моите думи.

Ще се осмеля да те запитам още нещо. Много пъти идвам при теб и виждам, че извършваш подвиг. Кой те благослови за това? Помни, брате Александре, че да живееш в манастир и да твориш волята си е вредно за душата дело. Гледай своеволната молитва да не предизвика у теб гордост и самопрелъстяване и да не стане твой грях. Моля те заради Бога, не извършвай никакви подвизи без знанието на своя духовен отец.”

Младият подвижник ме слушаше с явно неудоволствие. Тръгнах си от него с тежкото предчувствие за нещо лошо.

Мина още един месец. Седях веднъж в килията си и четях книга, беше някъде около два часа след обяд. Изведнъж неочаквано вратата на килията ми с трясък се отвори и тържествено, високо пеейки “Достойно ест” влезе брат Александър Дружинин. Той направи един земен поклон пред моята килийна икона и неочаквано продължи със земните поклони.

Очите му горяха с някакъв лош, зловещ пламък и той явно беше извънредно превъзбуден. Без да дочакам да спре поклоните, станах и ласкаво се обърнах към него: “Брат Александър! Виждам, че душата ти е заболяла. Успокой се, седни и ми кажи какво търсиш тук.”

В отговор на думите ми той с много злоба извика: “Негоден монаше, колко години живееш в манастира и нищо духовно не си придобил за себе си. Ето, аз живея само година, а вече се сподобих с велики божествени дарования. При мен в килията ежедневно се явяват множество Архангели от Божия Престол. Те донасят седмосвещник и пеят заедно с мен химни в неизразима слава. Ако беше достоен да чуеш това неопишимо пеене, ти би умрял, но понеже не си достоен, аз ще те удуша.”

Виждайки неговото нечовешко, злобно възбуждение и знаейки, че всички, които се намират в прелест, физически са извънредно силни, аз му рекох: “Брате Александре, не се приближавай. Казвам ти: ще те изхвърля през прозореца.” Улових момента и успях да почукам през стената на съседа ми по килия, който веднага дойде на помощ. Когато той влезе, аз започнах да говоря по-смело: “Брате Александре, не искаше да ме послушаш и виждаш в каква адска беда попадна. Помисли си: искаш да ме удушиш. Подобава ли на свети хора такова дело? Прекръсти се и ела на себе си.” Но Дружинин започна да заплашва, че ще ме удуши, понеже съм негоден монах, и още ми казваше: “Много важно - някакъв наставник дошъл в килията ми със съвет много да не се моля и да слушам духовния си отец. Вие всички за мене сте едно нищо.”

Виждайки такава нечовешка гордост, злоба и безполезността на понататъшния разговор с него, аз помолих съседа си да го изведе от килията ми. В същия ден след вечернята брат Александър отново дойде при мене и тържествено ми съобщи, че днес на вечерня върху него е слязъл Светият Дух. Аз се усмихнах. Очевидно това го обиди и той ми рече: “Защо се смееш? Иди и питай иеромонаха Аполос, той видя това.” В отговор казах: “Уверявам те, скъпи мой, че никога не е видял нищо такова освен ти самия. Умолявам те, повярвай, че се намираш в самопрелъстяване. Укроти душата и сърцето си и иди смирено да се покаеш.”

Болният обаче продължи да ме хули и заплашва. На другия ден едва що се върнах от ранната литургия, брат Александър отново дойде при мен и заяви, че Господ го сподобил в храма на преподобния Никон с дивно видение. От Иерусалимската икона на Божията Майка, която е над Царските врата, заблестяла светлина, по-ярка от мълния и всички хора, които били в храма, уж паднали и изсъхнали като окосена трева. Запитах го: “А ти защо не изсъхна от тази светлина?” “Мен - отговори той - ме пазя особена Божия милост заради подвизите ми. Не всеки е достоен за такова нещо.”

Казвам му: “Виждаш ли, брате Александре, как те е прелъстил дяволът, като те е възвеличил в достойнството на праведник и с това е подхранил гордостта ти. Повярвай, че онези, които са се намирали с тебе в храма, имат духовно здраве, а всичко, което си видял, е само духовна бесовска прелест. Вразуми се, осъзнай заблуждението си, покай се със сълзи и Господ ще те помилва.” “Няма за какво да се каа, вие трябва да се каете!” - викна той.

Като видях това буйство на нещастника и опасявайки се от припадъци на безумие, веднага написах писмо на неговия приятел Иван Дмитриевич Молчанов,

по чиято молба Дружинин бе приет в лаврата. В писмото бе описано състоянието на болния. След три дни Молчанов пристигна. Обясних му всичко за Дружинин и знаейки, че той се познава с настоятеля на Николо-Пешношкия манастир игумен Макарий, го посъветвах веднага да заведе там нещастника. В същия ден Дружинин бе изпратен в Пешношкия манастир. Когато Иван Дмитриевич обяснил на отецът игумен болестта му, той спокойно казал: “С Божията милост при нас ще се оправи. И нашите монаси са бивали такива.”

Игуменът определил на Александър Дружинин послушание да чисти конските обори при странноприемницата. Брат Александър отначало протестираше, казвайки: “На такъв велик подвижник определяте такова ниско послушание! Аз трябва да се подвизавам в храма и да извършвам духовни подвизи за назидание на другите.” За да успокои душата му, отецът игумен казвал: “Именно ти можеш най-добре да покажеш добър пример за смирение и кротост, като изпълняваш възложеното ти послушание. А за молитвата не се безпокой. За теб ще се молят в храма всички братя”.

И наистина с благословията на игумена за болния се молели много всички братя. Мина половин година, Александър Дружинин за цялото това време бил в храма само на празниците и на ранната литургия. Цял ден обръщал тор и толкова се уморявал, че вечерта лягал да спи без дневни молитви и спял като убит. Вече не му оставало време да извършва подвизи. Мисълта, че е свят, с всеки изминал ден отслабвала у него и виденията му постепенно изчезнали.

Цяла година бил на послушание в конюшната и забравил за мнимите си подвизи. След това го преместили в хлебарницата, където трудът също не бил лек. След две години Дружинин бил преместен на по-леки послушания. На лицето му тогава се появил приятният израз на смирението. Седем години се подвизавал той в Пешношкия манастир. Тук го и постригали за монах с името Атанасий. След това преминал в московския Симонов манастир, където за добър иночески живот бе ръкоположен за иеродякон.

Когато бях на послушание в Петроград, в длъжността началник на Троицкото подворие, отец Атанасий Дружинин пристигна да се видим. Аз го попитах дали помни какво е преживял в лаврата по време на душевния му недъг и той отговори: “Помня всичко, но едва сега осъзнавам целия ужас на моето духовно състояние.”

(Троицки листчета от Духовна Ливада)

Старецът, прелъстен от тщеславието

Видяхме един отшелник, който живееше в пещерите. Бидейки прелъстяван в съновиденията си с тщеславни мечти, той заблуждаваше и ония, които идваха при него, и те се прелъстяваха. И стана според Писанието като “онзи, който прегръща сянка или тича подир вятъра, такъв е този, който вярва в сънища” (Сир. 34:2). Макар да беше съхранил телесно целомъдрие, разбира се, и поради старостта и годините, а може би и поради тщеславието си, той погуби мъдростта на добродетелта, като се разврати от срамното тщеславие и така отпадна от благочестивия живот.

(Лавсаик)

Смирващото оскърбление

В едно от египетските общежития живеел гръцки юноша, който не можел да погаси пламъка на плътското възжеление нито с въздържание, нито с най-усилен подвиг. Когато за това изкушение било съобщено на игумена на манастира, той употребил за спасението му следния способ. Старецът заповядал на един от братята, мъж достолепен и строг, да започне с юношата свада, да го обсипе с ругателства и като го оскърби, да дойде да се жалва от него.

Това било направено. Били призовани и очевидци, които свидетелствали в полза на мъжа.

Юношата, като видял, че е наклеветен, започнал да плаче. Ежедневно въздишал, ежедневно проливал сълзи. Понеже бил преизпълнен с огорчение, той пребивавал в уединение. Лишен от всякаква помощ, той лежал в нозете на Исуса. В такова състояние той прекарал цяла година. След това старецът запитал юношата дали не му досаждат и сега помислите, които преди го безпокояели? Юношата отвърнал: “Отче! Няма живот за мене! До блуд ли ми е сега!”

Така с изкуството на духовния отец юношата преодолял страстта на любодеянието и се спасил.

(Отечник)

ГЛАВА III

СВЕТИТЕЛЯТ ИГНАТИЙ БРЯНЧАНИНОВ ЗА ДУХОВНИЯ ЖИВОТ

Светителят Игнатий, прозрял духовното състояние на християните от нашето време, е дал духовни съвети и на нас, съвременните хора. Той е писал по пророчески просто и ясно не само за подвижници, но и за новоначинаещи, слаби и немощни духовно, които едва са стъпили на пътя на християнския живот и нямат духовен ръководител.

Съчиненията на светителя Игнатий са нужни на всеки християнин, който иска да вникне в основите на християнския живот според учението на Светите отци, да вникне не от просто любопитство, а за да живее според тях. Ръководейки се от тях, ние можем да се лекуваме от страстите. Като ги четем и препрочитаме, можем да намерим подкрепа за силите си, да видим ясно своята нечистота и начините за пречистването и изцелението си.

“Словото на духоносните мъже е подобно на словото на престарелия Иаков. Чрез него те предават на слушателите си духоносната сила, която живее в тях и която е придобита в борбата с невидимите аморейци - помислите и порочните усещания” - казва преподобният Исаак Сирий (Слово 1). Тези слова пряко се отнасят и към творенията на светителя Игнатий. Той може да бъде наречен руският Златоуст, защото всичко, написано от него, е подчинено на една цел - да служи на делото на спасението на ближния. Отвлеченото разсъдъчно философстване на християнски теми ни най-малко не е привличало светителя. Като грижовен баща, като истински светител той пишел само за да помогне на всички нас, на своето немощно паство, “да не слезе от кръста”, а да се научи да го устоява с мъжество.

На живота на епископ Игнатий било присъщо пълно самоотрицание заради изпълнението на евангелските заповеди. От своя опит той ни е дал аскетическо-богословско учение, учение за вътрешното усъвършенстване на човека и отношението му към другите хора, проникнато от духа на живата вяра в Божия Промисъл за всеки човек, изцяло осланящ се на Провидението.

Още от младини (когато учил в Инженерното училище) до кончината си светителят Игнатий не преставал дейно да се учи от Светите отци. Затова са и толкова силни съветите му, дадени не чрез разсъждение, а от опит:

“Говоря ти за познатото от дело и от горчивите опити. Когато бях юноша, всичко това говореше в сърцето ми, не така ясно, но говореше. Друг глас, който да потвърди свидетелството на сърцето, нямаше... Сега посрещам влизащото в ума ми мнение на човек или книга не като странолобец, гостоприеман и приветлив, а като строг съдия, като пазител на портите или чертога, облечен в този сан от Божията милост след безкрайни смъртни язви и страдания. В този си сан на пазител стоя пред дверите на твоята душа.”

Неговите творения отговарят на най-насъщните въпроси на съвременния християнин. Те са пропити от духа на светоотеческото учение и от искрена грижа в полза на ближните. В тях се отразяват високият дух и житейският подвиг на светителя. Те ни учат на мъжество и търпение, на покаяние и трезвение; опитват се да ни предпазят от малодушие и прелест.

В творенията си светителят неуморно повтаря, че само онзи, който вярва в Христа, е истински щастлив човек. Никакво външно благополучие не дава пълно щастие.

Свети Игнатий ни показва колко възвишена е целта на живота на християнина. Според неговото учение духовен живот живее само онзи, който е получил явно обновление от Светия Дух и е умрял за греха - тоест достигналият святост човек. Трябвало е той сам да усети това явно обновление и да се прероди от вехт в нов човек, за да предаде после това висше разбиране и на нас. Онова, което повечето богослови от това време са смятали за духовен живот - молитвата, дейното изучаване на Евангелието, на творенията на Светите отци - той нарича само душевен живот, който е само път и средство за придобиването на духовен, равноангелски живот, даруван на човека по Божия благодат.

Владика Игнатий е смятал за едно от най-бедствените състояния на християнина прелестта (прелъстяването) тогава, когато поради безмерна гордост и самопрелъстяване човек пада във властта на тъмните сили. В своите творения той с особена сила ни предпазва от прелестта.

В прелест изпада християнин, който от гордост и безразсъдство се стреми да развива в сърцето си свети и духовни усещания, към които все още не е способен.

В земния живот на светителя Игнатий имало хора, които смятали, че самият той се намира в прелест. Опровергавайки ги, подвижникът от Никифоровския манастир монахът Исаия казал: “Това не е възможно, защото архимандрит Игнатий учи на покаяние.” Към покаяние и смирение свети Игнатий призовавал всеки християнин през целия си живот. Само смиреният и каещият се не е застрашен от прелестта, безсилни са пред него тъмните сили. При християнин, чийто духовен живот е основан на покаянието, към края на живота жаждата му за

покаяние става единственото чувство и стремеж. Тя лекува греховните рани и подготвя за Вечния живот.

Владика Игнатий смятал покаянието и смирението за по-високи от всякакъв подвиг. Той казвал, че дори ако човек не извършва никакви подвизи, но преуспее в смирението, той ще постигне същото съвършенство по благодатта на Светия Дух, което постигат подвижниците.

В покаянието, смирението и мъжественото носене на личния кръст светителят ни сочи пътя към спасението. Под носене на кръста той разбира преди всичко признанието, че сме достойни за изпращаните ни скърби. Скърбите според свети Игнатий възникват от падналото ни естество. Онзи, който от опит е познал това, започва да се надява не на себе си, а на Бога, осъзнава необходимостта от Изкупител за нас.

Смирението и покаянието на самия светител Игнатий наистина са безгранични: “Би следвало да мълча: мълчанието е присъщо на престъпника, който няма никакво оправдание и е осъден на смърт. Единствено поради оскъдицата на днешното време аз се реших да ви пиша, понеже виждам ясно вашата нужда и разбирам, че поради искрения си нрав сте способни да преуспеете.”

“Виждам в душата си язви, виждам многобройните ѝ болести, виждам немощите, от които едните са природни, а другите - следствия от минали и настоящи рани и болести. Връщам се към изминалия си живот и виждам, че е низ от грешки, низ от падения. Почти на всяка крачка съм бил осмян и поруган от дявола поради недостиг на духовна мъдрост и поради излишъка на гордостта ми, която не скланяше да потърси съвета на ближния.

В такова положение е душата ми, когато пътят на живота ми прехвърли вече половината от дните ми. Обаче тялото ми отслабна; пробождат го и го разсичат разни недъзи. Те са предвестници, известяват ме за приближаването на разлъката на душата с него. Скоро, скоро ще лежа на одъра не за да си почина и не за да дам на отруденото си тяло временен покой, а за да го сменя от себе си в гробния ковчег, в земните недра, понеже от земята съм взет до деня на бъдещото общо възкресение.

Помени ме, Господи, в Царството Си, защото душата ми е в язви, а тялото покрито с грях. Поради това мое състояние найми прилича да оставя всичко и да се отдам на неутешим плач - когато всичко е изгубено, не е изгубено поне разкаянието.”

С живота и писанията си той дава пример за нужното духовно устроение в скърбите на нас, които се чувстваме безкрайни страдалци. “Помолете се за мене на Бога, раби Божии! Защото в моя живот не ми се случи да претърпя нито едно изкушение, а онова, което се случваше противно на моето гордо сърце, е дреболия, дреболия, дреболия... не заслужаваща никакво внимание, и ако пожелаех да говоря за моите изкушения, бих изпаднал само в пустословие.”

Да почетем паметта на свети Игнатий, като си припомним учението му, оставено ни в наследство от възвишения дух на подвижника. Да се опитаме да следваме съветите му, дадени от грижа за нашето спасение от любящото му сърце. Нека, както ни призоваваше той, насочваме по небесните светила пътя си, “без да униваме в бурите, но и без да се доверяваме на тишината на морето, защото то е толкова изменчиво.”

Н. Иличова

Светителят Игнатий за духовното ръководство

“Не живи хора бяха мои наставници, такива бяха починалите телом, но живите духом отци. В техните писания намерих Евангелие, осъществено в изпълнение. Те удовлетвориха душата ми. Оставих света не като едностранчив търсач на уединение или на нещо друго, но като любител на висшата наука. И тази наука ми даде всичко: спокойствие, хладност към всички земни дреболии, утешение в скърбите, сила в борбата със себе си - даде ми приятели, щастие на земята, което почти не бях срещал.”

“... повече прибягвайте към четене на Светите отци. Нека те ви ръководят, напомнят ви за добродетелта, наставляват ви по Божия път. Този начин на живот принадлежи на нашите времена. Той ни е заповядан, предаден от Светите отци от по-късните векове. Оплаквайки се от крайния недостиг от богопросветени наставници и съветници, те повеляват на ревнителя на благочестието в живота си да се ръководи от писанията на Отците.”

За прелестта

“В човешката гордост, която е самопрелъстяване, дяволът си намира удобно пристанище и присъединява своята прелест към самопрелъстяването на човека. Всеки е повече или по-малко склонен към прелест, защото природата на всеки човек е уязвена от гордостта. Прелестта първоначално действа върху начина на мислене, постепенно се предава на сърцето, извращава сърдечните усещания и покорявайки целия човек, тя се отразява и на цялата му дейност - завладява дори тялото му... Колкото са разнообразни човешките страсти, толкова многообразни са и състоянията на хората, подвластни на бесовската прелест, и доколкото човек е поробен от лъжата, дотолкова силна е и прелестта, която го е обзела.”

Както нечистият ум, желаейки да види Божествени видения, но няма възможност да ги види, съчинява такива от себе си и се самозалъгва и прелъстява, така и сърцето, силейки се да вкуси Божествената сладост и други Божествени усещания, като не ги намира в себе си, си ги съчинява, като се самопрелъстява, мамии и погубва.”

“Онзи, който си въобразява, че е безстрастен, никога не ще се очисти от страстите; който си мисли, че е изпълнен с благодат, никога не ще получи благодатта; който си мисли, че е свят, никога не ще достигне святост. Казано просто: който си приписва духовни дела, добродетели, достойнства и благодатни дарове, който лъсти себе си, утешава се с мнение и загражда с него входа пред духовните дела, християнските добродетели и Божията благодат в себе си, той открива входа пред греховната зараза и демоните.”

Следвайки преподобния Макарий Велики, който казвал, че няма нито един човек напълно свободен от гордост, епископ Игнатий казва, че няма хора, които са свободни от действието в тях на “изтънчената прелест, наречена мнение”. Поради смирението си за един от тези хора той смятал и себе си.

“Познавах измамата, след като биваше извършена, познавах прелестта, след като бях прелъстен и повреден от нея. Защото във всички опити, чрез които се изпитваше силата ми, се проявяваше моята немощ. И затова не употребявам никакви средства освен немощната си молитва.”

За неопитния е лесно да изпадне в прелест, но да се освободи от нея, е много трудно. “Пред дверите стои стража, те са заключени с тежки и здрави катинари и брави, а върху тях е положен печатът на бездната.” Катинарите и бравите са тщеславието, лицемерието и лукавството на самопрелъстените, а адският неразрушим печат - признаването за благодатни действията на самопрелъщението.

“Земният живот е път към вечността, от който трябва да се възползваме, но по който не бива да се оглеждаме встрани. Този път трябва да се извърви чрез ума и сърцето - а не чрез броя на дните и годините.”

“За земния живот мъченикът Тивуртий казвал: “Струва ни се, че съществува - и изчезва.” Вярно е - той сякаш е пред очите ни, в ръцете ни, а все ни се изплъзва. За бъдещия живот Тивуртий казвал: “Струва ни се, че го няма - и ето го.” Вярно: когато живеем тук, струва ни се, че завинаги ще останем да живеем тук, а бъдещият живот ни изглежда несъществуващ. Но не! Няма и да усетим кога ще настъпи, но ще настъпи непременно. Блажени ония, които Бог подготвя към вечността с болести и други скърби.”

Християнинът, който върви по пътя на евангелските заповеди, още на земята става причастник на Небето: “Небесното веселие пораства от семена, засети на земята.”

“Днес всеки повече или по-малко има свой начин на мислене, своя религия, свой път, поет доброволно или случайно, смятан за правилен или само оправдаван... Всяка овца върви в своя си посока и никой не се грижи за нея. Хората повече не чуват. Загрубял е слухът им за спасителния глас на истинския Пастир, идещ от Неговата Свята Църква... Оглушил ги е шумът на земните, страшните грижи, шумът на чувствените увеселения, шумът на земното преуспяване, душата им не е способна да възприема духовните впечатления... Виждайки това, трябва да отместим погледите си от тъжната картина, за да не изпаднем в порока на осъждане на ближните. Трябва да ги обърнем върху самите себе си и да се погрижим за собственото си спасение.”

За вярата

“Всички земни занятия, наслаждения, почести и облаги са празни играчки, с които си играят и с които пропиляват блаженството на вечността възрастните деца... Източникът на истинското щастие трябва да бъде в сърцето на човека, а тези свети и чисти води дарува на християнина вярата.”

“Душе моя! Плавай безпрепятствено по вълните на житейското море, не се доверявай на затишието му, не се страхувай от бурите му... Вярвай! Плавай, носи се по вълните!... Където има вяра, там няма нито печал, нито страх, там са мъжеството и твърдостта, непоклатими от нищо.”

“Нека, побеждавани от неверие, ние не се впускаме в разнообразни грижи, съображения, мечтания и уловки, с цел да се опазим от враговете си... Нека, утеснявани от скръбни обстоятелства, се обърнем с молитва към Всесилния Бог, в

Чиято пълна власт сме както ние, така и враговете ни, и нашите обстоятелства, и обстоятелствата на всички човеци, и Който може самовластно да се разпорежи с всичко, мигновено да преодолее и отстрани всичките ни големи трудности. Нека усърдно се молим за враговете си, изглаждайки с тази молитва злобата от сърцата си и насаждайки в тях любовта... *А над всичко - казва Апостолът - вземете щита на вярата, с който ще можете угаси всички нажежени стрели на лукавия* (Еф. 6:16). Тези стрели са различните действия на демоните в нас, които задвижват недъзите на падналото ни естество: възпламенените от гняв сърца, разпалените помисли и мечтания, поривите към отмъщение, грижите и съображенията ни за много неща, които в повечето случаи са неосъществими и нелепи, а вярата е щитът за съпротива срещу врага, за победата и унижението му, за придобиването на най-здраво и неподвластно на никакви опасности положение за себе си. Придобилият вяра е придобил Бога като свой извършител, издигнал се е по-високо от всички улówki - не само човешки, но и демонски.”

“Придобилият вяра получава възможност да се докосне до истинската и чиста молитва, неразшищавана от никакви грижи за себе си и от никакви опасения, мечтания и картини, които лукавите духове на злобата представят на въображението. С вярата си в Бога благочестивият е връчил себе си Богу. Той живее в сърдечна простота и безгрижие, като мисли и се грижи само за едно: във всяко отношение да стане оръдие на Бога и извършител на волята Му.”

“С често заставане пред дверите на вечността, с честото усещане и размишление за нея, не само принудено и изкуствено, а явяващо се и действащо в душата като че самостоятелно и естествено, аз ставам все по-хладен и по-хладен към онова приятно и неприятно, което се случва с мене, предавайки всичко временно на волята Божия и молейки Бога единствено за благополучна вечност.”

За покаянието

“Който изповядва греховете си, те отстъпват от него, защото греховете, основавайки се и крепейки се на гордостта и на падналото естество, не търпят изобличението и позора.”

В писмата си до различни лица светителят често повтаря, че мирянинът не трябва да се занимава с прецизен и подробен анализ на своите грехове. От това неопитният изпада в униение, смущение и недоумение. Бог познава всички грехове на човека, затова те трябва да се съберат “в съсъда на покаянието и да се хвърлят в бездната на Божието милосърдие”.

“Греховете, извършени със слово и дело, и съвкупността от помисли трябва да се кажат при изповед на духовния отец, а в тънък анализ на греховните качества... светският човек не трябва да се впуска: това е капан, поставян от ловеца на нашите души. Той се разпознава още и по униението, което предизвиква у нас, макар че външно е облечен в благовидно добро... Когато метат стаята, не разглеждат боклука, а като съберат всичко на една купчинка, хвърлят го навън. Така и при изповедта трябва да открием пред духовника греховете си, но не да навлизаме в подробното и задълбоченото им разглеждане, защото то ни обърква, довежда ни до разслабване и душевно разстройство.”

“За нещастния роб на греха покаянието е пристанище. Колкото и пъти да му се случва да бъде изложен на нравствено бедствие, той може да влезе в това

пристанище и да поправи там съкрушената си душевна ладия... От покаянието бяга всеки грях, защото не може да устои пред всемогъществото му.”

“Който види да порастват плевели в себе си, никак не трябва да се учудва на това като на нещо необикновено, не трябва да изпада в недоумение и малодушие. Така трябва да бъде! Сърдечните плевели вършат своето: растат, оплевяваш ги и се появяват отново. И ние трябва да правим своето: да ги плевим отново и отново. Така се вкоренява в човека смирението. А към смирението снизхожда и Божията милост.”

“Моли Бога да ти дарува да прекараш остатъка от земния си живот в покаяние. Това е велик Божи дар, дар вечен, който има решително влияние за нашата съдба във вечността. Свети Тихон Воронежки преди кончината си благодарял на Бога най-вече за това, че му бил даден този дар. И наистина: именно при кончината ни ще се прояви цялата скъпоценност на този дар.”

“Много е странствала душата ми! Милосърдният Господ, даряващ на рабите Си всичко в определеното време, да дарува и на мен, странника, приюта на покаянието. Да ми дарува Той този скъпоценен дар, а аз ще споделя съкровищата, доставяни ми от покаянието, с приятелите ми в Господа. Дарът на покаянието е залог за вечно блаженство. Очистен в покаяние да вляза в рая, където не ще бъдат допуснати ония, чиито ризи не са избелени от него. Да видя там любещите ме в Господа, да падна заедно с тях в нозете Му, задето не е скрил от нас това селище, където е скрит скъпоценният бисер на спасението. Ала търговецът, който иска да го купи, трябва да продаде целия си имот, за да заплати това селище. Нека бъде този търговец! Нека бъде притежател на този духовен дар за спасението ми заради ближните! Въздиша душата ми и жадува дълбоко и ненарушимо безмълвие, извън което е невъзможно да намерим обилно и пълно покаяние.”

“Трябва да се каем, молим и пазим от прелестта, защото понастоящем голяма част от ония, които желаят да живеят благочестиво и си въобразяват, че живеят така, са разпалени от веществен пламък и се намират в по-голямо или по-малко самопрелъстяване.”

“... Вярвайте на Всемогъщия Бог, надявайте се на Него, живеете търпеливо и постоянно, живеете в простота, в покаяние и смирение, предавайте се на волята Божия, а когато се случи да се отклоните от правия път - пак тръгвайте по него - и ще се спасите.”

За Причащението

“Какво друго означава честото Причащение освен обновяване на свойствата на Богочовека в себе си и обновяване на себе си чрез тези свойства? Обновяването, постоянно поддържано и подхранвано, се усвоява. От него и чрез него се изтребва вехтостта, придобита в падението, вечната смърт бива победена и умъртвена от Вечния живот, извиращ от Христа. Животът е Христос да се въдворява в човека.”

“Всеки, който се е приобщил с внимание и благоговение, с нужното приготвление и с вяра, чувства в себе си промяна - ако не веднага, то след известно време. Чуден мир обзема ума и сърцето. Членовете на тялото се изпълват със спокойствие. Печатът на благодатта ляга върху лицето. Мислите и чувствата се свързват със свещени духовни връзки, които забраняват безразсъдната волност и лекота и ги обуздават... Както естественият хляб укрепва телесните сили на човека,

така и духовният хляб - Тялото Христово - укрепва цялото му същество: неговата воля, ум и сърце, изправя пожеланията и влеченията на душата и тялото и освобождава естествените свойства на човека от ония недъзи, с които те са заразени при падението.”

За молитвата

“Молитвата е причастяване към живота. Оставянето ѝ носи на душата невидима смърт... Молитвата като беседа с Бога сама по себе си е високо благо и често пъти много по-голямо от това, за което се моли човекът. А милосърдният Бог, ако не изпълнява прощението, то е, за да остави просещия при молитвата му, за да не би той да я изгуби и да остави това висше благо, когато получи онова, по-малкото, за което се моли.”

“Не за изоставянето на псалмите ще ни осъди Бог в деня на Своя съд, не за изоставянето на молитвите, а за последващото поради това навлизане в нас на бесовете. Когато намерят място, те ще влязат и ще затворят вратите на очите ни и тогава ние, техните оръдия, с насилие, омерзение и с най-люто отмъщение ще изпълняваме всичко, забранено ни от Бога. Така поради изоставянето на малкото (правило), заради което се сподобяваме с Христовото застъпничество, ние ставаме подвластни (на бесовете). Тези правила, които ти се струват малки, ще станат за теб стени против ония, които се опитват да те пленят. Извършването им в килията е премъдро установено от учредителите на църковния устав по откровение свише, заради опазването на житието ни.”

За трезвението

“Който се вгълбява в себе си, трябва да се откаже от всякаква мечтателност изобщо, колкото примамлива и благовидна да изглежда тя. Всяка мечта е скитане на ума извън истината, в страна на несъществуващи и не можещи да се осъществят призраци, които го ласкаят и лъжат.”

“... Какво да ви кажа? Спасителят на света е заповядал на онези, които искат да влязат в Царството Небесно, да бъдат като деца, прости, незлобливи, нелюбопитни, вярващи, научаващи се, бързо разкайващи се за грешките си. Последвайте този съвет на Господа и след време ще усетите блажено обновяване и укрепване на душата си. То ще се извършва постепенно и незабележимо... Внезапно човек ще види себе си променен и ще прослави всеблагия и всемогъщ Бог.”

“Който желае да се спаси, трябва така да се настрои, че да може да запази вниманието към себе си не само в уединение, но и в разсеяността, в която понякога против волята му го ввличат обстоятелствата.”

“Трябва да пазим душата, за да не се приобщава тя към клеветата и лоши помисли, защото тя се развърта, когато се съгласява с тях. Тези помисли са неверието, лъстта, тщеславието, гневът, завистта и разприте. Именно в отхвърлянето им се състои очистването на самия себе си от всякоя нечистота на плътта и духа. Онзи, който развърта душата и ума, съединявайки се със злобата, подлежи на наказание.”

“Приет и усвоен от ума, греховният помисъл навлиза в начина на мислене или в разума и го лишава от правилност, а греховното чувство, закостеняло в сърцето, става сякаш негово природно свойство и го лишава от духовна свобода.”

До голямо бедствие могат да доведат християнина разсейването на мислите и отсъствието на трезвение, което води след себе си греховете. “Когато някой грях поразя душата на човека, тогава цялото котило на греховете пристъпва и предявява правото си над него. Това котило се позовава и опира на духовния закон. Според него онзи, който се подчинява на един произволен вид грях, едновременно с това неволно се подчинява на греха като цяло, и поради това - на всички негови видове. Между греховете, както и между добродетелите има естествена връзка. Една добродетел, извършвана искрено, привлича след себе си в душата всички добродетели. И смъртният грях, когато се осъществи, довежда в душата след себе си всички греховни недъзи.”

За смирението

“В наше време Бог дарува спасение повече чрез смирението, отколкото чрез подвига. Днес, когато са се приумножили немощите, подвигът е особено опасен, понеже често ни бива внушаван от осъждането, а освен това изисква и опитен ръководител, докато смирението винаги ни е присъщо.”

“Благодатното смирение е дври Господни. Отците ни радостни са влезли в Божия храм чрез много унижения. Когато пред ума се отворят дверите на Божествената Правда, той престава да осъжда ближния и да храни зло към него, престава да вини обстоятелствата и да оправдава себе си, познава във всичко, което става, непостижимата Божия правда и затова отхвърля своята правда като мерзост.”

“Смирението изтребва всички греховни страсти от душата и тялото и привлича в тях Божията благодат. Именно в това се и състои спасението.”

За кръста

“Където и да съм - в уединение или сред хора, светлина и утешение се изливат върху душата ми от Христовия кръст. Грехът, който е завзел цялото ми същество, не престава да ми говори: “Слез от кръста.” Уви! Слизам, надявайки се да намеря правда извън него, но изпадам в душевно бедствие и вълни на смущение ме поглъщат. Слизайки от кръста, аз се оказвам без Христа. Как да избегна бедствието? Моля се на Христа отново да ме възведе на кръста. Моля се и сам се старая да се разпна, понеже съм научен от опита, че който не е разпнат - не е Христов.”

“Пътят на моя живот и на ония, които искат да са ми спътници, е постлан с тръни! Но по такъв път води Господ избраниците и любимците Си! Не могат да се отворят душевните очи и те не могат да видят духовните блага, подавани от Христос, ако човек не бъде поставен на трънливия път. Христос е с теб! Да дарува Той сила и на мен, и на теб...”

“Компромисите, прекъсването, самосъжалението, макар и непостоянно, винаги са забавяли и забавят хода на духовното спасение. Както е започнал с благодатта духовният живот, така само от нея може да бъде запазен и само в нея може да зрее.”

“Очевидно ти приемаш Чашата от човешки ръце. Какво ти влиза в работата праведно ли постъпват тия човечи или беззаконно? Твоята работа е ти да постъпиш праведно, както подобава на последовател на Иисус, с благодарност към Бога и с жива вяра да приемеш Чашата и мъжествено да я изпиеш до дъно... Каква мъка, каква адска мъка е да се оплакваш, да роптаеш срещу предопределената свише

Чаша... Моли Бога да отклони от тебе всяка напасть и всяко изкушение. Не трябва дръзко да се хвърляме в бездната на скърбите, защото това е самонадеяност от гордост. Но когато скърбите дойдат сами, ти не се плаши от тях и не мисли, че те са дошли случайно, поради стечение на обстоятелствата. Не, те са допуснати от Божия Промисъл.”

“Намрази всичко, което те тегли надолу, в развлечението и греха. Разпни се на кръста на евангелските заповеди и непрестанно стой прикован към него.”

“Скърбите, прашани на човека от Божия Промисъл, са верен признак, че Бог е избрал човека. Когато Исус възлюбил юношата, предложил му да го последва и да носи кръста. Нека да не отхвърляме призванието! Призванието се приема, когато при идването на скръб християнинът се признава за достоен за скръбта и последва с кръста си Господа, когато благодари и Го славослови за изпратените скърби... когато изцяло се предава на волята Божия... Строител на нашите души е Господ, Той изгражда душите на вярващите в Него чрез скърби.”

“Пребъдете в служение на Бога през краткото време на земния си живот и ще наследите вечността, която е пълна с радости и непрекъснато духовно наслаждение. Трябва да се наследи вечността!... Не унивайте пред грешките. Непогрешимостта е неосъществима мечта! Грешките са свойствени на всички човеци и именно поради тази склонност към падения им е заповядано: “С търпение спасявайте душите си. Който претърпи докрай, той ще бъде спасен.”

За истинското и лъжливото смиrenomъдрие

Никой преднамерено да не ви прелъстява със смиrenomъдрие (Кол. 2:18) - казал свети апостол Павел.

Истинското смиrenomъдрие се състои в послушание и следване на Христа (Филип. 2:5-8).

Истинското смиrenomъдрие е духовен разум. То е дар Божий и действие на Божествената благодат в ума и сърцето на човека.

Може да съществува и самоволно смиrenomъдрие. Съчинява го сама за себе си тщеславната душа. Душата, прелъстена и измамена от лъжеучение, душата, която ласкае сама себе си, душата, която търси ласкателството на света, душата, изцяло устремена към земното преуспяване и земните наслаждения, душата, забравила за вечността и Бога.

Самоволното, съчинено от себе си смиrenomъдрие се състои от безкрайни, разнообразни уловки, с които човешката гордост се старее да придобие славата на смиrenomъдрието от слепия свят. От този свят, който обича своето, от света, превъзнасящ порока, скрит под маската на добродетелта, от света, ненавиждащ добродетелта, заставаща пред погледите му в своята свята простота, в святата и твърда покорност на Евангелието.

Нищо не е така враждебно на Христовото смирение, както своеволното смиrenomъдрие, което е отхвърлило игото на Христовото послушание и под покроя на лицемерното Богоугождение служи светотатствено на сатаната.

Ако непрестанно се вираме в греха си, ако се стараем да го разгледаме подробно, то ние не ще открием в себе си никаква добродетел и никакво смиrenomъдрие.

С истинско смирение се закрива истинската, светата добродетел. Така закрива красотата си с покривало целомъдрената девица. Така се закрива със завеса и Светая Светих от погледите на народа.

Истинско смиреномъдрие е евангелският характер, евангелският нрав, евангелският начин на мислене.

Истинското смирение е Божествено таинство. То е непостижимо за човешкия разсъдък. Бидейки най-висока премъдрост, то изглежда като буйство за плътския разум.

Божественото таинство на смирението Господ открива на онзи Свой верен ученик, който непрестанно седи в нозете Му и се вслушва в животворящите Му слова. И открито, то пребивава съкровено и е неизречимо със земното слово и език. То е непостижимо за плътския разум. Постига се непостижимо само с духовния разум и постигнато, пребивава непостижимо.

Смирението е небесен живот на земята.

Благодатното, дивно съзерцание на Божието величие и на безкрайните Божии благодеяния за човека, благодатното познание на Изкупителя, самоотверженото Му следване, съзирането на погибелната бездна, в която е паднал човешкият род - ето невидимите признаци на смирението, ето първите чертози на този духовен палат, създаден от Богочовека.

Смирението не се мисли за смирено. Напротив, то вижда в себе си голяма гордост. То се грижи да открие всичките й разклонения и като ги открие, разбира, че още много трябва да търси.

Преподобният Макарий Египетски, наречен от Църквата Велики заради превъзходството на неговите добродетели и особено заради дълбокото му смирение, отец знаменосен и духоносен, казва в своите възвишени, свети и тайнствени беседи, че и най-чистият и съвършен човек има в себе си нещо гордо (Беседа 7, гл. 4).

Този Божи угодник, който достигнал висша степен на християнското съвършенство, живял във времена, изобилстващи със светии, познавал най-великия от светите иноци - Антоний Велики, въпреки това е казал, че не е виждал нито един човек, който би могъл напълно и в точния смисъл на думата да бъде наречен съвършен (Беседа 8, гл. 5). Лъжливото смирение се мисли за смирено и смешно, и жалко се утешава с тази измамна и душепагубна гледка.

Сатаната приема образа на светъл Ангел. Неговите апостоли приемат образа на Христовите апостоли (Кор. 9:13-15). Неговото учение приема вида на Христовото учение. Състоянията, в които довежда неговите лъст, вземат вида на духовните, благодатни състояния. Неговата гордост и тщеславие и причиняваните от него самопрелъстяване и прелест приемат вида на Христовото смирение. Къде се крият от нещастните мечтатели - от мечтателите, бедствено доволни от себе си, от своето състояние на самопрелъстяване, от мечтателите, които смятат да се наслаждават и блаженстват - къде се крият от тях думите на Спасителя: *“Блажени, които гладувате сега... Блажени, които плачете сега... горко вам, преситените сега... горко вам, които се смеете сега...”* (Лук. 6:21-25).

Вгледай се внимателно, вгледай се безпристрастно в душата си, възлюбени брате! Не е ли по-добро за нея покаянието, отколкото наслаждението! Не е ли по-добре да плаче тя на земята, в този свят на горест, предназначен именно за плач,

отколкото да си съчинява ненавременни, прелъстителни и нелепи, пагубни наслаждения!

Покаянието и плачът за греховете доставят вечно блаженство. Това е известно и достоверно, защото е възвестено от Господа. Защо да не се потопиш в тези свети състояния и да не пребиваваш в тях, вместо да си съчиняваш наслаждения, да се насищаш и удовлетворяваш, като изстребваш чрез тях в себе си блажения глад и жажда за правда Божия и блажената и спасителна печал за греховете и греховността си.

Гладът и жаждата за правда Божия са свидетели за нищетата на духа. Плачът е израз на смирение, той е негов глас. Отсъствието на плач, насищането със самия себе си и наслаждението от своето лъжедуховно състояние изобличават гордостта на сърцето.

Бой се заради празното, прелъстително наслаждение, за да не наследиш вечната мъка, обещана от Бога за ония, които самоволно са преситени сега, противно на Неговата воля.

Тщеславието и чадата му са лъжливи духовни наслаждения, действащи в душата, която не е проникната от покаянието. Те създават призрака на смирението. Този призрак заменя за душата истинското смирение. Призракът на истината, изпълнил целия храм на душата, загражда всички входи в него пред самата Истина.

Уви, душе моя, издигнат от Бога храм на Истината! Когато приемеш в себе си призрака на истината и се поклониш на лъжата вместо на Истината, ти ставаш капище!

В капището е поставен идолът на *мнението за смирение*. *Мнението за смирение* е най-ужасният вид гордост. Трудно се прогонва гордостта дори тогава, когато човек я разпознава като гордост, а как ще я прогони, когато тя му се струва смирение?

В това капище цари горестната мерзост на запустението! В това капище се кади тамяният на идолослужението, пеят се песнопения, с които се развеселява адът. Там душевните помисли и чувства вкусват забранената идоложертвена храна, опиват се с вино, примесено със смъртоносна отрова. Капището, жилището на идоли и всякаква нечистота е недостъпно не само за Божествената благодат и за духовните дарове, то е недостъпно и за всяка истинска добродетел, и за която и да е евангелска заповед.

Лъжливото смирение така заслепява човека, че го принуждава не само да мисли за себе си и да намеква на другите, че е смирен, но и открито да говори за това, и гръмко да го заявява.⁶

Жестоко се надсмива над нас лъжата, когато, измамени от нея, я приемаме за истина.

Благодатното смирение е невидимо, както е невидим подателят му - Бог. То е скрито в мълчание и простота, в искрена непринуденост и свобода.

Лъжливото смирение винаги е с измислена външност: чрез нея то се показва.

Лъжливото смирение обича сцени: чрез тях то лъже и се лъже. *Смирението Христово е облечено в хитон и риза* (Иоан. 19:24), в най-обикновена дреха. Покрито с тази дреха, то не се познава и не се забелязва от хората.

Смирението е залог в сърцето, свято, безименно и сърдечно свойство, Божествен навик, раждащ се по незабележим начин в душата от изпълнението на евангелските заповеди.⁷

Действието на смирението може да се оприличи на действието на страстта на сребролюбието. Заразеният с недъга на вярата и любовта към тленните съкровища, колкото повече ги натрупва, толкова по-ненаситен и алчен става към тях. Колкото повече забогатява, толкова по-беден и безимотен изглежда в собствените си очи. Така и воденият от смирението - колкото повече забогатява с добродетели и духовни дарове, толкова по-беден и нищожен става в собствените си очи.

Това е естествено. Когато човек не е вкусил все още висшето добро, тогава и собственото му добро, осквернено от греха, има цена за него. Когато пък се причасти с Божественото, духовното добро, тогава неговото собствено добро, съединено или примесено със зло, престава да има цена за него.

Скъпа за просяка е торбичката му с медни монети, събирана дълго с уморителен труд. Богаташът неочаквано изсипва в скута му безброй златни жълтици и нищият захвърля с презрение торбичката като някакво бреме, което само тежи.

Праведният, многострадален Иов, след като претърпял ужасни изкушения, се сподобил да види Бога. Тогава се обърнал към Него във вдъхновена молитва: *“Слушал бях за Тебе със слуха на ухото; сега пък очите ми те виждат.”* Какъв плод е дало в душата на праведника виждането на Бога? *“Затова - продължава и завършва Иов молитвата си - аз се отричам и разкайвам в прах и пепел”* (Иов. 42:5-6).

Искаш ли да придобиеш смирение? Изпълнявай евангелските заповеди и заедно с тях ще се вселява и ще се усвоява в сърцето ти светото смирение, т. е. свойствата на нашия Господ Иисус Христос.

Начало на смирението е нищетата на духа. Средата на преуспяването в него е надвишаващият всеки разум и непостижим Христов мир, а краят и съвършенството му - Христовата любов.

Смирението никога не се гневи, не човекоугодничи, не се поддава на печал, не се страхува от нищо.

Може ли да бъде печален онзи, който предварително е признал, че е достоен за всякаква скръб?

Може ли да се уплаши от бедствия онзи, който предварително е обрекъл себе си на скърби и който гледа на тях като на средство за своето спасение?

Божиите угодници са обикнали думите на разумния разбойник, който бил разпнат редом с Господа. В скърбите си те са навикнали да казват: *“Достойното според делата ни приемаме. Спомни си за нас, Господи, в Царството си.”* Всяка скръб те посрещат с признанието, че са достойни за нея (Лук. 23:41-42).

Светият мир навлиза в сърцата им с думите на смирението! Той донася чашата на духовното утешение и до одъра на болния, и на затворения в тъмницата, и на гонения от хората, и на гонения от бесовете.

Чашата на утешението се донася от ръката на смирението и на разпнатия на кръста, а светът може да му поднесе само оцет, смесен със жлъчка (Мат. 27:34).

Смиреният е неспособен на злоба и ненавист. Той няма врагове. Ако някой от хората му причинява обиди, той вижда в такъв оръдие на правосъдието или Промисъла Божий.

Смиреният всецяло се предава на волята Божия.

Смиреният живее не своя собствен живот, а с Бога.

Смиреният е чужд на самонадеяността и затова, търсейки Божията помощ, непрестанно пребивава в молитва.

Плодният клон се скланя към земята, навеждан от многото си тежки плодове. Безплодната клонка расте нагоре, умножавайки безплодните си филизи.

Душата, богатата с евангелски добродетели, все по-дълбоко и по-дълбоко се потапя в смирението и в дълбините на това море намира скъпоценните перли - даровете на Духа.

Гордостта е верен знак, че човек е празен, роб е на страстите. Тя е знак за душа, към която учението на Христа не е намерило никакъв достъп.

Не съди за човека според външността му. Не съди за него дали е горд, или смирен. *Не гледайте на лице, но по плодовете им ще ги познаете.* Господ е заповядал да се познават хората по действията и поведението им, както и от последствията, които произтичат от техните действия.

“Познавам гордостта ти и злобата на сърцето ти” - казвал на Давида ближният му, но Бог засвидетелствал за Давида: *“Намерих Моя раб Давида; със светия Си елей го помазах.”* “Аз не гледам така, както човек гледа, защото човек гледа на лице, а Господ гледа на сърце” (1 Цар. 16:7).

Слепите съдии често признават за смирен лицемерец и низкия човекоугодник. Той е бездна на тщеславието.

Обратно, за тия невежи съдии горд изглежда онзи, който не търси похвали и награди от хората и затова не се принизява пред тях, а такъв е истинският слуга Божий. Той е усетил Божията слава, откриваща се единствено в смирението, усетил е и смрадта на човешката слава и е отвърнал от нея както очите си, така и обонянието на душата си.

“Какво значи да вярваме?” - запитали един велик Божи угодник. Той отговорил: *“Да вярваме, означава да пребиваваме в смирение и милост.”*

Смирението се надява на Бога, а не на себе си и не на хората, затова и в поведението си то е просто, прямо, твърдо и величествено. Слепите синове на този свят го наричат гордост.

Смирението не придава никаква цена на земните блага, в очите му велик е Бог, велико е Евангелието. То се стреми към тях, без да удостоява тлението и суетата нито с вниманието, нито с погледа си. Светата хладност към тлението и суетността синовете на тлението, служителите на суетността наричат гордост.

Има свят поклон от смирение, от уважение към ближния, от уважение към Божия образ, от уважение към Христа в ближния. И има поклон порочен, поклон користен, поклон човекоугодлив и едновременно с това човеконенавистнически, богопротивен и богомерзък. Него молил сатаната от Богочовека, предлагайки Му всички царства на света и цялата им слава (Лук. 4:7).

Мнозина и днес се покланят, за да получат земните блага! Ония, пред които се покланят, похваляват смирението им.

Бъди внимателен, наблюдавай дали онзи, който ти се кланя, се покланя от уважение към човека и от чувство на любов и смирение? Или пък поклонът му само ласкае гордостта ти, изпросвайки от теб някаква временна изгода.

Ти, който си велик на земята! Вгледай се! Пред тебе пълзят тщеславието, лъстта и подлостта! Когато постигнат целта си, точно те ще се надсмеят над тебе, ще те предадат при първия удобен случай. “Никога не изливай щедростта си върху тщеславния. Той е толкова низък пред вишестоящия, колкото е нагъл, дързък и безчовечен пред ония, които са по-долу от него.”⁸ Ти ще познаеш тщеславния по особената му способност към лъст, услужливост, лъжа и към всичко, що е подло и низко.

Пилат се обидил на мълчанието на Христа, което му се сторило горделиво. “*На мене ли - казал той - не отговаряш? Не знаеш ли, че имам власт да Те разпна, и власт имам да Те пусна?*” (Иоан. 19:10). Господ обяснил мълчанието Си с изпълняването на волята Божия, на която Пилат, мислейки, че действа самостоятелно, бил само сляпо оръдие. Поради собствената си гордост Пилат бил неспособен да разбере, че пред него било всесъвършеното смирение: въчовечилият се Бог.

Високата душа, душата с небесна надежда, с презрение към тленните блага на света, не е способна на дребнаво човекоугодие и низкопоклонство. Грешеш, когато наричаш такава душа горда, защото тя не удовлетворява изискването на твоите страсти. Амане! Почети благословената гордост на Мардохея! Това, що мислиш за гордост, е свето смирение.⁹

Смирението е евангелско учение, евангелска добродетел, тайнствена сила Христова. “*Облеченият в смирение Бог се явил на човеците и който от човеците се облече в смирение, става Богоподобен.*”¹⁰

“*Ако някой иска да върви след Мене - казва Светото Смирение, - нека да се отрече от себе си, да вземе кръста си и Ме последва*” (Мат. 16:24). Иначе е невъзможно да бъдем ученици на Онзи, който се е смирил до смърт, до смърт кръстна. Той седнал отдясно на Отца. Той е новият Адам, родоначалник на светото племе на избраните. Вярата в Него ни поставя сред избраните, избраничеството се приема със Свето Смирение и се запечатва със Света Любов. Амин.

Виждането на своя грях

Ще дойде онова страшно време, ще настъпи онзи страшен час, когато всичките ми грехове ще се изправят разкрити пред Бога Съдия и пред Ангелите Му, а и пред цялото човечество. Предусещайки състоянието на душата ми в този страшен час, аз се изпълвам с ужас. Под влияние на живото и силно предчувствие с трепет бързам да се потопя в оглеждане на себе си, бързам да проверя в книгата на моята съвест отбелязаните с дело, слово и помисъл мои съгрешения.

Отдавна нечетените, застояли по лавиците книги се покриват с прах и ги изяждат молците. Който вземе такава книга, силно се затруднява да я прочете. Такава е и моята съвест. Отдавна не е преглеждана тя и трудно е да бъде разлистена. Като я разтварям, не изпитвам очакваното удовлетворение. Само големите грехове са означени достатъчно ясно, а ситните писмена, които са много, почти са се заличили и сега не може да се разбере какво е било обозначено с тях.

Бог, Единият Бог може да върне на избледнелите писмена яркостта и да избави човека от лукава съвест (Евр. 10:22). Само Бог може да дарува на човека да различава греховете си и да вижда греха си - своето падение, в което е коренът, семето, зародишът и съвкупността на всички човешки прегрешения.

Призовавайки на помощ милостта и силата Божия, призовавайки ги на помощ с най-топла молитва, съединена с благоразумен пост, плач и ридание на сърцето, отново разтварям книгата на съвестта и отново се вглеждам в количеството и качеството на греховете ми, и размишлявам какво са ми причинили извършените от мен прегрешения?

Виждам: *“Беззаконията ми превишиха главата ми, като тежко бреме ме притиснаха”* (Пс. 37:5). Какви са последиците от тази греховност? *“Постигнаха ме беззаконията ми, та дори да виждам не мога; те са повече от космите на главата ми; моето сърце ме остави”* (Пс. 39:13). Последици от греховния живот стават слепотата на ума, ожесточението и безчувствието на сърцето. Умът на закоравелия грешник не вижда ни добро, ни зло. Сърцето му губи способността за духовни усещания. Ако оставяйки греховния живот, този човек се обърне към благочестиви подвизи, сърцето му е сякаш чуждо и не съчувства на стремежа му към Бога.

Когато под действието на Божествената благодат пред подвижника се разкрият множеството му прегрешения, тогава не е възможно той да не изпадне в крайно недоумение и да не го налегне дълбока печал. *Сърцето ми трепери* (от това, което виждам); *моите сили ме напуснаха и светлината на очите ми - и нея няма у мене... а които търсят душата ми, турят мрежи* (тоест дейността ми е пълна със спънки поради навика към греха, който насила ме тегли към нови прегрешения), *смърдят и гноясват раните ми поради безумието ми* (тоест греховните страсти са остарели и страшно са ме повредили поради невнимателния ми живот), *няма здраво място в плътта ми* (Пс. 37:4-11) (тоест няма изцеление само със собствените ми усилия за цялото ми същество, поразено и заразено с греха).

Като съзнавам греховете си, разкайвам се за тях, а като ги изповядвам и съжалявам за тях, хвърлям безкрайното им множество в бездната на Божието милосърдие. За да се предпазя в бъдеще от греха, ще се вгледам уединен в самия себе си - как действа той срещу мене, как пристъпва и какво ми говори.

Той пристъпват към мен като измамник и лицето му е скрито; *устата им по-меки от масло* (Пс. 54:22). Казва ми лъжа. Предлага ми беззаконие. Отрова има в устата му. Езикът му е смъртоносно жило.

“Наслади се! - тихо и лъстиво шепне той - Защо да ти е забранено наслаждението? Наслади се! Какъв грях е това?” - и предлага злодейт да наруша заповедите на Всесветия Господ.

Не би трябвало да обръщам никакво внимание на думите му, защото зная, че е измамник и убиец. Но някаква непонятна немощ на волята ме побеждава! Слушам думите на греха и гледам забранения плод. Напразно съвестта ми напомня, че вкусването на този плод е вкусване на смъртта.

Ако нямам забранен плод пред очите си, той внезапно изниква във въображението ми. Появява се живописно, като че нарисуван от ръката на очарованието.

Чувствата на сърцето са привлечени от съблазнителната картина, приличаща на блудница. Външността ѝ е пленителна, съблазнителна лъха от нея, украсена е със скъпоценни, блестящи накити; грижливо е скрито смъртоносното ѝ действие. Грехът търси жертва от сърцето, ако тялото не може да я принесе, защото самият предмет отсъства.

Грехът действа в мен чрез греховната мисъл, действа чрез греховното чувство, чувството на сърцето и чувството на тялото, действа чрез въображението.

Към какъв извод ме води такова вглеждане в себе си? Към извода, че в мене, в цялото ми същество живее греховно повреждане, което съчувства и помага на греха, нападащ ме отвън. Аз съм подобен на затворник, окован с тежки вериги. Всеки, на когото е позволено, хваща затворника и го влече накъдето си иска, защото затворникът, окован с вериги, няма възможност да окаже съпротива.

Някога грехът е проникнал и във високия рай. Там той е предложил на праотците ми да вкусят забранения плод. Там ги е прелъстил и поразил прелъстените с вечна смърт. И на мен, техния потомък, непрекъснато повтаря същото предложение; и мен, техния потомък се старае непрекъснато да прелъсти и да погуби.

Веднага след грехопадението Адам и Ева били прогонени от рая и низвергнати в страната на мъките (Бит. 3:23-24). Аз съм роден в тази страна на плач и бедствия! Това обаче не ме оправдава, защото тук ми е даден рай от Изкупителя, насаден е в сърцето ми. С греха аз прогоних рая от сърцето си. Сега там доброто е примесено със зло и се води люта битка между доброто и злото. Там се сблъскват безчислени страсти. Там е мъката и предусещането за вечните страдания на ада.

Аз виждам в себе си доказателство, че съм син на Адама, защото запазвам склонността му към зло и се съгласявам с предложенията на прелъстителя, макар със сигурност да знам, че ми се предлага измама и ми се готви убийство.

Напразно ще е да обвинявам праотците за предадения ми от тях грях, защото съм освободен от греховния плен чрез Изкупителя и вече изпадам в грехове не поради насилие, а доброволно.

Праотците веднъж престъпили в рая една Божия заповед, а аз, намирайки се в лоното на Христовата Църква, непрестанно нарушавам всички Божествени заповеди на Христа, Бога и мой Спасител.

Душата ми се вълнува от гняв и злопаметство! Във въображението ми над главата на врага проблясва кама и сърцето ми се опива с удовлетворение от отмъщението, извършено от мечтанието. Ту пък си представям купища злато, а след това във въображението изникват великолепни палати, градини, предметите на разкоша, сладострастието и гордостта, които се придобиват чрез него и заради които грехолюбивият човек се покланя пред този идол - средство за осъществяване на всички тленни пожелания. Или пък се прелъстявам от почести и власт! Привличат ме, занимават ме мечтания за управляване на народи и страни, за постигане на тленни придобивки за тях, а за себе си - на тленна слава. Понякога сякаш наяве виждам трапези с димящи и благоуханни ястия! Смешно и наред с това жалко се наслаждавам от изникващите пред мен прелести. Ту пък внезапно се виждам праведен, или по-точно, сърцето ми лицемери и се опитва да си присвои праведността, ласкае само себе си, грижи се за човешката похвала и за това как да я привлече към себе си!

Страстите се борят помежду си заради мене, непрекъснато ме предават една на друга, смушат ме и ме тревожат.

И не виждам горестното си състояние! Върху ума ми лежи непроницаемата завеса на мрака, а на сърцето ми - тежкия камък на безчувствието.

Ще се опомни ли умът ми, ще поиска ли да се насочи към доброто? Противи му се сърцето ми, привикнало към греховни наслади, противи му се тялото ми, придобило скотски пожелания. В мен се изгуби дори съзнанието, че тялото ми като сътворено за вечността е способно на Божествени желания и движения, че скотските стремежи са негов недъг, привнесен от падението.

Разнородните части, съставлящи съществуването ми - умът, сърцето и тялото - са разсечени и разединени. Те действат разногласно, противостоейки една на друга, и само тогава се обединяват в мигновено, богопротивно съгласие, когато работят за греха.

Такова е състоянието ми! То е смърт за душата, докато е живо тялото. Но аз съм доволен от своето състояние! Доволен съм не поради смирение, а поради слепотата и ожесточението си. Душата ми не чувства своето умъртвяване, както не го чувства и тялото ми, разделено от душата чрез смъртта.

Ако чувствах умъртвяването си, бих пребивавал в непрестанно покаяние! Ако чувствах умъртвяването си, бих се погрижил за възкресението!

Цял съм отдаден на грижите за света и много малко съм загрижен за моето душевно бедствие! Жестоко осъждам и най-малките прегрешения на ближните си, а сам съм изпълнен с греха, ослепен съм от него, превърнат съм в стълб от сол, подобно на Лотовата жена, и съм неспособен за никакво духовно движение.

Не съм наследил покаянието, защото още не виждам своя грях. Не виждам греха си, защото още работя за него. Не може да види греха си онзи, който се наслаждава от него, позволява си да го вкува - макар и само с помислите и съчувствието на сърцето си.

Само такъв може да види греха си, който решително и по собствена воля се е отрекъл от всяка дружба с него. Застанал е като бдяща стража пред вратата на своя дом с оголения меч на Божието слово, като отблъсква и посича с този меч греха, в какъвто и вид да се приближи той към него.

На онзи, който извърши великото дело и започне вражда с греха, който насилствено откъсне ума, сърцето и тялото си от него, на такъв Бог дарува велик дар: да вижда греховете си.

Блажена душата, съзряла загнездения в себе си грях! Блажена душата, съзряла в себе си падението на праотците и ветхостта на ветхия Адам! Такова зрение за своя грях е зрение духовно, зрение на ума, изцелен от слепотата си чрез Божествената благодат. С пост и коленопреклонение ни учи Светата Източна църква да измолваме от Бога това зрение за греха си.

Блажена душата, непрестанно поучаваща се в Закона Божи! В него тя може да види образа и красотата на новия човек и според него да съзре и поправи своите недостатъци.

Блажена душата, купила селището на покаянието чрез умъртвяване на себе си за греховните начинания! Там тя ще намери безценното съкровище на спасението.

Ако си придобил селището на покаянието, падни в младенчески плач пред Бога. Не проси, ако можеш да не просиш, нищо от Бога: предай се със себеотрицание на Неговата воля.

Разбери и усети, че ти си създанието, а Бог е Създателят. Предай се изцяло на волята на Създателя. Принеси Му младенчески плач и мълчанието на сърцето си, готово да последва Неговата воля и да се изпълва от Нея.

Ако пък поради младенчеството си не можеш да се потопиш в молитвено мълчание и плач пред Бога, произнасяй пред Него смирена молитва за опрощаване на греховете и изцеляване от греховните страсти, от тези страшни нравствени недъзи, появяващи се поради доброволните и повтаряни дълго време съгрешения.

Блажена душата, която е осъзнала себе си като напълно недостойна за Бога и която е осъдила себе си като окаяна и грешна! Тя е на пътя на спасението и в нея няма самопрелъстяване.

Обратно, онзи, който се смята за готов да приеме благодатта и се счита достоен за Бога, който очаква и измолва Неговото тайнствено пришествие, като казва, че е готов да приеме, чуе и види Господа, такъв маме и ласкае себе си, и е достигнал до високата скала на гордостта, откъдето се пада в мрачната пропаст на гибелта. Там падат всички, които са се възгордели пред Бога и дръзват безсрамно да се признават достойни за Него и от това самомнение и самопрелъстяване да казват: “Говори, Господи, понеже Твоят раб слуша.”

Младият Самуил чул Господ да го призовава и като не се признал за достоен за беседа с Него, отишъл при престарелия си наставник, търсейки съвет как да се държи. Чул Самуил втори път същия призоваващ го глас и пак отишъл при наставника. Наставникът разбрал, че призоваващият глас бил глас Божий и наредил на юношата, когато чуе отново този призив, да отговори: “Говори, Господи, понеже Твоят раб слуша”¹¹ (1 Цар. 3).

Същото дръзва да казва и сладострастният и надменен мечтател, не призоваван от никого, упоен от тщеславно мнение, съчиняващ в себе си гласове и утешения, ласкаещ с тях надменното си сърце, мамещ себе си и лековерните си последователи.

Сине на Източната Църква, единствено света и истинна! В невидимия си подвиг се ръководи от наставленията на Светите отци на твоята Църква, защото те повеляват да се отстраняваме като от явен повод за самопрелъстяване от всякакво видение, от всякакъв глас извън и вътре в тебе, преди да сме се обновили от явното действие на Светия Дух.¹²

Пази ума си от видения. Прогонвай всички настъпващи към него мечти и мнения, с които падението е заменило истината. Облечен в покаяние, предстой със страх и благоговение пред великия Бог, Който може да очисти греховете ти и да те обнови с Пресветия Си Дух. Духът ще ви упъти на всяка истина (Йоан. 16:13).

Чувството за плач и покаяние е най-важното за душата, пристъпила към Господа с намерение да получи от Него прощение на греховете си. Това е блага участ! Ако си я избрал, да не се отнеме тя от тебе! Не заменяй това съкровище за празни, лъжливи, насилствени и псевдоблагодатни чувства, не се погубвай, като ласкаеш себе си.

“Ако някои от отците - казва преподобният Исаак Сирин - са писали за това какво е чистота на душата, какво е здравето ѝ, какво - безстрастието, какво -

видението, написали са го не за да ги търсим преждевременно и да ги очакваме. Казано е в Писанието: *“Царството Божие няма да дойде забелязано”* (Лук. 17:20). Онези, в които живее очакването, са придобили гордост и падение... Търсенето и очакването на високи Божии дарове е отхвърлено от Църквата Божия. То не е признак на любов към Бога, а е недъг на душата.”¹³

Всички светии са се смятали недостойни за Бога. С това те проявили достойнството си, състоящо се в смирение.¹⁴

Всички самопрелъстени са се смятали достойни за Бога. С това проявили обзелата душата им гордост и прелест. Някои от тях приели бесовете, които им се представили като Ангели, и ги последвали. На други бесовете се явявали в собствения си вид и се признавали за победени от молитвата им, с което ги довеждали до високоумие. Други пък възбуждали въображението си, разгорещавали кръвта си, предизвиквали в себе си нервни движения и приели това за благодатно наслаждение, изпадали в самопрелъстяване и съвършено умопомрачение, като се причислили по дух към отхвърлените духове.

Ако имаш нужда да беседваш сам със себе си - донесай си не лъст, а самоукоряване. Горчивите лекарства са полезни за нас в нашето състояние на падение. Ласкаещите себе си са приели още тук на земята наказанието си - своето самопрелъстяване, похвалата и любовта на враждебния Богу свят. Във вечността те не бива да очакват друго освен осъждане.

“Моят грях е винаги пред мене” (Пс. 50:5), казва за себе си свети Давид: той непрестанно разглеждал греха си. *“Беззаконието си съзнавам, съкрушавам се заради греха си”* (Пс. 37:19).

Свети Давид се е самоосъждал и е изобличавал греха си дори тогава, когато той вече бил простен и дарът на Светия Дух вече му е бил върнат. Нещо повече: той изобличил греха си и го изповядал пред цялата вселена (Пс. 50).

Когато Светите отци на Източната Църква, особено пустинниците, достигали висота в духовните упражнения, тогава всички тези упражнения се сливали за тях в едноединствено покаяние. Покаянието обхващало целия им живот, цялата им дейност, било следствие от съзирането на своя грях.

Запитали един велик отец в какво трябва да се състои делото на уединения инок? Той отвърнал: *“Умъртвената ти душа лежи пред очите ти, а ти питаеш какво трябва да бъде делото ти?”*¹⁵ Плачът е същественото дело на истинския Христов подвижник; плачът - от встъпването в подвига до завършването му.

Съзирането на своя грях и ражданото от него покаяние са същността на делото, което няма край на земята. Съзерцанието на греха възбужда покаянието, а покаянието довежда очищението. Постепенно очищаваното око на ума започва да вижда такива недостатъци и повреди в цялото човешко същество, каквито преди, в помрачението си, изобщо не е забелязвало.

Господи! Дарувай ни да съзрем прегрешенията си, за да може нашият ум, привлечен изцяло към собствените ни прегрешения, да престане да вижда прегрешенията на ближните и така да види всички близни добри. Дарувай на сърцето ни да остави пагубната грижа за недостатъците на ближния и всичките си грижи да съедини в една - за придобиването на заповяданата и приготвена от Тебе чистота и святост за нас. Дарувай на нас, които сме осквернили душевните си ризи, отново да ги избелим. Те вече са умити от водите на Кръщението, сега след

осквернението трябва да бъдат умити и от водите на сълзите. Дарувай ни да видим в светлината на Твоята благодат живеещите в нас разнообразни недъзи, които унищожават духовните движения в сърцето и въвеждат в него движенията на кръвта и плътта, които са враждебни на Царството Божие. Дарувай ни великия дар на покаянието, предшестван и пораждан от великия дар да виждаме греховете си. Опази ни с тези велики дарове от пропастите на самопрелъстяването, което се открива в душата, защото не забелязваме и не разбираме нейната греховност. Поражда се от незабелязваните и неразбирани от нея сладострастие и тщеславие. Опази ни с тези велики дарове по пътя ни към Тебе и ни дарувай да Те постигнем, защото Ти Си Който призовава каещите се грешници и отхвърля онези, които се мислят за праведници. Да славословим вечно във вечно блаженство Тебе, Единия Истински Бог, Изкупителя на пленените и Спасителя на погиналите. Амин.

Мрежите на светоуправника

Под знамето на Светия кръст ви вода вас, братя, към духовно зрелище. Наш ръководител нека бъде великият Божи угодник Антоний, египетският пустинник.

По действието на Божественото откровение той видял веднъж мрежите на дявола, разпрострени по целия свят за улавянето на хората в погубел. Като видял, че те са безбройно много, с плач запитал Господа: “Господи! Кой може да отмени тия мрежи и да се спаси?”¹⁶

Замислен разглеждам мрежите на дявола. Те са разхвърляни отвън и вътре в човека. Едната е близо до другата. На едни места мрежите са на няколко реда, на други са оставени широки пролуки, водещи обаче към най-разнообразни извивки, избавлението от които изглежда вече невъзможно. Гледайки тия злокобни мрежи, аз горко ридая и неволно си повтарям въпроса на блажения пустинник: “Господи! Кой може да отмени тия мрежи и да се спаси?”

Хвърлени са мрежи за ума ми в различни книги, които се именуват светлина, а съдържат учения на тъмнината, написани под явното или скрито влияние на мрачния и всезлюбен княз на този свят, с източник - разума, повреден от грехопадението, “по лукавството на хората, по хитрото изкуство на измамата” (Ефес. 4:14) според израза на Апостола от писатели, които “безразсъдно се гордеят с плътския си ум” (Кол. 2:14). Ближният ми, в любовта към който трябва да търся спасението, става за мене мрежа, улавяща ме за погубел тогава, когато умът му е уловен в мрежите на лъжливи и лъстиви учения и мъдрувания. И моят собствен ум носи върху себе си отпечатъка на падението, покрит е с покривалото на мрака, заразен е с отровата на лъжата. Сам той, прелъстяван от дявола, поставя пред себе си мрежи. Още в рая се е стремил безразборно и невнимателно да придобие знание, губелно и убийствено за него! След падението е станал още по-безразборен и безгрижен. Опива се с дързост от чашата на отровното знание и така унищожавя в себе си най-решително вкуса и възделението към Божествената чаша на спасителното познание.

Толкова мрежи има пред сърцето ми! Виждам мрежи и груби, и тънки. Кой от тях да нарека по-опасни и по-страшни? Недоумявам. Ловецът е изкусен и ако някой се изплъзне от грубите мрежи, улавя го в тънките. Краят на лова е един - погубелта. Мрежите са много изкусно и всячески прикрити. Падението е облечено във всички видове тържество на човекоугодието, лицемерието и тщеславието, но и във всички

видове добродетели. Лъжата и тъмната прелест носят маската на духовното, небесното. Душевната любов, често порочна, е прикрита като свята любов. Лъжливата, мечтателна сладост се представя като духовна услада. Дяволът се старее с всички средства да удържи човека в падналото му естество, а и без груби грехопадения това е достатъчно, за да стане човек чужд на Бога. Грубите грехопадения напълно се заместват според верните сметки на ловеца с горделивото мнение на християнина за себе си, който се задоволява с добродетелите на падналото си естество и изпадайки в самопрелъстяване, се отчуждава от Христа.

Колко мрежи има за тялото! Каква мрежа е и то самото! А как ги използва врагът! Посредством тялото, снизхождайки към унижителните му склонности и пожелания, се уподобяваме на безсловесните скотове. Каква пропаст! Какво отдалечаване, какво изпадане от Божественото подобие! В тази дълбока, страшно отдалечена от Бога пропаст ние падаме тогава, когато се предаваме на груби плътски наслаждения, наричани поради греховната им тежест падения.

Но и не толкова грубите плътски наслаждения са не по-малко пагубни. Заради тях се изоставя грижата за душата, забравя се Богът, небето, вечността и предназначението на човека. Князът на този свят се старее да ни държи чрез телесните наслаждения в непрестанно развлечение и помрачение! Чрез чувствата, тези врата на душата, с които тя се свързва с видимия свят, той непрестанно въвежда чувственото наслаждение и неразделните с него грях и плен. На знаменитите земни концерти кънти музика, изразяваща и възбуждаща различни страсти. Тези страсти са представени и в земните театри, разбунени са в земните увеселения. Човек по всички възможни начини е воден от умъртвилото го зло към наслаждение. В упоението си той забравя спасяващото го Божествено добро и кръвта на Богочовека, чрез която сме изкупени.

Ето приблизително описание на мрежите, разхвърляни от дявола за улавянето на християните. Това описание е недостатъчно, но едва ли то не е предизвикало, братя, справедливия ви ужас, едва ли в душата ви не се е зародил въпросът: “Кой може да избегне тия мрежи?”

Страшната картина още не е завършена! Още и още е подтикната да рисува четката ми, водена от словото Божие.

Какво гласи словото Божие? То възвещава предсказанието, сбъдващо се пред очите ни, предсказанието, че в последните времена *“понеже беззаконието ще се умножи, у мнозина ще изстине любовта”* (Мат. 24:12). Истинното слово Божие, по-твърдо от небето и земята, ни възвестява за умножаване на дяволските мрежи и броя на ония, които погиват в тях.

Наистина! Гледам света и виждам, че мрежите на дявола са се умножили в сравнение с времената на първенстващата Църква Христова, умножили са се до безкрай. Умножили са се книгите, съдържащи лъжеучение. Умножили са се умовете, съдържащи и предаващи на други лъжеучението. Намалели са, намалели са до крайност последователите на светата Истина. Усилило се е уважението към естествените добродетели, достъпни за иудеи и езичници. Появило се е и уважение към откровено езически добродетели, противни на самото естество, което гледа на тях като на зло. Намаляло е понятието за християнски добродетели, а да не говорим как е намаляло и е почти унищожено изпълнението им на дело. Развил се е вещественният живот, но изчезва духовният. Телесните наслаждения и грижи

поглъщат цялото време, няма кога и да се сетиш за Бога. **Понеже беззаконието ще се умножи, у мнозина ще изстине любовта** - дори и у такива, които биха опазили любовта към Бога, ако злото не беше така всеобщо, ако мрежите на дявола не бяха се умножили до безкрай.

Справедлива е била мъката на блажения Антоний, но толкова по-справедлива е мъката на днешния християнин, когато вижда дяволските мрежи, и основателен е плачевният въпрос: “Господи! Кой може да отмине тия мрежи и да се спаси?”

На въпроса на преподобния пустинник Господ отговорил: “Смиреномъдрието избягва тия мрежи и те дори не могат да се докоснат до него.”

Божествен отговор! Как отстранява той от сърцето всяко съмнение и как кратко изразява верния начин за победа над врага ни и начина за разкъсване и унищожаване на заплетените му козни, устроени от дългогодишния му и злобен опит.

Да оградим ума си със смирение, като не му позволяваме да се стреми безразборно и лекомислено към придобиването на знания, както и да примамва любознателността ни новостта и важността на заглавията им. Да го опазим от изпитанията на лъжеученията, прикрити с името и образа на християнското учение. Да го смирим в послушание на Църквата, унищожавайки “всяко превъзнасяне, що въстава срещу познанието Божие” (2 Кор. 10:5) и срещу разума на Църквата. Тесният път на послушание към Църквата е прискърбен отначало за ума, но той извежда до широтата и свободата на духовния разум, пред който изчезват всички мними несъобразности, които плътският и душевният разум намира в точното подчинение на Църквата. Да не му позволяваме друго четене по духовните въпроси освен от книгите, написани от писателите на истинската Църква, за които самата тя е свидетелствала, че са органи на Светия Дух. Онзи, който чете свети писатели, незабележимо се приобщава към обитаващия и говорещия чрез тях Свети Дух, а онзи, който чете еретически автори, макар и да са наречени от еретическия им сонм свети, се приобщава към лукавия дух на прелестта¹⁷ и поради непослушание към Църквата, в което е гордостта, той пада в мрежите на дявола.

Какво да сторим със сърцето си? Да присадим на тази дива маслина клонче от плодна, да му присадим Христовите свойства, да го научим на евангелско смирение и да го принуждаваме насила да приеме волята на Евангелието. Като видим разногласието му с него, непрестанното противоречие и непокорността пред словото му, ние ще видим като в огледало в това противоречие и нашето падение. Като видим падението си, ще заплачем пред Господа, нашия Създател и Изкупител, ще заболеем от спасителна печал и ще пребиваваме в тази печал дотогава, докато не видим изцелението си. “Сърце съкрушено и смирено, Ти, Боже, не ще презреш” (Пс. 50:19), като го предадеш на врага. Бог е наш Създател и пълен Господар. Той може да възсъздаде сърцето ни и Той ще претвори това сърце, което непрестанно вика към Него в плач и молитва, от грехолюбиво в боголюбиво и свято.

Да пазим нашите телесни чувства, като не допускаме чрез тях греха в килията на душата ни. Да обуздаем любопитното си око и любопитното си ухо. Да наложим жестока юзда на онзи малък член на тялото, който довежда до силни сътресения - нашия език. Да смирим безсловесните стремежи на тялото си с въздържание, бдение, трудове, често спомняне за смъртта и с внимателна, постоянна молитва. Колко кратки са телесните наслаждения и как смрадно завършват те! Обратно,

тялото, оградено от въздържанието и опазването на чувствата, умито от сълзите на покаянието и осветено с чести молитви, е поставено тайнствено в храма на Светия Дух, Който прави всички покусения на човешкия враг безуспешни.

“Смиреномъдрието избягва тия мрежи и те дори не могат да се докоснат до него.” Амин.

1846 г., Сергиева Пустиня

**Разказ на С. И. Снесарева¹⁸
за чудното видение след кончината
на светителя Игнатий Бранчанинов**

При последната ми среща с преосвещения Игнатий на 13 септември 1866 г. на сбогуване той ми каза: “С. И.! На вас като на приятел, като на самия себе си казвам: гответе се за смъртта - тя е близо. Не се грижете за светското, едно трябва - спасение на душата! Принуждавайте се да мислите за смъртта и се грижете за вечността.”

На 30 април 1867 г. в неделя (Неделята на жените Мироносици) преосвещеният Игнатий почина в Николаевския Бабаевски манастир. На 5 май отидох на погребението му. Неизразима е печалната радост, която изпитах пред гроба му.

В събота, 12 август 1867 г., през нощта спях лошо. Заспах в зори. Виждам, дошъл е Владика Игнатий в монашески одежди, в разцвета на младостта си, ала ме гледа с тъга и съжаление: “Мислете за смъртта - казва той. - Не се грижете за земното! Всичко това е сън, земният живот е само сън! Всичко, което съм писал в книгите си, всичко е истина! Времето приближава, очиствайте се чрез покаяние, гответе се за смъртта. Колкото и дълго да живеете тук, всичко е един миг, само един сън.”

По повод моето безпокойство за сина ми Владиката каза: “Това не е ваша грижа. Съдбата му е в Божиите ръце! Вие се грижете за преминаването във вечността.” Виждайки равнодушието ми към смъртта и изпълвайки се със състрадание към немощите ми, той започна да ме умолява да се обърна към покаяние и да почувствам страх от смъртта: “Вие сте сляпа, нищо не виждате и затова не се боите, но аз ще ви отворя очите и ще ви покажа смъртните мъки.”

Тогава почувствах, че умирам. О, какъв ужас! Тялото ми стана чуждо и нищожно и като да не беше мое, целият ми живот премина в челото и очите. Зрението и умът ми видяха това, което е действително, а не онова, което ни се привижда в този живот. Този живот е сън, само сън! Всичките му блага и лишения не съществуват тогава, когато заедно със смъртта идва и мигът на пробуждането. Няма нито вещи, нито приятели, а само едно необятно пространство и цялото това пространство е изпълнено със страшни същества, невидими за нашето земно заслепление. Те гъмжат около нас в различни образи, обкръжават ни и ни хващат. Те също имат тяло, но то е тънко, сякаш от някаква слуз, и е ужасно.

Тези същества лазеха и се лепяха за мене, дърпаха ми очите, теглеха мислите ми на различни страни и не ми даваха да си поема дъх, за да не допуснат да призова Бога за помощ. Исках да се моля, исках да се прекръстя, исках със сълзи

към Бога и с произнасянето на името на Исуса Христа да се избавя от тия мъки, и да ги отстраня от себе си, ала нямах нито думи, нито сили. А тия ужасни същества ми викаха, че вече е късно, че няма молитва след смъртта! Цялото ми тяло се вдърви, главата бе неподвижна, само очите виждаха всичко и духът ми в мозъка усещаше всичко. С помощта на някаква свръхестествена сила аз малко повдигнах ръката си, не успях да допра челото си, но във въздуха направих кръстно знамение. Тогава страшните същества се сгърчиха. Аз се опитвах не с устата и езика, които не усещах, а духом да представя името на Господа Исуса Христа, и тогава страшилищата сякаш биваха изгаряни с нажежено желязо и ми викаха: “Не смей да произнасяш това име! Сега вече е късно!”

Мъка неопишуема! Поне за миг да си поема въздух! Зрението, умът и дишането неизразимо се измъчваха от това, че тези ужасни страшилища се лепяха около тях и ги теглеха на различни страни, за да не ми дадат възможност да произнеса името на Спасителя. О, какво страдание!

Пак гласът на Владика Игнатий: “Молете се непрестанно, всичко, което е написано в моите книги, е истина. Захвърлете земните грижи и само за душата, за душата си се грижете.”

С тези думи той започна да се отдалечава от мене във въздуха някак кръгообразно, все по-високо и по-високо над земята. Към него се присъедини цял сонм също такива светли същества, сякаш по стъпала на необятна, неизразима с думи стълба. Както Владиката при въздигането си ставаше неземеен, така и всички, присъединили се към него различни същества, приемаха неизразимо прекрасна, слънцеподобна светлина. Гледайки ги и възнасяйки се духом след тази безкрайна ивица светлина, аз не обръщах вече внимание на страшилищата, които беснуваха в това време около мен, за да привлекат вниманието ми към нови мъки. Светлият сонм също имаше тела, прилични на дивни лъчезарни лъчи, пред които бледнее нашето слънце.

Този сонм беше от различен вид и светлина и колкото по-високи бяха стъпалата, толкова по-светъл беше. Преосвещеният Игнатий се издигаше все по-високо и по-високо. Но ето че го окръжи сонм лъчезарни светители, той изгуби земния си вид и стана също така лъчезарен. По-високо от това стъпало зрението ми не можеше да проникне. От тази височина Владика Игнатий още веднъж ми хвърли поглед, изпълнен със състрадание. Изведнъж, без да се усещам, аз се отскубнах от властта на ония, които ме държаха, и викнах: “Упокой, Господи, душата на починалия раб Твой Преосвещения Игнатий и със светите му молитви спаси и помилвай мен, грешната!” Веднага всички ужаси изчезнаха и настъпи тишина и покой. Аз се събудих потресена жестоко.

Никога от нищо не съм се страхувала и на драго сърце оставах сам-самичка въщи, ала няколко дни след този сън изпитвах такъв ужас, че нямах сили да остана сама. Много дни усещах необикновено чувство в центъра на челото си. Не болка, а някакво особено напрежение, като че целият ми живот се беше събрал в тази точка. По време на този сън аз разбрах, че когато умът ми се съсредоточава върху мисълта за Бога и върху името на Исуса Христа, ужасните същества мигновено изчезват, а щом само мисълта ми се разсее, в същия миг те ме обкръжават, за да пречат на мисълта ми да се обърне в Исусова молитва към Бога.

ГЛАВА IV ГОРДОСТТА

Гордият пустинник

Монахът Ирон петдесет години прекарал в пустинята и надминал всички живеещи там иноци със своя равноангелски живот. Но гордостта погубила и този подвижник. Той си въобразил, че съседните нему иноци не се придържат към такъв устав, какъвто би следвало според него, и започнал да се отнася към тях с презрение.

Дяволът забелязал зародилото се в стареца самомнение, побързал да го погуби и постигнал своето. Явил му се в образа на светъл ангел и самопрелъстеният монах го сметнал наистина за такъв. Дяволът предложил на стареца да се хвърли в кладенеца, казвайки, че заради светия си живот той няма да пострада от това. Старецът го послушал. Извадили го от кладенеца едва жив и на третия ден той починал.

(Пролог)

Гордата затворница

Веднъж авва Серапион видял девица, която двадесет и пет години пребивавала в безмълвие. Той ѝ казал: “Защо седиш тук?” “Аз не седя - отговорила му тя, - а вървя.” “Къде отиваш?” - запитал я Серапион. “При моя Бог” - отговорила девицата. Казал ѝ рабът Божий: “Жива ли си или умряла?”

Тя рекла: “Надявам се на моя Бог да съм умряла за света, защото който е жив за плътта, не може да върви по този път.” Като чул това, блаженият Серапион ѝ казал: “За да ме убедиш, че си умряла, направи това, което правя аз.” Тя му казала: “Само заповядай и ще го изпълня.”

Той казал на девата: “За мъртъв, подобен на тебе, всичко е възможно освен нечестие. Слез долу и излез навън.” “Аз не излизам двадесет и пет години - отговорила тя - как да изляза сега?” “Ето - казал Серапион - не ми ли каза ти: умряла съм за света? Очевидно поради това, че и светът не съществува за теб, а ако е така, то мъртвият нищо не чувства, и на теб трябва да ти е все едно дали да излезеш или не.” Като чула това, девицата го последвала.

Когато излезли навън и стигнали до една църква, блаженият влязъл вътре и казал: “Ако искаш да ме увериш, че си умряла и вече не живееш за хората, за да им угаждаш, направи това, което аз мога да направя, и тогава ще ме убедиш, че наистина си умряла за този свят.” “Какво трябва да направя?” “Свали дрехите си, както правя аз - казал той, - метни ги през рамо и тръгни из града, а аз без срам ще тръгна пред тебе.” “Но ако направя това - казала тя - мнозина ще се съблазнят от това безсрамие и някои ще рекат, че съм луда или бесновата.”

“Какво те интересува дали ще кажат така - отговорил ѝ блаженият Серапион, - нали казваш, че си умряла за хората, а за мъртвия е все едно дали някой го хули, или му се надсмива, защото той не усеща нищо.” Тогава девицата му казала: “Моля те, заповядай да извърша друг какъвто искаш подвиг и аз ще го извърша, ала все още не съм преуспяла толкова, а само се моля да достигна тази мяра.”

След това рабът Божий, безстрастният Серапион ѝ казал: “Гледай, сестро, не се величай, че си по-свята от всички и не се хвали, че си умряла за този свят. Ти видя,

че си още жива и угаждаш на хората. Аз мога да бъда по-мъртъв от тебе и това, че съм умрял за света, мога да докажа на дело, а именно, че равнодушно гледам на него, защото, без да се срамувам и да се съблазнявам, мога да направя това, което заповядах на тебе.”

Като я научил с тези думи на смиреномъдрие и съкрушил гордостта ѝ, блаженият я оставил.

(Лавсаик)

Старецът стълпник

Един старец стълпник, спасяващ се близо до Едеса, на въпроса на св. Теодор, Едески епископ, какво го е накарало да се затвори в кулата си и колко години се подвизава там, отговорил: “Заедно с по-големия ми брат още на младини се разделих със света. Отначало три години прекарахме в манастир, а след това отидохме в пустинята, и като намерихме тук две пещери, заселихме се аз в едната, а брат ми - в другата. Подвизавахме се в безмълвие, пост и молитва и се срещаме само в неделните дни. Този живот в пустинята обаче не продължи дълго за мен. Веднъж, когато двамата излязохме от пещерите си, за да събираме треви и корени и се намирахме на известно разстояние един от друг, аз забелязах, че брат ми внезапно се спря на място, сякаш уплашен от нещо, а след това се затича стремглаво и се скри в пещерата си. Недоумявайки какво значи това, отидох там, където той се спря, да проверя какво има. И що да видя? Видях разсипано огромно количество злато.

Без да мисля много, свалих мантията си, събрах в нея неочаквано намереното съкровище и с голямо усилие го пренесох в килията си. След това, без да кажа нито дума на брат си, отидох в града, купих там голяма къща, устроих в нея странноприемница и болница и при тях основах манастир, в който събрах четиридесет иноци. Поверих всичко това на опитен игумен и като му връчих за нуждите хиляда жълтици, а другата хиляда раздадох на бедните, отново оставих света и отидох при брат си. По пътя почнах да се превъзнасям и да осъждам брата си за това, че не е пожелал да стори добро от намереното злато. И когато се приближавах към пещерата му, помислите на високоумие и самомнение вече напълно ме бяха завладели.

Но в същото това време ми се яви страшен на вид Ангел Божи и ми каза: “Знай, че всичко, което ти направи, не струва колкото това, че брат ти прекрачи златото, и той е несравнимо по-висок и по-достоеен от тебе пред Бога. Ти дори не заслужаваш да го видиш и това ще е така, докато с покаяние и сълзи не очистиш от себе си своя грях.” След това Ангелът стана невидим, а аз отидох в пещерата на брат си и за свой ужас наистина не можах да го видя.

Много сълзи пролях тогава, толкова много, че съвсем изнемогах. Накрая Господ се смили над мене и глас свише ми заповяда да дойда на това място, където, както виждаш, живея вече четиридесет и девет години. Тук едва в последното, петдесетото лето, Ангел ми възвести пълно опрощение и обещание, че ще се видя с брат си в небесната обител.”

(Пролог)

Падението на девственицата

Познавах в Иерусалим една девственица, която шест години носела власеница и заключена в килията си, се отрекла от всички удоволствия и водела най-въздържан живот. Но понеже се възгордяла, Божията помощ я напуснала и тя паднала в блудство. Това станало така, защото се подвизавала не поради духовно предразположение и не поради любов към Бога, а на показ, заради суетната слава, която развратената воля търси. Демонът на тщеславието намерил достъп до душата ѝ и възбудил в нея желание да осъжда другите. Тогава Божият Ангел, стражът на целомъдрието, отстъпил от нея.

(Лавсаик)

“Избягвайте да слушате Божието Слово”

Преподобният Теодор Освещени, ученик на преподобния Пахомий, имал задълбочени познания в Священото Писание. Когато бил едва на двадесет години, преподобният Пахомий му заповядал да каже поучение за братята. Теодор провел беседата без прекословие и непослушание и казал много за полза на иноците. Но някои от старците не пожелали да го слушат и казали: “Какво е това? Вече всеки новоначален ни учи!” Напуснали събранието и един след друг отишли в килиите си.

Когато Теодор завършил словото, Пахомий пратил да ги доведат и попитал: “Защо напуснахте беседата?” Старците отговорили: “Защото ти нареди на отрок да ни поучава нас, които много години живеем в манастира.” Като чул това, Пахомий дълбоко въздъхнал и казал: “Нима не разбрахте, че ви е уловил в мрежата си дяволът? Та вие с гордостта си погубихте цялата си добродетел. Не Теодор оставихте, а бягахте от слушането на Словото Божие и се лишихте от благодатта на Светия Дух. Аз не съм по-млад от вас, но с голямо внимание го слушах и получих от него голяма полза.”

С това вразумление Пахомий смирил старците, прогонил гордостта им, унищожил негодуванието им към Теодор и оттогава те станали усърдни слушатели на неговото учение

(Пролог)

Тщеславието

Един брат живеел извън селото си и дълги години не бил влизал в него. Той казал на другите братя: “Ето, колко години вече минаха и аз не съм влизал в селото, а вие толкоз често ходите там.” Казали за това на авва Пимен. Старецът отговорил: “Аз бих отишъл през нощта и бих обиколил цялото село, само и само да не се тщеславя от мисълта, че не ходя там.”

(Достопаметни сказания)

Лъжливият подвиг

Разправят, че в едно село някой си много постел, така че го нарекли постник. Като чул за него, авва Зенон го повикал при себе си. Онзи с радост отишъл. Те се помолили и седнали. Старецът започнал мълчаливо да работи, а постникът, като не намирал за какво да говори с него, взел да скучае и накрая казал на стареца: “Помоли се за мене, авва! Искам да си вървя.” “Защо?” - запитал старецът. Онзи отговорил: “Сърцето ми сякаш е в огън и не зная какво става с него. Докато бях в

селото, постих до вечерта, а сега искам да ям, никога не ми се е случвало такова нещо.”

Старецът му казал: “В селото ти си бил сит с тщеславието. Иди си сега и отсега нататък се храни в деветия час, а ако правиш нещо, прави го тайно.” Когато постникът взел да постъпва така, то вече като болен очаквал деветия час. Онези, които го познавали, казвали: “Постникът е обзет от демон.” Когато той отишъл при стареца и му разказал за това, онзи отвърнал: “Такъв път е угоден на Бога!”

(Достопааметни сказания)

Човешката слава

В Константинопол живеели двама братя миряни. Те били много набожни и много постили. Единият от тях отишъл в Раиф, отрекъл се от света и станал монах. По-късно при него в Раиф отишъл и останалият в света брат, за да го навести. Докато живеел при брата си, мирянинът видял, че той приема храна в деветия час, и като се съблазнил, му казал: “Брате, в света ти не вкусваше храна до залез слънце.”

Монахът му отговорил: “Вярно, брате! Но в света се насищах чрез ушите, а празната хорска слава и похвалите доста ме засищаха и облекчаваха трудовете на подвижничеството ми.”

(Духовна Ливада)

A V

СМИРЕНИЕТО

“Бъди смирен и ще бъдеш спокоен”

Авва Пафнутий казал: “Докато бяха живи старците, живеейки на разстояние дванадесет мили от тях, винаги ги посещавах два пъти месечно и им откривах всеки свой помисъл. Старците винаги ми казваха едно и също: “Където и да идеш, бъди смирен и ще бъдеш спокоен.”

(Достопааметни сказания)

Самоукорението

Един брат от скита паднал в прегрешения и бил отлъчен от Църквата от иеромонаха настоятел. Когато братът си тръгнал от храма, авва Висарион станал и го последвал с думите: “И аз съм грешник.”

(Отечник)

Смирението на стареца прогонило демона от бесноватия

Веднъж в Тиваида довели при един старец за изцеление човек, обладан от демон. След много молитви, той казал на демона: “Излез от Божието творение!” Демонът отговорил на стареца: “Излизам, но кажи кои в Евангелието са козли, а

кои - агнета?” Старецът казал: “Козлите - това съм аз, а агнетата знае Бог.” Демонът, като чул това, силно се провикнал: “Ето, излизам заради твоето смирение” - и веднага излязъл.

(Древен патерик)

Търпението на ученика

Един старец имал добър ученик, но поради малодушието си го прогонил от килията и изхвърлил зад вратата горната му дреха. Ала ученикът не се отделил от килията и седял пред вратата.

Старецът след известно време отворил вратата и като го видял да седи там, поклонил му се и рекъл: “Отче! Дълготърпеливото ти смирение победи моето малодушие. Влез тук и отсега нататък ти ще бъдеш старецът и отецът, а аз - младшият и ученикът.”

(Достопааметни сказания)

Изцеляващото смирение

Ава Даниил разказвал: “Дъщерята на един идолопоклонник от Вавилон била обладана от демон. Баща ѝ познавал един монах. Той му казал: “Никой не ще може да изцели дъщеря ти освен известните ми отшелници. Но и те, ако ги замолиш, не ще поискат да направят това поради смирението си. Ще направим така. Когато дойдат на пазара, ще се престорим, че искаме да купим ръкоделието им. Когато дойдат в къщата, за да получат парите за купените неща, ще им кажем да сътворят молитва. И аз вярвам, че дъщеря ти ще оздравее.”

Отишли на пазара. Там ученикът на един старец седял и продавал кошници. Те го поканили да иде в дома им, за да му платят за кошниците. Когато монахът влязъл в къщата, бесноватата изтичала насреща му и го ударила по страната. Той ѝ обърнал другата си страна, както е заповедта. Демонът усетил мъка и викнал: “Беда! Заповедта на Исуса Христа ме прогонва!”

Девицата незабавно се очистила. За случилото се разказали на старците. Те прославили Бога и казали: “Обичайно е гордостта на дявола да се побеждава от смирението на Христовата Заповед.”

(Отечник)

Понасянето на лъжливи обвинения

Един брат живеел в общежитие и всички обвинения, които отправяли срещу него братята, дори обвиненията в прелюбодеяние, приемал върху себе си. Някои от братята, понеже не знаели за подвига му, започнали до роптаят срещу него и да казват: “Колко злини е извършил и дори не иска да работи!”

Настоятелят, знаейки какъв е неговият подвиг, казал на братята: “За мен е приятна дори една рогозка, направена от него със смирение, отколкото всички ваши, направени с гордост.” За да покаже какъв е този брат, аввата заповядал да донесат рогозки, изработени от братята, и рогозка от обвинения брат. След това запалили огън и аввата сложил в него всички рогозки. Работата на братята изгоряла, а рогозката на смирения брат останала неповредена. Като видяли това, братята млъкнали, помолили брата за прошка и оттогава го смятали за свой отец.

(Отечник)

Архимандритът и отшелникът

Един старец живеел в пустинята като отшелник и смятал, че е съвършен в добродетелите. Той молел Бога така: “Покажи ми в какво се състои съвършенството на душата, и аз ще го изпълня.” Богу било благоугодно да смири помислите му и затова на стареца било речено: “Иди при еди-кой си архимандрит и направи онова, което той ти заповяда.”

Бог открил на архимандрита за идването на отшелника предварително и при това заповядал: “Ето! Един отшелник ще дойде при тебе, кажи му да вземе камшика и да иде да пасе свинете ти.”

Отшелникът дошъл в манастира и почукал на портите. Въвели го при архимандрита. Като се поздравили, те седнали и отшелникът му рекъл: “Кажми какво да направя, за да се спася?” Архимандритът попитал: “Ще изпълниш ли това, което ти заповядам?” Отшелникът отговорил: “Ще го изпълня.” Архимандритът казал: “Взemi един камшик и иди да пасеш свинете.” Отшелникът незабавно изпълнил това.

Онези, които го познавали отпреди и били чували за него, когато видели, че пасе свинете, говорели помежду си: “Видяхте ли великия отшелник, когото мълвата превъзнасяше? Той е полудял! Той е побеснял! Той пасе свине!” Бог, виждайки смириенето му и това, че търпеливо понася човешкото безчестие, му заповядал отново да се върне на своето място.

(Отечник)

Лукавият дух отстъпил

Имало двама монаси, родни братя по плът и по дух. Против тях правел козни лукавият дявол, за да ги раздели. Веднъж привечер, както обикновено, младият брат запалил кандилото и го поставил на свещника. По злонамереното действие на демона свещникът паднал и кандилото угаснало.

Така лукавият дявол дал повод за кавга между тях. По-големият брат скочил и в яростта си взел да бие по-малкия. Той пък паднал в краката му и взел да придумва родния си брат: “Успокой се, владико мой, аз отново ще запала кандилото.” Понеже не отговорил с гневни слова, лукавият дух посрамен веднага отстъпил от тях.

(Отечник)

Мъдрият епископ

Двама епископи живеели недалеч един от друг и поради действието на лукавия помежду им имало вражда. Единият от тях бил богат и силен, а другият - смирен. Силният търсел повод да стори зло на смирения. Като чул за това, другият епископ казал на своя клир: “Ние ще го победим с Божията благодат.” Казали му: “Владико! Кой може да се бори с него?” “Потърпете - казал той, - чеда, и ще видите Божията милост.”

И когато при богатия имало празник на светите мъченици, смиреният събрал клира си и казал: “Следвайте ме и ме гледайте, правете това, което правя и аз - и ние ще го победим.”

Те отишли при епископа, когато молебният бил свършил и при него се събрал целият град. Тук смиреният епископ паднал в нозете на гордия заедно с клира си и казал: “Прости ни, владико, ние сме твои раби”. Онзи бил поразен от постъпката на смирения епископ и Бог умиллил и променил сърцето му. Той сам паднал на колене и казал: “Ти ще бъдеш мой владика и отец” - и оттогава между тях се възцарила голяма любов.

И смиреният епископ казал на клира си: “Не ви ли казах, чада, че ще победим с Христовата благодат? Така постъпвайте и вие. Когато имате вражда с някой, правете по същия начин - и ще победите с благодатта на нашия Господ Исус Христос.”

(Древен патерик)

Смирението на епископа

Преподобният светител Иоан, чиято памет Светата Църква чества на 29 февруари, бил родом от Палестина. Той се покръстил на осемнадесет години и станал монах. Заради светия си живот бил поставен за архиепископ в град Дамаск. Но понеже не понасял човешката слава и бил в най-висша степен смирен, той оставил своята архиерейска катедра и тайно от всички отишъл първо в Александрия, а след това в Нитрийската планина, където се явил в просешки одежди и взел да моли единия от игумените да го приеме като обикновен работник в манастира, за да служи на братята. Архиерейския си сан той, разбира се, скрил.

Игуменът го приел и Иоан живял в манастира така: денем служел на братята, а нощта прекарвал в молитва без сън. На сутринта вземал от всички килии съдовете за вода, ходел до реката, напълвал ги и след това ги разнасял по килиите. В манастира един малоумен инок му правел много злини. Той го наричал с подигравателни прозвища, поливал го с помия и сквернил килията му с нечистотиите си, така че тя винаги била изпълнена със зловоние. Игуменът узнал за това и искал да накаже злия инок, но Божият архиерей облял със сълзи нозете на игумена измолил прошка за своя оскърбител.

Накрая един от нитрийските иноци, преподобният Теодор, узнал, че Иоан е архиепископ и разказал за това на другите... Понеже избягвал човешката слава, Иоан отишъл в Египет. Там по свидетелството на житиеписеца му получил дар за прозорливост, освободил Църквата от еретиците, написал много душеполезни книги и накрая смирено починал в Господа.

(Пролог)

Смирението на патриарха

Свети Нифонт, патриарх Константинополски, след като се оттеглил от Константинопол и Валахия, преоблечен като селянин тайно отишъл в Атонския манастир на свети Дионисий. Като неизвестен никому пришълец той станал мулетар и се грижел за работния добитък.

Но Бог открил тайната. Игуменът на манастира имал видение, че се намира в храма. Там се явил божественият Предтеча и му казал: “Събери братята и излезте да посрещнете патриарх Нифонт. Висотата на неговото смирение да ви бъде за образец. Той е патриарх, а се е принизил да бъде един от вашите работници.”

Поразен, игуменът дълго не могъл да дойде на себе си. След това, когато мислите му се успокоили, заповядал да ударят клепалото. Събрали се братята и той им разказал за видението си на Предтечата Господен. Тогава всички разбрали, че техният работник е патриарх Нифонт. Докато ставало това, светият работник бил в гората за дърва. Когато го видели да се връща от послушанието си, всички излезли от църквата и му се поклонили почтително като на патриарх. Трогнат до сълзи от неочакваното тържество на своето смирение, Нифонт паднал пред всички на колене и плакал.

“Завърши изкушението на търпението ти, вселенски светилниче - казал му настоятелят, целувайки светителската му десница, - доста е смирението ти, за да смирим нашата собствена немощ.”

Дълбоко потресен от това събитие, блаженият Нифонт плакал. Плакали и всички братя, особено онези, които поради неведението си го били огорчавали и молейки за прошка, лежали в нозете му.

“Отци и братя мои, Господ заради това ме скри от вашата любов - казал накрая свети Нифонт, - защото аз сам Го молах за това, за да ме помене Господ в моето смирение.”

(Атонски патерик)

Преподобният Григорий Синаит

В манастира на преподобния Григорий било определено да служи в магерницата. Повече от три години се трудил той в това тежко послушание. Кой може достойно да възхвали голямото му смирение? Той винаги мислел, че служи не на човеци, а на Ангели и мястото на службата си почитал за Божие светилище и олтар.

(Атонски патерик)

Кротостта на преп. Иов Почаевски

В общуването си, другите преподобният Иов Почаевски бил извънредно братолюбив, смирен, послушен, кротък, милосърден и толкова мълчалив, че по думите на инока Доситей от него било трудно да се чуе и дума. При всяко свое занимание и движение той творял следната молитва: “Господи, Иисусе Христе, помилуй ме.” Една нощ, минавайки покрай манастирското гумно, преподобният Иов видял някакъв човек да краде пшеница, натъкнал се на него неочаквано и онзи не можел да направи и крачка под тежестта на пълния с пшеница чувал. Уплашен, той паднал в нозете на преподобния, молейки го да не казва на никого за това.

Ала старецът не само не укорил крадеца с нито една дума, но дори сам му помогнал да вдигне крадения чувал, като само го наставил със смиреномъдри слова занаяпред да не върши нищо подобно.

(Отечник)

Смирението на стареца, което спасило ученика

Един брат бил оборван от блудна страст. Като станал през нощта, той отишъл при стареца, за да му изповяда помислите си. Старецът го утешил. Успокоен от

това утешение, братът пак се върнал в килията си. И ето че отново духът на блудодеянието взел да го изкушава. Той отново отишъл при стареца. Това се повторило много пъти. Старецът не го огорчавал, но казвал полезното за душата му: “Не отстъпвай пред дявола и не се разслабвай душевно. Напротив, всеки път, когато те нападне демонът, идвай при мене. Изобличаван, той ще отстъпи. Нищо не огорчава и не отслабва демона на любододеянието така, както изповядването на внушаваните от него изкусителни помисли и мечтания. И нищо не го радва толкова, както скриването и утаяването на тия помисли.”

Ободреният от стареца брат идвал при него единадесет пъти, откривайки помислите си. Накрая той казал на стареца: “Бъди добър, авва, кажи ми още слова на назидание.” Старецът казал: “Повярвай, сине мой, ако Бог би допуснал помислите, които мъчат мен, да преминат при теб, то ти не би ги понесъл и непременно би паднал.” Когато старецът казал това, изкушението от блудната страст отстъпило от брата поради смирението на стареца.

(Отечник)

Старецът, който обърнал разбойника по пътя на спасението

За авва Пафнутий разказвали, че не обичал вино. Веднъж по пътя си той срещнал банда разбойници и видял, че те пият вино. Главатарят им познавал стареца, знаел също, че той не пие вино. Но като видял, че Пафнутий е много изморен, напълнил чаша с вино и като взел в ръката си меч, казал на стареца: “Ако не го изпиеш, ще те убия.” Старецът разбрал, че разбойникът иска да изпълни Божията заповед, и желяйки да го обърне по пътя на спасението, приел чашата и я изпил.

Тогава главатарят се разкалял пред аввата и казал: “Прости ми, авва! Аз те оскърбих.” Старецът отговорил: “Вярвам, че заради тази чаша Бог ще сътвори с тебе Своята милост и в този, и в идещия век.” “И аз се надявам на Бога - казал главатарят, - че от сега нататък никому не ще сторя зло.” Така старецът, отказал се от своята воля заради Господа, обърнал към спасението цялата банда разбойници.

(Достопааметни сказания)

Незлюбивият старец

Един брат подправил ключа, отворил килията на един от старците и взел парите му. Старецът пък написал бележка: “Брате, който и да си ти, бъди добър, остави половината от парите за мои нужди.” И като разделил парите си на две части, оставил и бележката.

Ала онзи, като дошъл втори път, скъсал бележката и взел всичките пари. По-късно, след две години, той легнал на смъртен одър и душата му не го напускала. Тогава извикал стареца и му казал: “Помоли се за мене, отче, защото аз откраднах парите ти.” И казал старецът: “Защо не каза това по-рано?” И когато почнал да се моли, онзи скоро починал.

(Древен патерик)

Светителят Спиридон Тримифунтски

Авва Спиридон, пастир на овце, бил толкова свят, че се удостоил да бъде пастир и на хората, защото в един от градовете на Кипър, а именно в Тримифунт, бил избран за епископ. Ала поради голямото си смирение той, бидейки епископ, пасял и овцете. Веднъж някакви хора дошли да крадат от кошарата му и били свързани там от невидима сила.

На разсъмване пастирът отишъл при овцете и като видял крадците с вързани ръце, разбрал какво се е случило. Като се помолил, авва Спиридон ги отвързал. След това дълго ги убеждавал и увещавал, че е по-добре да се стараят да живеят от честен труд, отколкото от кражби. После им подарил една овца и ги пуснал, изричайки с любов: “За да не помислите, че даром сте пазили кошарата.”

(Достопааметни сказания)

Божият Съд

Когато дошло времето за кончината на авва Агатон, той три дни лежал, без да помръдне, гледайки в една посока. Братята го подбутнали и му казали: “Авва, къде си?” Той отговорил: “Предстоя пред Божия Съд.” Братята рекли: “Отче! Нима и ти се боиш?” Той казал: “Макар и да се стараех с всички сили да изпълнявам заповедите Божии, но аз съм човек и не зная угодни ли са делата ми Богу.”

Братята казали: “Нима не си уверен, че делата ти са благоугодни на Бога?” Старецът отговорил: “Невъзможно ми е да се уверя в това, преди да застана пред Бога, защото едно е съдът Божий, а друго - съдът човешки.”

Когато братята искали да го питат още нещо, той им казал: “Бъдете добри, не приказвайте с мене, понеже съм зает.” Като изрекъл това, веднага изпуснал дух с радост. Братята видели, че той починал, сякаш приветствайки свои възлюбени приятели.

(Отечник)

Кончината на праведника

Когато авва Иоан Колов напускал този живот, той се радвал, сякаш се завръщал в родината си. Смутените братя окръжили одъра му. Те започнали убедително да го молят да им остави някое особено важно наставление като духовно наследство, което да им помага в достигането на християнското съвършенство. Той въздъхнал и казал:

“Никога не съм изпълнявал своята воля и никого не съм учил на нещо, което преди това сам не съм направил.”

(Отечник)

Любовта към Бога

Когато приближавала кончината на Глинския старец схимонах Евтимий, той помолил да го изпратят със Светите тайнства. Молбата му била изпълнена. Над него извършили таинството Елеосвещение и Свето Причастие.

След като приел Тялото и Кръвта Христови, той седял на одъра си, спокойно очаквайки преселението в другия свят. Лицето му било озарено от светла усмивка, а от очите му капели съззи. Един от братята поради простотата си попитал умиращия старец: “Отче, защо плачете! Нима и вие се страхувате от смъртта?”

С кротка усмивка старецът му отговорил: ”От какво да се страхувам? Да отивам при небесния Отец и да се страхувам! Не, брате, поради Божията благодат не се страхувам, а сълзите, които виждаш, са сълзи на радост. Толкова години душата ми се стремеше към Господа, а сега приближава желаното време и аз скоро ще застана пред Този, към Когото цял живот се е стремяла душата ми, и ще Го видя. Затова и текаат сълзите ми.”

Мирно пребивавайки в сърцето си със своя любим Господ, Пресладкия Иисус, той скоро изпуснал последната тиха въздишка, с която блажената му душа оставила земното му отрудено тяло и се устремила с радост към любимия Господ.

(Глински патерик)

Витанският инок Авел

Сред братята във Витанския скит на Троицко-Сергиевата лавра живеел инокът Авел. По своята кротост той наистина бил подобен на своя небесен покровител - праведния Авел. Простотата му била като на дете, незлобливостта - като на гълъб. Живеел в голяма нищета. Никога не заключвал килията си, пък и нямало какво да се вземе оттам. На леглото вместо дюшек имал изпокъсана рогозка, а вместо одеяло - някакви дрипи. За възглавница му служела мръсна торба, натъпкана със слама. Няма каквото бельо в запас. Даденото му от манастира бельо обикновено износвал до последно. Затова, бидейки звънар, нерядко ходел да звъни, както понякога изглеждало, без бельо, само в един скъсан ватен подрасник.

Господ явно пазел здравето му заради молитвите на светителя Божий митрополит Платон. Винаги било приятно да го види човек, защото самият му облик, благодатен и светъл, внасял в душата приятно усещане. Поради рядката си скромност той по наставлението на Иисуса, сина Сирахов, ”не ходел често при приятеля си”, понеже се боял да не му досади. Само в краен случай и при малцина братя ходел поради някоя особена необходимост.

Веднъж в началото на август 1826 година в килията на отец Авел влязъл иеромонахът отец Валериан. Посрещайки го, отец Авел с неописуема детска радост на висок глас запитал: ”Отче Валериане! Не срещнахте ли току-що Владиката митрополит Платон? Преди малко той излезе от килията ми, като ми каза: ”Авеле, потърпи още малко. И ти ще бъдеш с нас точно след две седмици.” Владиката беше в лилаво расо с панагия на гърдите и шапка. Лицето му бе толкова милостиво и благо, че не е възможно да се опише с думи. Той ме благослови и напусна килията ми точно преди твоето идване.”

Дванадесет дни след този разговор отец Авел се разболял. Причастили го със Светите Тайни и го изпратили в областната болница, където след два дни починал. Кончината на отец Авел последвала точно след две седмици от деня на посещението му от митрополит Платон.

(Троицки листчета от Духовна Ливада)

Предсмъртното видение на монаха Израил

Блаженият отец Израил, монах от Черниговския скит на Троицко-Сергиевата лавра, за своя истинно монашески живот се сподобил и с блажена кончина, както разказвали за това братята от скитската болница.

Преди самата си смърт той извикал при себе си болничния служител и с възторжен израз казал: “Ах, какво виждам, брате Василие! Ето, в стаята влизат светители, а с тях и много иноци. И колко светли и прекрасни са всички. Ето, те приближават към мене. О, каква радост! О, какво щастие!”

Брат Василий отговорил: “Отче, аз не виждам никого.” Когато той и всички присъстващи погледнали отец Израил, той бил вече мъртъв. В момента на смъртта си отец Израил се сподобил да бъде посетен от всички ония светители и преподобни, към които се обръщал в молитвите през целия си живот и които винаги молитвено призовал за помощ.

(Троицки листчета от Духовна Ливада)

Смирениите се посрещат от Ангели

Иеромонахът от Троицко-Сергиевата лавра отец Мануил, служещ в храма на Петроградското Троицко Подворие, разказвал: “Веднъж към десет часа вечерта ме извикаха да присъствам при кончината на един болен старец. Лицето му беше светло и приятно и целият той излъчваше благочестиво чувство на преданост на волята Божия. След изповедта аз побързах да го причастя, понеже беше доста слаб, а маслосветът бе извършен по-рано.

След като прие Христовите Тайни, той ми направи знак да се приближа. Лицето му сияеше с радостна светлина. Когато се наведох към устата му, той тихо ме запита: “Отче! Виждате ли светлия Ангел, блестящ като мълния?” Казах му, че нищо не виждам. Той с последни сили направи кръстно знамение и почина.

(Троицки листчета от Духовна Ливада)

Причастие

В едно духовно списание от XIX век бил напечатан следният разказ на един странник.

“Веднъж през зимата спрях да пренощувам в една странноприемница. Стопанката ми даде да ям, постла ми да спя на полатите (висок одър в руската селска къща, почти под тавана - *прев.*), като ми каза, че там ще ми бъде спокойно. Когато легнах, видях, че над вратата към съседната стая има прозорец. През него се виждаше всичко, което става в другата стая. Скоро някой почука на вратата на къщата. Видях през прозореца, как в стаята влязоха един добре облечен възрастен мъж и юноша, очевидно негов син.

Пътниците вечеряха, след това застанаха на молитва и се молиха дълго и усърдно. Най-накрая легнаха да спят. Аз също заспах.

Изведнъж през нощта сякаш някой ме бутна силно, аз се събудих и видях в съседната стая да блести ярка светлина. Вгледах се и виждам, че в стаята има двама светоносни юноши. Единият е облечен в свещенически одежди, а другият - в дяконска стихара и е препасан с орар. Свещеникът държи в ръцете си потир и посочвайки спящия мъж, казва на другия светоносен юноша в дяконски одежди

“Повдигни го, аз ще го приобщя.” Светоносният свещеник причасти мъжа направо от потира.

Посочвайки момчето, което лежеше надолу с лицето, Ангелът каза: “Обърни го и него и също го повдигни” - и след това причасти и него. После видението изчезна. Щом светлината в стаята помръкна, аз изведнъж чух страшен трясък. Таванът на другата стая пропадна, понеже беше много вехт, и уби бащата и сина.

Описаната блажена кончина на двамата пътници вероятно се дължи на светия им земен живот. Така според живота на човека Господ нерядко приготвя и кончината с напътствие във вечния живот.”

(Троицки листчета от Духовна Ливада)

Бог дава благодат на смирените

Един свещеник разказал на архиепископ Никон Вологодски следния случай от своята пастирска практика:

“Бях ръкоположен за свещеник в една енория близо до северната ни столица, където живеят много православни финландци. Спомням си, че вече се свечеряваше. През прозореца на къщата си видях, че пристига един млад финландец. Като влезе, той се помоли пред светите икони и ме поздрави. Запитах го какво го води при мен. Финландецът отговори: “На баща ми му се роди син, който трябва да бъде кръстен въкъщи. Нашата енорийска църква е далече, пък и баща ми не се чувства добре и моли да го причастите.” Понеже настъпваше нощта, аз му казах: “Вече е късно. Разпрегни коня, остави го да си почине, а сам се подкрепи при мене с каквото Бог дал и си почини.” Финландецът така и стори.

Минаха два часа. Колкото и да се опитвах да заспя, все не можех. Накрая, безсилен да се боря с преследващата ме мисъл за това, че болният ме чака и трябва да бързам при него, почнах да будя сина му с молба да се стягаме за път. Младият финландец започна да ме уверява, че баща му не е толкова слаб и можем да изчакаме до сутринта. Но натрапчивата мисъл упорито ми внушаваше, че трябва да тръгнем незабавно. Отстъпвайки пред настояването ми, финландецът неохотно впрегна коня и тръгнахме.

Благополучно изминахме шестнадесет версти. На хоризонта заблещукаха светлинките на селото, към което се бяхме запътили. Още няколко мига и конят ни спря пред къщата на финландеца, който имаше нужда от пастирска помощ. Като слязох от колата, в нощния полумрак видях в прозореца на дома високата фигура на този човек. Той търкаше запотените стъкла на прозореца, за да ме види по-добре. Тогава си помислих: “Напразно предприех това нощно пътуване от страх болният да не умре, без да се причасти със Светите Тайни.”

Когато влязох в къщата и видях, че новороденото е доста слабо, побързах да го кръстя и след това пристъпих към изповядването на баща му. От изповедта му разбрах, че бил много благочестив. През целия си живот той ежедневно със сълзи молел Господа да му дарува християнска кончина и причастяване със Светите Тайни преди смъртта. След искрена изповед и умилено причастяване болният легна на нарочето и помоли да си почине малко. Седнах редом с него и взех да записвам в книжката си новородения младенец. Изведнъж почувствах зад себе си конвулсиите на болния. Когато се обърнах към него, видях, че вече е починал.”

(Троицки листчета от Духовна Ливада)

Дарът на благодатта

Един монах помолил авва Аполос да се помоли за него, за да се сподоби с някакъв благодатен дар. Когато аввата се помолил, на монаха бил даден благодатния дар на смиреномъдрието и кротостта, така че всички се учудвали как е придобил такава голяма кротост.

(Лавсаик)

Света Олимпиада

Кротостта на света Олимпиада била такава, че превъзхождала простотата и на децата. Никой от близките ѝ никога не забелязал тази праведница да порицае някого, целият ѝ тежък живот преминал в сърдечно съкрушение и изобилно проливане на сълзи. По-скоро в зной можел да се види извор без вода, отколкото очите ѝ, които винаги съзерцавали Христа, без сълзи. И колкото повече се спираме мислено на разказа за подвизите и добродетелите на тази твърда като камък душа, толкова по-назад от делото ѝ остават думите... Олимпиада цялата била скъпоценен съсъд на Светия Дух.

(Лавсаик)

Архиепископ Теодот

Един отец ни разказа, че в Теополис имало архиепископ на име Теодот, отличил се с кротост и добро сърце...

Веднъж той бил на път заедно с един клирик. Архиепископът бил в носилка, а клирикът яздел редом с него. Архиепископът му казал: "Да си поделим дължината на пътя и да си сменим местата." Клирикът не се съгласявал: "Ще бъде безчестие за архиерея - казал той, - ако аз седна на носилките, а светителят тръгне с кон." Но Теодот настоял на своето и убедил клирика, че в това няма безчестие за него.

(Духовна Ливада)

Авва Теодосий

Авраамий, игуменът на киновията на Пресвета Богородица, разказвал, че авва Теодосий нямал зимна дреха и той му купил. Веднъж, наметнат с нея, старецът заспал, а той спял в храма. Дошли разбойници, свалили дрехата му и си отишли, а старецът не казал никому нищо за това.

(Духовна Ливада)

Понасянето на укори е път към кротостта

Един от старците ни разказваше за някаква знатна особа от сенаторски род. Тя отишла на поклонение по светите места. Пристигайки в Кесария, тя предпочела да остане тук и да живее в уединение. "Дай ми девица - замолила тя епископа, - която да е възпитана за иночески живот и да ме научи на страх Божий."

Епископът избрал една смирена девица и я изпратил при нея. След известно време, когато се срещнали, епископът запитал: "Как е девицата, която ти служи?" "Тя се държи прекрасно - отговорила знатната жена, - само че е съвсем безполезна

за душата ми, защото ми позволява да живея по своята воля. Тя е много скромна, а на мен ми е нужно някой да ме хока и да не позволява да изпълнявам прищевките си.”

Тогава епископът избрал друга, с лош нрав, и я пратил при жената. Тя непрекъснато ѝ повтаряла: “Богата глупачка” или я хокала с други подобни думи. Скоро епископът пак запитал: “Как е девицата?” “Тази наистина донася полза за душата ми” - отговорила мъдрата жена. По такъв начин тя придобила голяма кротост.

(Духовна Ливада)

Кротостта укротила земеделеца

Авва Сергий, игумен на манастира на авва Константин, ни разказа: “Веднъж пътешествахме с един свят старец. Объркахме пътя и против неговото желание, понеже не знаехме откъде да минем, попаднахме в засята нива и стъпкахме малко посеви. На нивата работеше земеделец. Като ни видя, той ни обсипа с ругатни: “Какви монаси сте вие? Имате ли страх Божий? Ако имахте, нямаше да постъпвате така.”

“Заради Господа никой да не казва нищо!” - бързо ни рече светият старец. След това се обърна към селянина: “Право, чедо мое, каза ти. Ако имахме страх Божий, ни бихме постъпвали така.” Но селянинът продължи гневно да ни се кара. “Истина казваш, чедо! - отново отговори старецът, - ако бяхме истински монаси, не бихме сторили това. Но за Бога прости ни, че съгрешихме против теб.”

Трогнат от тия думи, селянинът се приближи и падна в нозете на стареца: “Аз съгреших! - възкликна той - Прости ми! И за Бога, вземете ме със себе си.” “И наистина - добави блаженият Сергий - той ни последва и прие иночески чин.”

(Духовна Ливада)

И зверовете слушат кроткия

Един от старците превъзхождаше с кротостта си всички хора. Братята, които живееха с него, уверяваха, че устата му никога не казвала нито клетва, нито лъжа и нито един човек не го бил виждал някога гневен. Той не произнасяше нито една излишна или празна дума. Целият му живот преминаваше в дълбоко безмълвие. Беше тих по нрав, уподобявайки се по всичко на Ангелите. В безкрайното си смирение смяташе себе си за нищожество. Само отстъпвайки пред усърдните ни молби да ни каже слово за назидание, той каза няколко думи за кротостта.

Един огромен хипопотам взел да опустошава селските ниви. Земеделците помолили светеца да им помогне. Като отишъл в тази местност и видял огромния звяр, старецът се обърна към него с думите: “В името на Иисуса Христа, забранявам ти да опустошаваш тази земя!” Звярът побягнал, сякаш подгонен от Ангел, и никога повече не се появил там. Казаха ни, че по същия начин друг път той прогонил и крокодил...

(Животът на отците пустинници)

Боголюбивият Давид

Блаженият Теодорит разказва: “След като живяхме при Боголюбивия Давид цяла седмица, ние не видяхме никаква промяна в лицето му. То не изразяваше нито

радост, нито неприветливост, а погледът му постоянно беше еднакъв - нито строг, нито усмихнат, ала в очите му имаше една постоянна скромност. Това вече говори доста за спокойствието на душата му. Но някой може да си помисли, че сме го виждали такъв, когато не е имало никаква причина за смущение. Затова смятам за нужно да разкажа какво се случи в наше присъствие.

Веднъж дивният Давид беседваше с нас за любомъдрието и изследваше същността на евангелския живот. По време на тази беседа дойде Олимпий, римлянин по произход, а по начин на живот достоен за уважение и почетен със свещенически сан. Той взе да упреква дивния Давид, казвайки, че неговата кротост е вредна за всички. Олимпий нарече снизходителността му всеобщо зло, а възвишеното му любомъдрие не кротост, а безумие.

Давид пък, сякаш имаше елмазна душа, посрещна думите му, без ни най малко да се оскърби от тях, макар че те бяха остри. Праведникът не се измени в лице и не прекъсна разговора, а с кротък глас и слова, изразяващи спокойствие на душата, отпрати онзи старец, обещавайки му да поправи това, което той иска...

Как по друг начин може по-добре да се покаже кротостта на душата?
(Историята на Боголюбците)

Преподобният Кир

Свети Иоан Лествичник разказвал за преподобния Кир, че той бил толкова кротък, че оскърбяван ежедневно и от висшите и от нисшите, постоянно унижаван и всеки ден гонен от трапезата, търпял всичко и не само без ропот, но дори с благодарност.

В такова положение той живял в манастира петнадесет години и понасяйки оскърбления от всички, гонен дори от робите, никога никому не възразил нито дума. Когато свети Иоан го попитал как може всеки ден да понася и глад, и унижение, Кир отговорил: “Повярвай, брате, отците постъпват така с мен не от злоба, а само изпитват дали съм истински монах. Когато постъпвах тук, ми казаха, че тридесет години изкушават отреклите се от света. Пък и златото не свети без огън.”

И ето, когато дошла кончината на този подвижник, прощайки се с братята, той възкликнал: “Благодаря на Господа и на вас, отци, че поради вашето изкушение не бях изкушаван от бесове и всичко това послужи за моето спасение.”

(Пролог)

Схиархимандрит Моисей Оптински

По своята духовна мъдрост архимандрит Моисей имал всички за деца, на които дори не можел да се сърди, а в случай на нужда само бащински ги вразумявал. Разпорежданията на настоятеля се сторили неоснователни на един живеещ дълго време в манастира оптински монах. Той дълго се борел със себе си поради желанието си да обясни това на настоятеля, но се боял да не го разстрои. Накрая се решил да изкаже мислите си, а там, помислил си, да става каквото ще!

Отишъл при архимандрита и казал: “Отче, един помисъл много ме безпокои.” “Какво ти подсказва помисълът, брате?” “Ето, отче, помисълът ми казва, че вие неправилно правите това и това.”

Отец Моисей го изслушал мълчаливо и внимателно, а после с тиха усмивка отговорил: “Кажете, брате, на своя помисъл, че това не е негова работа.”

Така отпратил той този монах, че той, обезоръжен от кротостта на настоятеля, си тръгнал напълно успокоен и после сам се смее над себе си...

(Оптински патерик)

Авва Иоан

За авва Иоан разказвали, че когато се връщал от жътва, ходел първо при старците за молитва и назидание; след това се упражнявал в пеење на псалми; а едва след това преминавал към молитва. Той намирал за нужна такава постепеност на занятията за привеждането на ума в онова състояние, в което се намирал на излизане от килията.

(Отечник)

Вниманието към молитвата

Един ученик разказвал за своя старец: “Веднъж ние извършвахме правилото. Аз четях псалмите и неволно пропуснах едно слово в псалом, без да обърна внимание на това. Когато свършихме службата, старецът ми каза: “Извършвайки моето служение, аз си представям, че пред мене гори огън и затова умът ми не може да се отклони нито наляво, нито надясно. Къде беше твоят ум, когато четеше псалмите и пропусна слово от псалом? Нима не знаеш, че молейки се, стоиш пред Бога и говориш Нему?”

(Отечник)

Преподобният Онуфрий

Веднъж преп. Онуфрий, чиято памет се почита на 4 януари, се сподобил с Божествено видение, прославил Бога и почувствал в сърцето си Божественото действие на духовната топлина. Но през следващата нощ тази топлина го оставила и го обзел страх и трепет. Тогава той казал на ръководещия го старец Григорий: “Отче, Божественият огън угасна в сърцето ми. Защо аз, окаяният, претърпях това нещастие?”

“Питаеш защо си претърпял това? - отговорил му старецът. Ти се възгордя и затова Божията благодат се скри от тебе и ето че ти е съдено да станеш посмешище и радост за демоните, печал за Ангелите и подигравка за хората.” “Уви, бедният аз! - казал тогава Онуфрий. - Жал ми е за трудовете ми, жал ми е и за добрите надежди на братята... Нещастнико!.. Ще се върнеш ли пак към себе си?...”

И той паднал в нозете на стареца и плакал дълго, горко и неутешимо. След това застанал на молитва, проливайки сълзи, и се молел дотогава, докато не почувствал в сърцето си обичайната топлина. Тогава той смирено казал на своя старец: “Отче, благословен Бог, сега ми е добре!”

(Атонски патерик)

Повест за Евлогий каменоделеца

Един старец, като дошъл в селото, за да продаде ръкоделието си, срещнал там човек от простолюдието, който, заобиколен от нищи и убоги, се връщал от работа

вкъщи. Старецът заедно с другите влязъл при него и човекът умил нозете на всички, нахранил ги, напоил ги и ги успокоил.

Като разбрал, че този нищелюбец бил каменоделецът Евлогий, който всеки ден делеял заработените си пари с бедните, старецът помислил: ако този човек бе богат, колко добро би сторил! И почнал да моли Бога да даде на Евлогий богатство.

Молитвата на стареца била чута и Господ му казал: “За Евлогий е по-добре да остава такъв, какъвто е сега, но ако искаш, аз ще му дам богатство, само че ще поръчителстваш ли за него?” - “Господи - отговорил старецът, - от ръцете ми потърси душата му!”

На другия ден, като отишъл на работа, Евлогий почнал да удря с мотиката каменната скала и когато пробил дупка, видял в нея пещера, пълна със злато.

Той се замислил и решил тайно да пренесе златото в дома си. И ето че нищите били забравени, а през нощта Евлогий пренасял златото вкъщи. После заминал за Византия, купил дворци и станал велможа.

Изминали две години. Веднъж старецът видял насън, че Евлогий е прогонен от лицето Господне. Ужасил се отшелникът и отишъл в селото, където за пръв път срещнал Евлогий. Дълго го търсел и не го намерил. Накрая се обърнал към една старица: “Няма ли във вашето село някой нищелюбец?” Старицата му казала: “Уви, имахме един - каменоделец, но сега стана велможа и ни напусна.” Старецът възкликнал: “Какво направих, та аз съм убиец!”

Той се качил на кораба и отишъл във Византия. Като намерил дома на Евлогий, седнал пред вратата и зачакал да се появи стопанинът. Дочакал го. Излязъл Евлогий, обкръжен от роби, горд и надменен. Старецът паднал пред него и възкликнал: “Помилвай ме, искам нещо да ти кажа!” Наместо отговор Евлогий заповядал да го пребият. И друг път срещнал Евлогий и отново бил бит. Срещнал го и трети път и пак му нанесли рани. В отчаянието си той поискал да се върне вкъщи и когато се качил на кораба, паднал в несвяст.

Насън той отново видял Господа с гневно лице, обкръжен от Ангели. Той заповядал на Ангелите да низвергнат стареца от лицето Му като виновник за гибелта на Евлогий, но се появила Божията Майка и умолявала Господа за прошка. Тогава Той казал на стареца: “Повече не искай онова, което не се полага, а аз ще върна Евлогий в предишното му състояние.”

Старецът се събудил радостен и благодарил на Господа и Пречистата Му Майка. Какво се случило? В Цариград умрял цар Юстин, който обичал Евлогий. Новият цар заповядал да отнемат имението му, а самия него да убият. Евлогий побягнал в селото си. Първом отишъл към скалата с надеждата да намери пак злато. Но злато нямало. Тогава той дошъл на себе си и отново станал нищелюбец и странолюбец. Като научил за това, старецът прославил Бога.

(Пролог)

Мъдрият авва Анув

Паисий, брат при авва Пимен, намерил малък съд с жълтици. Той казал на по-възрастния брат Анув: “Ти знаеш, че словото на авва Пимен е много жестоко. Да идем и да си построим килия на друго място и да пребиваваме спокойно в безмълвие.”

Авва Анув му отговорил: “Нямаме с какво да си построим килия.” Тогава Паисий му открил за находката си. Това много огорчило авва Анув, който знаел, че съкровището може да стане причина за душевната гибел на Паисий. Обаче той казал: “Добре, да идем и да построим килия на другия бряг на реката.”

Авва Анув взел от Паисий съда с жълтиците и го завил в дрехата си. Когато стигнали средата на реката, авва Анув уж без да иска, се спънал и изтървал съда с жълтиците в реката. Тогава той взел да скърби, а авва Паисий го утешавал: “Не скърби, авва, за жълтиците. Да идем пак при брата ни.” Те се завърнали и живели в мир.

(Отечник)

Смиреномъдрието на авва Петър

Авва Петър и авва Епимах били двама приятели в Раифската пустиня. Веднъж, когато на обяд ги поканили да седнат на масата на старците, след много покани отишъл там само авва Петър.

Когато станали от масата, авва Епимах му казал: “Как посмя да се присъединиш към трапезата на старците?” Авва Петър отговорил: “Ако бях седнал с вас, братята щяха да ме молят като старец да благословя трапезата и щях да бъда между вас като старши. А когато отидох при старците, бях сред тях най-младши от всички и мислех за себе си смирено.”

(Достопаметни сказания)

Авва Зенон

За авва Зенон разказвали, че отначало той нищо от никого не искал да приема. И затова онези, които му правели приношения, си тръгвали от него скърбейки, че той не ги взема. А пък други идвали при него, желяйки нещо да получат и си отивали в скръб.

Като виждал това, старецът казал: “Какво да правя? Скърбят и онези, които донасят, и онези, които искат да получат. Ето как ще е по-добре - ако някой донесе нещо, ще го взема, а ако някой поиска - ще му дам.” Той правел така и сам бил спокоен, и всички били доволни от него.

(Достопаметни сказания)

Трябва да се бяга от съблазънта

За авва Амос разказвали, че веднъж приготвил петдесет мери пшеница и я изсипал на слънце. Но преди тя да изсъхне добре, той видял на онова място нещо вредно за душата и казал на учениците си: “Да си тръгваме оттук.” Те много се натъжили. Виждайки тяхната тъга, той им казал: “Нима тъжите за хляба? Уверявам ви, виждал съм хора да бягат, оставили шкафове с пергаментни книги, и дори не си заключваха вратите, а си тръгваха и ги оставяха отворени.”

(Достопаметни сказания)

Свети Симеон

Веднъж свети Симеон показал висотата на смирението на душата си. Някой от братята, за да го изпита, на шега му казал в църквата: “Колко са красиви косите ти, дяконе!” За да не съблазни брата, свети Симеон тогава си замълчал, ала като се

върнал в килията, веднага остригал косите си и като срещнал после брата, му ги дал с думите: “Вземи, брате, косите ми - те толкова ти харесват.” Братът се засрамил, понеже не очаквал това. А другите, виждайки тази постъпка на дякона, били учудени от смирението му.

(Атонски патерик)

Светците пребивават в самоукоряване

Почти стогодишният старец Марко, който вече нямал и зъби, пребивавайки в килията си се борел сам със себе си и с дявола и казал: “Какво още искаш, старче? И вино пиеше, и масло употребяваше - какво още искаш от мене? Побелял лакомнико, чревоугоднико, ти позориш себе си.” След това се обръщал към дявола: “Отстъпи най-после от мен, дяволе, ти остаря заедно с мен в безделие. Под предлог на телесна немощ ме накара да употребявам вино и масло и ме направи сластолюбец. Нима ти дължа още нещо? Няма какво повече да откраднеш от мене, махни се, човеконенавистнико.” След това сякаш на шега казваше сам на себе си: “Е, приказливецо, побелял ненаситнико, алчно старче, дълго ли още ще бъда с тебе?”

(Лавсаик)

Врагът отстъпва пред смирението

Един старец разказал на Иоан Мосх следната случка: “Известно време живеех в лаврата на авва Герасим. Там имах един близък приятел. Веднъж седяхме заедно и разговаряхме за наша душевна полза. Спомних си думите на авва Пимен: “Всеки трябва да се укорява във всичко.” “Аз, отче - каза онзи брат, - от опит узнах силата и душевната полза на тия думи. Имах искрен приятел - дяконът на лаврата. Не зная защо, но той започна да ме подозира в една простъпка, която му причини скръб, и започна мрачно да гледа на мене.

Виждайки мрачния му поглед, помолих го да ми обясни причината. “Ето какво направи ти!” - най-накрая ми каза той. Понеже не бях извършвал такава простъпка, започнах да го уверявам, че не съм вършил нищо подобно. “Прощавай, но твоите оправдания не ме удовлетворяват” - каза братът. Като се оттеглих в килията, започнах да изпитвам сърцето си дали пък не съм направил наистина нещо подобно? И не намерих нищо такова. Един ден, като видях, че братът държеше Светата чаша за подаване на Светото Причастие, аз се заклевх пред него, че не съм виновен в онова, което ми приписва. Но и тогава той не повярва на думите ми.

Обръщайки се отново към себе си, аз започнах да си припомням изреченията на Светите отци и както и те, казвах на себе си: “Дяконът искрено ме обича и подтиква от любовта, прямодушно ми говори за това, което му е на сърцето, за да пребивавам в трезвение и бодърстване над себе си и да не извършвам занапред нищо подобно. Да кажем, бедна моя душо, че ти не си извършила това. Но не си ли извършила множество други лоши неща и всички те ли са ти известни? Къде е това, което ти върши вчера или завчера или пък преди десет дни? Помниш ли го? Дали не си извършила и онова, което ти приписват, а после да си забравила?”

Размишлявайки по този начин, аз предположих сърцето си така, сякаш наистина бях извършил нещо, но бях го забравил, както и другите свои дела. И

започнах да благодаря на Бога и дякона, че чрез него Бог ми даде да позная греха си и аз можах да се разкая за него.

След тия размисли станах и отидох при дякона да помоля за прошка и да му благодаря, че ми помогна да позная греха си. Но едва почуках на вратата му, той отвори и се хвърли в нозете ми с думите: “Прости ми, дяволът се погаври с мене и ми внуши подозрение към теб! Наистина Сам Бог ме вразуми, че си невинен.” И каза, че не ще позволи да му поднеса своето извинение. В това нямало никаква необходимост.

Така получих голямо назидание и прославих Отца и Сина и Светия Дух. Томува сила и великолелие во веки веков! Амин.”

(Духовна Ливада)

Смирението на великите

Когато чул разказите за авва Моисей, управителят на областта отишъл веднъж в скита, за да го види. Казали за това на стареца. Той станал и побягнал към блатото. Идещите насреща го питали: “Кажни ни, старче, къде е килията на авва Моисей?” Аввата им отговорил: “Какво търсите от него? Глупав човек е той.”

Когато отишъл в църквата, управителят казал на клириците: “Чувах за делата на авва Моисей и дойдох да го търся. По пътя за Египет срещнахме старец и го попитахме къде е килията на авва Моисей. А той ни рече: Какво търсите от него? Глупав човек е той.”

Клириците се натъжили от тия думи: “Как изглеждаше старецът, който хулеше светеца?” Отговорили им: “Старецът бе с вехти дрехи, висок и черен.” Тогава клириците казали: “Това е бил самият авва Моисей. Той е говорил така поради великото си смирение.”

Управителят се тръгнал, като получил голяма полза.

(Достопаметни сказания)

В какво е съвършенството?

Авва Иаков разказвал: “Веднъж посетих авва Матой и като си тръгнах, му казах, че искам да ида в килиите. Авва Матой рече: “Поклони се от мене на авва Иоан.” Когато отидох при авва Иоан, казах му: “Авва Матой ти се покланя.” Старецът отговори: “Да, авва Матой е истински израилтянин, у когото няма лукавство” (Иоан. 1:47).

След една година пак отидох при авва Матой и му предадох поклон от авва Иоан. Старецът ми каза: “Не съм достоен за поздрава на такъв старец. Ако чуеш, че някой старец почита ближния повече от себе си, знай, че той е достигнал вече велико съвършенство. Защото именно в това се състои съвършенството - да поставяш ближния над себе си.”

(Достопаметни сказания)

Изпитанието на авва Моисей

Когато авва Моисей станал клирик и го облекли в стихар, архиепископът му казал: “Ето, сега ти целият стана бял, авва Моисее!” Той отговорил: “О, владико, да можех отвътре да стана такъв, какъвто съм отвън!” Архиепископът, желайки да

изпита авва Моисей, казал на клириците: “Когато авва Моисей влезе в олтара, прогонете го и вървете след него, за да чуете какво ще говори.”

Старецът влязъл. Клириците започнали да го хулят и го прогонили, казвайки: “Махай се, етиопецо!” Моисей си тръгнал и говорел сам на себе си: “Вярно постъпиха с тебе, чернокож етиопецо. Не си човек ти, защо ходиш сред хората?”

(Достопааметни сказания)

Старецът Методий Пешношки

В разговор с игумена на Пешношкия манастир отец Методий архимандрит Иаков го запитал: “Много овчици ли имате тук?” Онзи му отговорил - еди-колко си. Тогава отец Иаков заразитвал: “Е, а козли имате ли?” “Има един, ето този” - отговорил старецът и опрял пръст в гърдите си. След този отговор архимандритът замълчал.

(Цветник Пешношки)

Авва Матой от Раиф

Веднъж авва Матой тръгнал от Раиф в страната на Магдолите. Съпровождал го един брат. Тамошният епископ задържал стареца и го ръкоположил за презвитер. Веднъж по време на беседа епископът казал на аввата: “Прости ме, авва! Зная, че ти не желаше да бъдеш презвитер, но аз се осмелих да сторя това, за да получа благословия от теб.”

Старецът му казал със смирение: “В сърцето си имах малко желание, ала ето какво ме затруднява: трябва да се разделя с брата си, а сам не ще мога да изпълнявам всички молитви.” Епископът казал на стареца: “Ако знаеш, че е достоен, аз ще ръкоположа и него.” Авва Матой отговорил: “Не зная дали е достоен. Зная едно - той е по-добър от мене.”

Епископът ръкоположил и брата, но и двамата починали, без да престъпят към престола за извършване на Евхаристията. А старецът казвал: “Вярвам в Бога, че не ще бъда подложен на голямо осъждане за това, че след ръкоположението не съм извършвал литургия, защото ръкоположението е достойствие на чисти хора.”

(Достопааметни сказания)

Чудното призвание на свети

Григорий Палама към учителството

На третата година от пребиваването му в безмълвие веднъж по време на молитва Григорий Палама усетил, че заспива, и насън видял, че в ръцете си държи съд с чисто мляко, който бил толкова препълнен, че млякото преливало през края. След това му се сторило, че млякото се превърнало в ароматно вино, което пак така, преливайки през края на съда, намокрило ръцете и дрехата му и после заструило навред, ухаейки с чуден аромат. Усещайки сладостта на аромата, Григорий се радвал. Но в това време му се явил светъл юноша и казал: “Защо да не дадеш и на другите от това чудно питие, което така щедро проливаш без всякаква полза? Или не знаеш, че това е несекващ дар на Божията благодат?” “Но ако сега никой няма нужда от това питие - отговорил Григорий, - на кого да го дам?” “Макар в днешно време наистина да няма жадни - възразил юношата, - но ти все

пак си длъжен да изпълняваш своя дълг и да не пренебрегваш Божия дар, за който Владиката ще ти потърси отговор.”

Видението свършило. Впоследствие свети Григорий обяснявал, че млякото било дар на обикновеното слово, за прости сърца, търсеци нравствено учение. На превръщането на млякото във вино той придавал много по-висш смисъл. С това се посочвало, че след време от него ще се изисква догматическо и духовно слово. Скоро след това богомъдрият Григорий бил избран за игумен на Естигменския манастир, където тогава имало 20 братя. Оттогава освен устно слово свети Григорий започнал да пише и духовните си произведения и да проявява дар да върши чудеса.

(Атонски патерик)

Призванието на свети Дамиан

Преподобномъченик Дамиан, оставил света и онези, които са в света, се оттеглил в Светата Атонска гора и тук, в свещената обител на Филотей, възприел за себе си ангелския образ и започнал да се подвизава достойно за своето звание. Но желаейки още по-големи подвизи, той след известно време оставил манастира и се оттеглил за безмълвие при Дометий, знаменит по това време подвижник безмълвник, притежаващ дара да твори чудеса. Той живял три години под ръководството на безмълвника, напредвайки от сила в сила и преуспявайки във всички добродетели така, че заради неотслабващата си вяра и усърдие, ревност и точност в изпълнението на всички Божии заповеди, се сподобил да чуе Божествен глас, призоваващ го да служи на ближните.

“Дамиане - било Божественото възвещаване към него, - не само за себе си полза трябва да търсиш, но и за другите.” Той веднага оставил Света Гора и отишъл в олимпийските предели и там навред с дръзновение и велегласно започнал да проповядва Словото Божие, призовавайки християните към покаяние и оставяне на неправдите и пороците, към опазване на Божиите заповеди и вършенето на добри и богоугодни дела.

(Атонски патерик)

Свитъкът, връчен от Ангелите

Един светия видял във видение, че сонм Ангели слиза от небето по Божия заповед с книга, т. е. свитък, изписан отвън и отвътре. Ангелите си говорели един на друг: “На кого трябва да го връчим?” Едни посочвали един, други - друг. След това казали: “Наистина тия са свети и праведни, но не може да им дадем книгата.” Мнозина пък назовавали и други имена на светци.

Накрая казали: “На никой не може да се даде тя освен на Ефрем.” И във видението си старецът видял, че този свитък бил даден на Ефрем. Като станал сутринта, той чул, че Ефрем поучава така, като че извор се излива от устата му. И старецът разбрал че това, което излиза от устата на Ефрема, е от Светия Дух.

(Древен патерик)

Благодатното учителство

Когато повели на ексекуция мъченика Аполоний, благодатен дар слово слязъл върху него и той започнал да наставлява във вярата войниците, изпълняващи заповедта на префекта, и те повярвали в Божието милосърдие с цялото си сърце.

Като пристигнали в Александрия, на съда те се нарекли християни заедно с тези, които довели в окови... Като видял тяхната твърдост и непоколебимост във вярата, префектът заповядал всички да бъдат удавени в морето. Нечестивецът не знаел що върши... За светите мъченици това не било смърт, а Кръщение.

(Животът на отците пустинници)

Учителство чрез живота

Авва Исаак разказвал: “Живял съм с авва Теодор Фермейски и той никога не ме караше да върша каквото и да било, а сам приготвяше трапезата и казваше: “Брате! Ако искаш, ела и яж.” Аз му казвах: “Авва! Дойдох при тебе, за да получа полза, защо ти не ми заповядваш нищо да върша?” Но старецът винаги мълчеше. Аз отидох и казах за това на старците.

Те дойдоха при него и рекоха: “Авва! Братът е дошъл при твоята светост, за да получи полза за себе си. Защо не го караш да върши нищо?” Старецът им отговори: “Нима съм началник на общежитие, за да му заповядвам? Разбира се, аз нищо не му казвам, но ако иска, нека прави онова, което аз правя пред очите му”.

Оттогава аз започнах да предварям стареца и правех това, което искаше да прави той. Той пък, ако вършеше нещо, вършеше го мълчешком и така научи и мен да върша всичко в мълчание.

(Достопааметни сказания)

ГЛАВА VI

СЪВЕТИ НА СЪВРЕМЕННИТЕ СТАРЦИ

Игумен Никон (Воробьов)¹⁹

“Дай ми да видя прегрешенията си”

Скъпи мои...! Мир вам и спасение от Господа.

Получих писмото ви. Господ ви е посетил с болест, разбира се, защото тя беше необходима за вашето спасение. С много скърби подобава да се влезе в Царството Божие, такъв е духовният закон. Апостолите, мъчениците, преподобните - всички светии са влезли в слава чрез много и големи скърби. “Господ наказва, когото обича, бие всеки син, когото приема.” Очевидно е, че няма друг път към Царството Божие освен тесния кръстен път, затова и вие не бива да унинате при болест и слабост, а да се радвате духом, утешавайки се мислено, че Господ е станал по-близък до вас сега, а в бъдеще изцяло ще ви направи свои деца, ако докрай Му останете верни и без ропот понесете всичко скръбно, което Той намери за нужно да ви прати. “Който претърпи докрай, той ще се спаси.”

Трябва по-често да призоваваме Името Божие, да се изправяме пред Божието лице и да молим за търпение, когато ни стане особено тежко. Като от отровна змия трябва да се пазим от ропота. Неблагодарният разбойник с ропот и ругатни не само увеличил мъките си, но и погинал навеки, а благодарният със съзнанието,

че получава достойно за делата си, облекчил и страданията си и наследил Царството Божие.

В утринната молитва на преп. Макарий Велики се казва: “Боже, очисти мен, грешния, защото нищо добро не сътворих пред Тебе.” Ако така са се чувствали Божиите угодници, то какво трябва да чувстваме и на какво можем да се надяваме ние? Единствено и само на милостта Божия. Забравили всички свои добри дела, ние трябва като митаря да въздишаме от цялото си сърце: “Боже, бъди милостив към мене, грешника!”

И ако митарят само заради тази молитва бил оправдан от всички грехове, ясно е, че и ние трябва да вярваме, че Господ и нас ще помилва, ако и ние като него се молим от цялото си сърце. Така ни учи и Господ Иисус Христос. Да се молим и да се надяваме на Божието милосърдие. Никаква болест не може да попречи на душата да се обърне от дълбините си с покаяние към Господа поне няколко пъти в денонощието.

Не е било Господ да откаже прощение на каещия се. Господ не ни прощава само тогава, когато ние сами не прощаваме на другите. Затова нека се помирим с всички, за да се помири и Господ с нас. Простете на всички, за да ни прости и Господ.

... Господ да ви пази, да ви даде търпение и молитва, а чрез тях - духовна радост, превъзможваща всички телесни болести и всички скърби на преходния свят.

Драга М.!

Господ иска спасението на всеки човек, но не всеки човек иска спасението си на дело. На думи всички искат да се спасят, а на дело отхвърлят спасението. Как го отхвърлят? Не с греховете си, защото е имало велики грешници като разбойника, като Мария Египетска и други. Те се покаjali за греховете си, а Господ ги е простил и така са получили спасение. Погиwa онзи, който греши и не се кае, а сам себе си оправдава в греховете. Това е най-ужасното и най-гибелното.

Господ казва: “Не съм дошъл да призова праведници, а грешници към покаяние.” Какво означава това? Словото Божие казва, че “не остана праведен,.. няма верни между синовете човешки”. Всички са грешни и колкото е по-свят човек, толкова повече грехове вижда в себе си. Господ е дошъл да призовава към покаяние и чрез покаяние да спаси грешниците, тоест ония, които съзнават греховете си, каят се пред Него и молят за прошка. А онзи, който или не вижда греховете си, или оправдава лукаво сам себе си, такъв Господ отхвърля. Така Той отхвърлил и осъдил още на земята фарисеите, които се смятали за праведници и дори за пример на другите. Страшно състояние. Да избави Бог от това всеки човек.

Преп. Сисой Велики се молил на дошлите за душата му Ангели да помолят Господ да му даде да поживее още, за да се покае. Преп. Пимен Велики казал: “Повярвайте, братя, където ще е сатаната, там ще бъда хвърлен и аз.” А той (Пимен Велики) възкресявал мъртви. Така и всички угодници до самата си смърт оплаквали греховете си, своя неизплатим дълг пред Бога.

А кои сме ние, че поради самолюбие скриваме греховете си, оправдаваме се и лукавстваме, когато с единия си крак вече сме в гроба... Погледни целия си живот и се покай за всичко, което съзнаваш. Моли със сълзи, както Светата Църква се моли със земни поклони: “Дай ми да видя прегрешенията си.”

Ако човек не вижда греховете си, това съвсем не значи, че ги няма. Това по-скоро означава, че такъв човек пребивава не само в грехове, но и в душевна слепота. И ако духовникът или изобщо някой външен човек ни обвинява в грехове, ние трябва не да се оправдаваме, а да умоляваме Господа да ни ги открие и да ни даде да се покаем за тях преди смъртта, за да получим прошка още тук на земята...

1958 г.

Скъпа моя ...!

Ти вече унивах и се обърквах от малкото изкушение. Господ допуска това за тебе, за да познаеш своята немощ и да разбереш колко много неща се таят в душата на човека и какъв труд трябва да бъде извършен, за да се очистим от страстите, за да станем храм на Живия Бог и да достигнем спасение. Когато се открие човешката немощ, тогава се обръщаш към Господа и вече от дълбините на душата си ще викаш към Него, както потъващият апостол Петър. Тогава ще получиш помощ от Господа и ще разбереш, че Той наистина е близо до призоваващите от цялото си сърце името Му, и вече с благодарност ще паднеш в нозете Му и ще оплакваш всичките си грехове, с които си Го оскърбявала.

Тогава ще се смириш по сърце, ще престанеш да осъждаш другите и ще се погрижиш Господ да прости миналите ти грехове и да не допусне занаят да Го оскърбяваш с нарушаване на заповедите Му. Ще разбереш и това, че всичко земно е суетно и че твоята привързаност към земята, караниците и огорченията... всичко е толкова нищожно, че не си струва заради него да се огорчаваш, да се смущаваш и да губиш душевното си спокойствие, а може би и спасението си.

...Всичко лошо, всички страсти, всички бесовски козни, всички скърби и страдания - всичко се побеждава със смирение. А смирението се проявява тогава, когато ние от цялото си сърце, както благоразумният разбойник, кажем на Господа: "Ние сме осъдени справедливо, защото получаваме заслуженото според делата си, спомни си за мене, Господи, кога дойдеш в царството Си." Ако съумеем да казваме така при всички случаи от живота си, да не роптаем нито срещу хората, нито срещу Господа, то веднага ще ни стане леко и ще застанем на правилния духовен път. Ако пък сме роптали срещу някого, трябва още повече да се смирим и да кажем: "Господи, наистина нищо не струвам, само Ти можеш да ме спасиш."

"Господи, ако искаш, можеш ме очисти" - казал изгубилият всякаква надежда за изцеление прокажен и тогава чул от Господа: "Искам, очисти се!" - и като го докоснал, Господ го изцелил. Така и ние, разбрали от дъното на душата си своето безсилие и духовна нищета, да се обърнем към Господа, към Единствения ни Спасител, и със съкрушено сърце да кажем: "Господи, ако искаш, можеш ме очисти и спаси" - и ще получим отговор от разпналия се за нас Господ: "Искам, очисти се!"

Нашата душа ясно ще чуе този отговор и ще получи сила да понася с благодарност всички скърби на земния живот така, както разбойникът висял без ропот на кръста до вечерта в ужасни мъки. Да ти помогне Бог, скъпа М., да разбереш това, да се смириш и да се повериш в Божиите ръце. Твърди постоянно: "Господи, да бъде Святата Ти воля! Господи, направи с мен, както Ти е угодно, само не допускай да възроптая против Тебе! Спаси ме, Господи!"

Ти досега само си чела и слушала за душевната борба, за плача, за сърдечните страдания. Господ допуска от опит да познаеш и определиш за себе си, дали ще

претърпяваш без ропот и ще благодариш Богу, или пък ще роптаеш и още по-лошо - ще се предадеш на отчаяние.

Решавай сама. Дай кръв и приеми Дух. Времето на младенчеството отмина, време е да се захващаш с делата на възрастните. “Сърце съкрушено и смирено, Ти, Боже, не ще презреш”, “смиреномъдрието избягва дяволските мрежи и те дори не могат да се докоснат до него” (видението на преп. Антоний Велики за мрежите на дявола).

Ако се поддадеш на ропот, ще започнеш да обвиняваш хората и обстоятелствата, а оттук ще преминеш към ропот срещу Бога и може да изпаднеш в отчаяние. Господ да те пази от това!

Да ти дарува Господ душевен мир, смирение и духовен разум. Да ти даде търпение и сила да носиш тегобите и на своите страсти, а и на ония, с които общуваш...

Скъпа... !

По-често мисли за смъртта и за това кой ще те посрещне там. Могат да те посрещнат светли Ангели, а могат да те окръжат мрачни и злобни демони. Само от погледа им може да полудее човек.

Нашето спасение се състои именно в това да се спасим, т. е. да не попаднем в ръцете на демоните, а да се избавим от тях и да влезем в Царството Божие, в безкрайната и непостижимата тук радост и блаженство. Тук си струва да се потрудим. Има за какво. Демоните са горди и завладяват горделивите, значи трябва да се смирим. Демоните са гневливи, което значи, че трябва да постигаме кротост, за да не би да ни завладеят като сродни по душа. Те са злопапетни и немилосърдни, а това значи, че трябва бързо да прощаваме и да се помиряваме с онези, които са ни обидили, и да бъдем милостиви към всички. И така във всичко!

Трябва да потискаме бесовските свойства в душата си и да насаждаме ангелските, онези, които са посочени в Св. Евангелие.

Ако след смъртта в душата ни има повече бесовско, те ще ни завладеят. Ако пък ние още тук осъзнаем тези свои качества, молим за тях прошка от Господа и сами прощаваме на всички, то и Господ ще ни прости, ще унищожи всичко лошо в нас и не ще ни даде в ръцете на бесовете. Ако ние тук не осъждаме никого, то и Господ не ще ни осъди там. И така във всичко.

Нека да живеем в мир, прощавайки един на друг и помирявайки се по-бързо един с друг. Нека да се каем за всичко пред Бога и да Го молим за милост и спасение от бесовете и вечните мъки, докато още е време.

Нека да не си играем с вечната си участ.

Господ да те вразуми. Амин.

Скъпа... !

... Разсеяната молитва не е молитва, макар и Господ да я приема отначало от онези, които все още се учат да се молят. Но нали все някога трябва да се научим да се молим, без да се разсейваме!

Ако се въздържиш от гнева и запазиш спокойствие, то и молитвата ти ще бъде добра, а ако си неспокойна, не ще можеш и да се молиш.

Господ не приема молитва в гняв и предава такъв молец се на немилосърдните служители, т. е. на демоните, които го прогонват навън от молитвата, навън от духовния брачният пир, в тъмнината на празните, а понякога и скверни помисли. А това ще е така дотогава, докато не се смирим и не заплачем пред Господа от цялото си сърце, дотогава, докато не простим на всички и сами не поискаме прошка, с една дума - докато не придобием душевен мир, защото е казано: “Само в Бога се успокоява душата ми.” Където няма мир - там са и врагът, и тъмнината, и душевната тежоба, а и другите начатъци на ада.

Смирението има силата да събира помислите в памет за Бога, а размирицата, тщеславието и гордостта разсейват помислите. Ако помислите много се разсейват, това значи, че нещо в душата не е наред, значи, че врагът е получил достъп до нея и ние трябва да се каем пред Бога и да се молим за прошка и помощ. Трябва да се потърсят и причините за това. Понякога то се случва (ако и да няма гняв) поради излишна суетност и привързаност към света, както и поради дълги светски разговори, поради осъждане на ближните.

Добрата, внимателна, изхождаща от сърцето молитва е път към Божието Царство, което “вътре в нас е”. Ако няма такава молитва, значи сме разгневили с нещо Бога.

Бъди внимателна към себе си. Пази мира. Помирявай се по-бързо и по-често изливай пред Господа своите прегрешения и скърби. Постъпвай по съвест, ще се чувстваш добре и ще се спасиш. Без труд нищо не се постига. Труди се в Бога и ще се спасиш. Ще ти бъде добре и тук, а и след смъртта си ще влезеш във вечното блаженство.

1954 г.

Скъпа В. Н.!

Получих писмото Ви. Дори това, че сте неспокойна, свидетелства, че не сте права. “Лицемерце! Извади първом гредата от окоето си и тогава ще видиш как да извадиш сламката от окоето на брата си.” Тук се посочва един дълбоко психологически факт. Ако човек с Божията помощ се очисти от греха и по такъв начин гледа чисто, тогава ще види всичко в съвсем друга светлина и само тогава ще му даде правилна оценка. Тогава в сърцето му ще има любов към всички твари и непостижима жалост и желание никой да не страда и никой в нищо да не претърпи вреда (вж. Исаак Сирин). Само тогава може да учим ближния (пък и тогава само по указанието на Божията благодат) и словото ни ще бъде действено и полезно и ще изцелява, а не ще ранява. Докато не сме достигнали такова състояние, не трябва да се напъваме да учим.

Преп. Нил Сорски никога не говорел от себе си, а само излагал мнението на Светите отци. Ако не намирал веднага решение при тях, той не давал отговор дотогава, докато не открие мнението им по дадения въпрос. А ние, без да знаем сами нещо, от слухове или просто защото “така ни се струва”, изричаме куп неща. Умният човек веднага ще разбере, че думите ни са повърхностни и ще ни осъди...

Всички ние, по думите на преп. Симеон Нови Богослов, се намираме в “най-лоша прелест” т. е. в тъмнина, в заблуда и в робство на дявола. Само малцина биват освободени от Господа от това състояние. Как тогава слепецът да води слепец? А Вие учите всички. Престанете! Митарят не е учил, а със съкрушение казвал: “Боже,

бъди милостив към мене грешника!” - казал това не само в църквата, а винаги имал такова умонастроение (иначе и в църквата не би могъл да се моли така). Можел ли е той, пък и всеки друг в такова състояние, да учи другите? Ясно е, че не.

А за намиращите се в робството на греха и дявола има само едно правилно състояние - състоянието на митаря. Когато то обземе целия човек, само тогава в него ще се осъществява “Силата Божия”. “Силата Ми в немощ се познава”, т.е. когато човек се намира в състоянието на митаря (в смирение). Едва тогава той ще усети в себе си Божията сила и тя ще го изведе от Египет в обетованата земя. Друг път няма. Ако ви пиша това, пиша го по правото на духовник. Простете!

Господ да Ви пази и да ви вразуми за всичко благо.

Скъпи мой... !

Получих писмото ти и дълбоко ти съчувствам. Много неща бих ти казал за твоите съмнения и огорчения, но не ме бива да пиша. Ти си избрал изключително труден в наше време житейски път и ако издържиш докрай, всичките ти скърби не просто ще бъдат възмездени милиони пъти, а дори (не казвам, че ще се забравят) ще съжалиш, че са били прекалено малки... Може да ти се стори странно, но това е така. Аз съм дълбоко уверен, че дори древните велики мъченици и те са съжаливали, че малко са страдали и затова не са могли да отвърнат на Бога с онази любов, с която трябва да Го обичаме. Любовта дори и към човек се стреми да се изрази като благо за любимия, каквито и жертви да изисква това. Колкото по-силна е любовта, толкова по-голям е стремежът ѝ тя да се докаже... А безкористната любов може да се докаже само чрез жертва, и както истинската любов няма предел, така като нейна проява няма предел и жаждата за жертва. Който обича Бога, той ще поиска да страда заради Него, и както нараства любовта, така ще нараства и желанието ни да понесем всичко, за да не се отстрани от нас Господ и да бъдем по-близо до Него. А не можем да не обичаме Господа, ако се приближим към Него, или по-точно - ако Той се приближи към нас.

Може да се предположи, че незаспиващият червей и неугасимият огън в бъдещия живот е безкрайната скръб на сърцето за това, че е имало време, когато е можело да докажем своята любов към Господа, да претърпим различни страдания заради Него и да докажем любовта си не само чрез страдания, но и с вярата си в Него сред всякакви съмнения, страхове, духовна самота, съзнаване на своите немощи, безсилие и така нататък и така нататък - и не сме я доказали... Именно тук на земята можем и трябва да докажем своята любов към Него с вътрешното решение: “Ще вярвам в Тебе, с всички сили ще изпълнявам Твоите заповеди. Ще страдам заради вярата в Тебе, ще се откажа от всичко и от всички - и от личния живот, и от близките си, само Ти, Господи, не се отказвай от мене и не допускай да изгубя вярата и мъжеството си. Не допускай да възроптая срещу Тебе, дори да ме постигнат много тежки скърби и мои или на близките ми страдания. Дарувай да Те възлюбя от цялото си сърце.”

Ако запазиш такава нагласа, ще ти бъде леко да извървиш житейския си път. Ако пък се колебаеш и допуснеш съмнение в сърцето си, ако с доброволно нарушаване на Божиите заповеди омрачиш себе си и отслабиш духовните си сили, ако не призоваваш постоянно на помощ Господа и особено ако се възгордееш и

започнеш да се надяваш на своите сили - ще паднеш с голямо падение и чрезмерно ще усложниш живота си.

Но и тогава не унивай, а се смирявай още повече и цялото си упование възлагай на Господа, на Неговото милосърдие и Неговата помощ. Именно това е правилното устройство, но без опит, без падане и изправяне на мислите²⁰ не ще достигнеш правилното състояние. То се характеризира с дълбоко осъзнаване на своята немощ и безсилието ни да се живее така, както изискват заповедите, и да се обича Бога така, както Той ни обича. А от това състояние се ражда чувството на съкрушение и сърдечен плач, както и съзнанието ни за неизплатимостта на нашия дълг (10 хиляди таланта). С една дума, онова съкрушено и смирено сърце, което Бог не ще презре и от което се ражда онази любов към Бога, за която говорих в началото.

Само с едната своя воля и желание не ще придобиеш любов, а с живот по заповедите, с покаяние и плач за паденията си, с дълбоко съкрушение, че наместо любов и угаждане на Бога постоянно нарушаваме Неговата свята воля. От този плач и съкрушение се ражда страхът Божий, т. е. страхът да не оскърбим Бога, а след това се ражда и чувството за близостта Му до нас, което е изразил пророк Давид с думите: “Винаги виждах пред себе си Господа...”, а след това постепенно и твърдата решимост по-добре да умрем, отколкото да Го оскърбим с нещо и да се лишим от Неговата близост. Проявява се и твърдост в скърбите не само в безропотното им понасяне, но и в благодарността за тях, понеже сърцето ни ще усеща радостта от очистването и удовлетворение, че може да се търпи заради Бога и по този начин Той да се обича. “Какво да ти въздам, Господи, за всичко, каквото ми даде?”

Прощавай... за многословието и може би за несвоевременността на това писание. Но скръбта ти ме накара да ти напиша всичко това. Може би то ще ти е от полза и ще ти послужи за утешение.

Приятелю, моля те за едно: никога не отстъпвай от Бога, колкото и ниско да си паднал, както и да си Го оскърбил, съгрешил (да те пази Господ от това), но като блуден син Го моли за прошка и отново и отново се принуждавай да живееш според заповедите Му. “И който дохожда при Мене, няма да го изпядя вън.” Идецията към Господа чрез изпълняване на заповедите, макар и да пада по пътя, става и върви напред. Той е сред войните Христови и се венчава от Него, дори и много рани да е получил в тази духовна битка със своите страсти, с падналата си природа и с бесовете.

Да те вразуми Господ, да укрепи вярата ти и произволението ти и да те опази от всяко зло.

Господ да те благослови.

Мир и спасение от Господа наш
Иисуса Христа, скъпа... !

Би трябвало да знаеш, че врагът не ще остави на мира никого, който желае да се спаси, и следователно борбата с него не ще престане и до смъртта. Никой не може да го победи само със собствените си сили. Господ е дошъл на земята, за да разруши делото му. Той се бори против дявола и греха заедно с онези, които винаги Го призовават на помощ. И човекът трябва да противодейства на греха и

дявола с всички сили, употребявайки като оръжия средствата, посочени от Господа, Апостолите и Светите отци. За православния човек оръжията против него са постът, молитвата, трезвостта и смирението. Без смирение не ще помогнат никакви средства, пък и Господ не помага на самонадеяния и гордия, и той неминуемо попада в различните мрежи на врага.

Който иска да победи врага и да се избави от страстите, а не се бори против него с даденото ни оръжие, той очевидно няма да победи. Колкото по-смирен е човек, толкова по-скоро ще се избави от врага. Към това трябва да се добави и това, че злопаметството унищожава силата на молитвата, защото Господ не приема молитвата на човек, враждуващ с ближния, или на злопаметен и го отправя да се помири преди това. А без молитва, приета от Бога, човек е сам и следователно врагът ще го победи. Но и онзи, който се бори правилно, няма веднага да победи врага. За това са нужни време и търпение. Бори се правилно, старай се да бъдеш в мир със всички, приучавай се към трезвост и непрестанна молитва. Смирявай се пред Бога и хората и тогава ще поваляш исполините един след друг и ще се освободиш от греховния плен.

Нито един духовник не ще се отнася по-лошо към човек, който искрено и дълбоко се е кае за греховете си, каквито и да са те. Това е вражеска уловка, за да скрие каещият се греховете си и да не получи прошка. Точно обратното, ако духовникът е вярващ човек, той ще започне да се отнася още по-добре към него. Това е таинство - свойство на изповедта.

... Търпи всички упреци, хули и клевети, правилни и неправилни, защото те са полезни, очистват душата от греховете и ако не започнеш да роптаеш, съдействат да пораста смирението. Казвай като разбойника: “Ние сме осъдени справедливо, защото получаваме заслуженото според делата си, спомни си за мене, Господи, кога дойдеш в царството Си.”

Скъпа...!

В. ми писа, че три дни си плакала след моето писмо. Радвам се, че си плакала, ако плачът ти е бил за Бога, а не от оскърбено самолюбие. От цялата си душа ти желая “да видиш прегрешенията си” и да плачеш за тях не три дни, а цял живот и до смъртта си, за да не се наложи да плачеш вечно след нея.

...Когато се изправим пред строгия Съдия, познаващ съкровенията ни, какво решение ще бъде взето за нас? С какво ще се оправдаем ние пред Него? Има еднородно средство - докато сме живи, да осъзнаем своето недостойнство пред Бога и хората. Искрено да осъзнаем, че сме негодни и непотребни и че имаме неизплатим дълг към Бога, а следователно нямаме и право да изискваме нещо от хората. Да осъзнаем това, да плачем и умоляваме още тук за помилване и за прощаване на нашия неизплатим дълг. Да плачем за това, че блудно сме разпилели душевните и телесните си сили и с това постоянно оскърбяваме Божията любов. Да умоляваме Господ да не спомня след смъртта ни нашите грехове и неправди, а да ни приеме в Своите обители, както е приел и блудния син.

Ето за какво трябва да е цялата ни грижа. Всеки ден преди сън трябва да проверяваме себе си и да се съкрушаваме за всички нарушения на Заповедите, които сме допуснали през деня. Да си спомняме целия си предишен живот, да се каем за всичко и да не отстъпваме в покаянието, докато явно не усетим, че Господ

ни е простил предишните грехове. Трябва да молим от все сърце Господа да ни помогне и занаяпред да не грешим и да не оскърбяваме с нови нарушения Неговата Свята воля, изразена в заповедите Му. Трябва да се боим да не оскърбим ближния си, защото по-лесно е да се помирим с Бога, отколкото с ближния...

Смири се, не съди, не осъждай. Помири се с всички и им прости, иначе и сама не ще получиш прошка от Господа. Това условие е поставено от Самия Господ: *“Ако ли не простите на човеците съгрешенията им, и вашият Отец няма да прости съгрешенията ви”* (Мат. 6:15).

В настъпилите дни на Светия пост се приведи в ред и се помири с хората и с Бога. Съкрушавай се и плачи за своето недостойнство и гибел. Едва тогава ще получиш прошка и ще придобиеш надежда за спасение. *“Сърце съкрушено и смирено, Ти, Боже, не ще презрееш”*, а без това никакви жертви и милостини не ще ти помогнат, *“защото, да би искал жертва, аз бих Ти дал; но към всесъжжения не благоволиш. Жертва Богу е дух съкрушен”*(Пс. 50:18-19).

С цялото си усърдие измолвай от Господа най-великия и най-необходимия от всички дарове - да виждаш греховете си и да плачеш за тях. Който има този дар, има всичко.

Господ да те вразуми и благослови!

Поздрав и Божие благословение за всички.

Скъпа ...!

Отдавна е време да знаеш, че има дявол и бесове, които поради голямата си злоба искат да погубят всеки човек. Как правят това? Ето как: те се стараят да въздействат върху човешките страсти и да ги раздухват до такава степен, че те да погубят човека.

Например онзи, който обича да си пийва, бесовете принуждават да пие все повече и повече, като се стараят да го доведат до запои, побоища, убийства и самоубийство и с това да го погубят навеки. Едни от бесовете учат на кражба, други пък много изтънко довеждат до високоумие, тщеславие и гордост, а накрая и до духовна прелест и така го погубват. И по много други начини търсят те вечната погибел на човека.

Помисли си в спокойно състояние в какво помрачение трябва да се намира душата, за да премине поради малката скръб във вечна, най-ужасна мъка. Колкото и тежко да е тук, дори и да живеем на земята хиляди години в тежки страдания, все пак те ще имат край. А в ада няма край на мъките. Представи си дори такава картина: банда най-отвратителни разбойници, стотина души, са те нападнали в гората и цял ден издевателстват над тебе. Как би се почувствала при това? Тук ти поне би се избавила от това чрез смъртта. А самоубиецът попада в ръцете на бесовете, които са хиляда пъти по-зли и отвратителни от всички бандити; попада в пълната им воля и в издевателствата им, освен в неугасващия и несветещ огън, освен в незаспиващия червей... И тия мъки няма да имат край. Какъв ужас!... И да достигнеш в такова състояние за дреболии, заради това, че ..., лоша или добра, ... някак си са те обидили? Ако такава дреболия не можеш да търпиш, как не се ужасяваш от адските мъки?

Ще кажеш, че в този момент за нищо не мислиш и че си готова да се самоубиеш. Вярно е, че не мислиш и забравяш и Бога и бъдещите вечни мъки. В това отново е уловката на бесовете и действието им върху душата на човека.

Където е Господ, там са и мирът, светлината, разумът и радостта. Където е дяволът, там са разстройството, душевният мрак, помрачаването на разума, отчаянието и готовността за всякакво зло.

Много пъти съм говорил за това. Още веднъж те предупреждавам: не подавай ръка на дявола. Моли се на Бога и се моли в спокойно състояние да не допусне умопомрачаването ти и да не даде на бесовете власт над тебе. Господ ще те защити, ако ти сама не тръгнеш към ада. Помни Иуда. Той дал на дявола да влезе в него и загинал с ужасна смърт, отишъл във вечни мъки на дъното на ада.

Не си прави шега с това. Стой по-далеч от тия мисли. Господ да ти помогне да разбереш написаното и да избегнеш ръцете на бесовете и тук, и в идещия живот, а като потърпиш малко тук, да влезеш в Царството Божие, във вечната радост и блаженство. Амин.

Многоуважаема...!

За вашите преживявания по повод Светлата утрень, ще кажа, че на “които любят Бога,... всичко съдейства за добро”. Светите отци казват, че Царството Божие не идва забелязано. Когато очакваме духовни радости, именно тогава можем (най-често така се и случва) да не ги получим.

Правилно устройство на душата е да смятаме себе си недостойни за никакви духовни утешения. Нещо повече, преп. Иоан Лествичник казва: “Със смирена ръка отхвърляй идващата радост като недостоен за нея, за да не се прелъстиш и да не вземеш вълка за пастир.” Тази мисъл в различна форма са изказвали всички Свети отци. Всички хора са “удоборазположени” към всякакви грехове и особено към такива, които не са толкова груби, ала не са по-малко вредни.

Да види и победи всичко със своя сила, не може никой. Само съзнанието за своята немощ, нищета, греховност и неизплатим дълг пред Бога, а оттук и непрестанният сърдечен плач (когато “сърцето съкрушено” става и “смирено”), който са имали всички Божии угодници, е правилното душевно устройство, ограждащо човека от падения, водещо към духовни дарове и опазващо тия дарове, ако той се сподоби с тях.

Подвижникът, който няма сърдечен плач, се намира в духовна “прелест”, т. е. в лъжливо устройство, и ако не се поправи, може да изпадне и в явна бесовска прелест и да загине. В наше време всичко това се случва в прикрит вид (не говоря за явното зло...), но се случва, и по-голямата част от подвизаващите се, временно или постоянно, се намират в прелест. Това е доста деликатна работа...

Успехът в духовния живот се измерва не с духовните утешения, които могат да бъдат и от лукавия, а с дълбочината на смирението.

Скъпа...!

Мир Вам. Бързам да ви пиша няколко думи, докато е светло, защото не ни дават осветление, пък и лампата е без стъкленица. Прочетох изповедта Ви за тщеславието и не намерих в нея нищо, за което да се “отстраня” от вас. Нищо особено не сте написали. Вие, както и повечето хора нямате нищо, с което

наистина да можете да бъдете тщеславна. Всички ние сме далеч от Бога поради своя живот. Какво свое ценно имаме ние, поради което с вдигната глава да можем да застанем на Божия съд?...

... На всеки човек е така присъщо тщеславието, че то буквално целия го пронизва от външността до най-съкровените дълбини. А в същото време то е най-отровното свойство и с него в духовния живот не може да се направи никакво движение напред. Трябва то да се намали, а след това и да се унищожи. Във всеки случай трябва непрестанно да внимаваме над себе си и да потискаме със сърдечно съкрушение всяка проява на тщеславие (да въздъхнем към Господа от цялото си сърце: Господи, ето змията пак надигна глава), да го прогоним с гняв и да зовем към Господа: “Господи, Исусе Христе, Сине Божий, помилвай ме, грешния. Не го искам, не го приемам, освободи ме от него и ми дарувай да видя прегрешенията си.” Прочетете какво е писал за тщеславието преп. Иоан Лествичник, особено глави 5, 6, 7, 11, 14, 17, 23-26, 31, 34, 38, 39, 41, 43 и 45; прочетете и за гордостта 1, 2, 5, 11, 16, 17, 20, 34, 38.

Укорявайте себе си за всяко, дори най-малко нарушаване на Божията заповед, без да допускате никакво самооправдаване. Помнете заповедите на Спасителя: “Тъй и вие, кога изпълните всичко, вам заповядано, казвайте: ние сме слуги негодни, защото извършихме, що бяхме длъжни да извършим” (Лук. 17:10). А ние не само че не изпълняваме всичките Му заповеди и нито една не изпълняваме така, както трябва, а отгоре на всичко сме готови да се гордеем и тщеславим на всяка крачка.

Да Ви помогне Бог да се избавите от тази змия! Но без труд и внимание към себе си не ще можете да победите този най-зъл и лукав враг.

Онези прояви, за които писахте, са много явни и груби. Има много по-изтънчени форми и ако не е Божията помощ, може да изпаднем и в отчаяние. Опирайте се на Евангелието и на примера на Самия Господ Исус Христос в борбата с тщеславието... Не се надявайте на себе си, а на Господа, не само в голямото, но и в малкото. Без Господа не можем да направим нищо истински добро и полезно за себе си, а и онова, което ни се струва добро, според опита на подвижника след това ще се окаже вредно (т. е. всичко онова, което е направено без молитва и изпросване на помощ от Господа).

Свети са ония молитви, които изхождат от благоговейно, съкрушено и смирено сърце, а фарисейските (гордите и тщеславни) молитви не само не са свети, а са мерзост пред Бога.

Простете ми. Спасявайте се...

Прот. Александър (Илин)

СЪВЕТИ КЪМ ДУХОВНИТЕ ЧАДА

За гордостта

Две са основните черти на съвременния живот: гордостта и лъжата.

Целият ни живот е изграден върху гордостта: съревнования, награди и т. н. Възрастните хора играят на различни игрички и така проиграват вечния живот.

Най-страшното нещо е гордостта. Майка на гордостта е невежеството. Ние се гордеем с чуждото: красотата и богатство, а всичко е дадено от Бога до време.

Същност на гордостта е лъжата. Ние си присвояваме това, което не ни принадлежи. Лъжа в живота са всичките ни страсти, които са прикрити с нашето привидено християнство (на гърдите кръст, а в сърцето дявол).

Гордостта е коренът на всички грехове. Тя пребивава с нас до смъртта ни. Когато човек я вижда в себе си и се бори с нея, Господ му помага в това.

Но когато ни идва наум мисълта, че нещо у нас е добро или нещо в другите е лошо, това значи, че гордостта е надигнала глава. И тогава Господ ни отнема опазващата благодат, благодарение на която у нас е имало добро, и допуска врага за да ни смири и да ни покаже, че то не е било наша заслуга, а действие на Божията благодат и че без нея ние не можем нищо. И така ние се смиряваме неволно.

Това е период на обучение в законите на духовния живот. Сърцето ни е заразено с егоизъм, а ние трябва да насадим в него чиста любов към ближните, иначе не ще влезем в Царството Божие. Такава любов, обаче, ние можем да придобием само по този път на обучение.

Раздразнението и смуцването по време на самоукоряване е признак за гордост. Ако сляп човек падне в яма, за какво да се ядосва на себе си и от какво да се смуцава - та той знае, че е сляп.

Така и ние трябва да осъзнаваме своята греховност и да не се гневим и смуцаваме, а да си казваме: “Ето, това и това лошо направих, аз съгреших, прости ме, Господи.” Това е. От какво да се смуцаваме, когато сме грешни от начало до край. Всяко смуцение иде от гордостта.

Гордостта предшества падението. (Съвършенството не е в това да не падаме, а в това, да се изправяме.)

Гордост има във всеки човек, дори и в сърцата на най-светите люде. Помислите преминават през всеки човек, но те не ще ни бъдат предявени като обвинение, ако не задържим върху тях вниманието си. Само това ще бъде обвинение, което е прието от нас, върху което сме задържали вниманието си и сме го приели в сърцето си.

Дяволът навред е разстлал вражеските си мрежи. В тях попада гордостта. Господ внимателно пази всички, ала човешката гордост отблъсква Божията ръка и човек остава беззащитен.

Гордостта се лекува с познаването на себе си. А познаването се постига с четене на Евангелието и на Светите отци. Евангелието е огледало, от което следва непрестанно покаяние, а по-нататък и желанието да поправим живота си.

Гордостта пребивава с нас до смъртта ни. Тя и господството на тялото над духа са причините за падението. Ако Господ не бе дал на човека смъртта (най-великото благодеяние, което дава възможност за покаяние), човек би достигнал в гордостта си гордостта на сатаната.

Основа на борбата с гордостта е познанието на самия себе си в светлината на съвестта и само Господ я лекува.

За смирението

Пътят към живота са смирението и любовта.

Св. *Иоан Лествичник*: “Смирението е Бог”. Св. *Исаак Сирин*: “Смирението е доброволно поето върху себе си умъртвяване”.

Смирението е свобода и започва от самопознанието.

Смирението е да се прости на брата, който е съгрешил против тебе, преди той да те помоли за прошка.

Смирението е отношението към ближния. *Начало на смирението е обуздаването на езика* - това е безкрайна добродетел. Негов закон е в нищо да не надвишаваш мярата: мярата за храна, мярата за сън и т. н.

Добродетел, в която е нарушена мярата, е от дявола.

Мирът се крепи на взаимното снизхождение и възможното служене един на друг.

Приучи лека-полека сърцето си да казва за всеки: “Наистина, той е по-добър от мен”, и ще се научиш да се смяташ за най-грешен сред хората. Ако укориш някой, Божията благодат ще си иде от тебе и ще ти се даде дух за осквернение на плътта, ще се ожесточи сърцето ти, ще си иде умилението и в тебе няма да има място за нито едно от духовните блага.

Нито безчестието, нито някаква скръб идват при човека иначе освен по Божието допущение към изкушение и изправление на човека или пък заради греховете му.

Смирението не ще позволи да паднеш. Ни една огорчаваща дума другиму. Ръката Господня не е оскъдняла още и Господ ще ни покрие, ако търсим смирение.

Трябва да се избягват грубите форми на нарушаване на смирението: раздражителност и осъждане. Това не означава, че не ще има падения, а че “ще падне и не ще се разбие”.

Когато придобиеш смирение, ще бъдеш щастлив. На всичко ще намериш неговото място, защото ще откриеш мира и хармонията, а хората най-много страдат от противоречията и неразрешимите въпроси.

При смирения човек словото придобива творческа сила.

Земният поклон е израз на нашето смирение.

Смирението в наше време се състои също и в това да опазваме в тайна молитвата си. Тази заповед сега е много важна. Висока е онази добродетел, която се извършва тайно, не само затова, защото сега не можем да постъпим другояче, но и затова, че така е казано в Евангелието.

Молитвата трябва да бъде тайна, сърдечна.

Единствената тайна стая, която не може да ограби врагът, е смирението. Царството Божие е мяра за вътрешното съвършенство, мяра за смирението. Смиреният няма очи, за да види чуждия грях, няма и език, за да говори за него.

Дверите на небето отваря само смирението.

Трудът, изкушенията, търпението и смирението водят към любовта.

Смиреномъдрието е вътрешно устройство, а то е да не смятаме за нищо всичките свои добродетели.

Трите стъпала на служението Господу

1. Всяко земно служение на ближните (труд, милостиня, помощ).
2. Духовно служение на ближните: (молитвата за тях, Словото Божие).
3. Търпението в скърби, изкушения, болести.

За вярата

Вярата е вътрешно око. Този начин на познание довежда човека в състояние на равновесие, тъй като с това око той вижда Божията десница, с която Господ управлява целия свят и всеки човек. Състояние на равновесие имаме тогава, когато човек не се радва и не се опечалява силно, а във всичко вижда Божията десница.

Вярата е не само благодат, но и способност, вложена от Твореца във всеки човек.

Вярата се основава на опита - на своя и на чуждия. Тя е дадена, за да се опознае светът, който лежи извън пределите на нашите чувства.

Вярата се разкрива в търпение и смирение. Това е вътрешната същност на човека. Вярата е творческа сила. Тя може да бъде придобита:

1. Чрез слушане. 2. От опита. 3. Да е плод на Духа.

Трябва да пазим и храним вярата си.

Вярата се убива с греховете, а се храни със Словото Божие.

Ако гледаме на всичко с очите на вярата, скърбите ще намалеят и животът ще стане лек. Ще се увеличи само тъгата от нашата греховност.

За молитвата

I. Има четири основания за молитвата:

Чистотата на живота. Добрите дела. Самоукорението (отнася се за нашите добри дела - те никога не са чисти). ***Смирението.***

Главната задача е молитвите да се извършват с внимание, като влагаме ума си в думите ѝ. След време и сърцето ще започне да откликва.

Задължително е да се молим поне десет минути преди сън, но с внимание.

Денем да вършим Иисусовата молитвата, използвайки всеки случай, когато имаме възможност за това.

За всичко да благодарим на Господа, независимо дали получаваме или се лишаваме от нещо, и за болест, и за здраве.

За всичко добро, което има у нас, благодарим на Господа и го приписваме само на Бога. Сам човекът е способен само да примесва грях към доброто, изхождащо от Бога. И за това трябва да укоряваме себе си, а не само за греховете си (Самоукорение).

В домашната молитва трябва да си спомняме за греховете си, ала без подробности (на изповед също не трябва да си спомняме за подробностите и да не се връщаме към тях).

Ако ни се случи някаква неприятност, да помним, че Господ е винаги с нас, всичко вижда и знае всички обстоятелства. Ако се обърнеш мислено към Него, всичко ще премине.

Който се моли с вяра, той никога не се ползва от разни начини на самосъхранение и не прибегва към тях.

II. Смисълът на молитвата.

Ако искаме да опазим себе си от нахлуването на врага, трябва да се погрижим сърцето ни да бъде заето от молитва.

Ако по време на четенето на Евангелието, псалтира или молитвата, словото е докоснало сърцето, спри - в този миг Господ е докоснал сърцето ти - в това е смисълът на молитвата.

III. Непрекъснатото общуване с Господа.

Най-висшето е Причастието (не по-рядко от веднъж месечно).

Иисусовата молитва е вкушване на Господа духом.

Иисусовата молитва

Има четири основания за тази молитва:

Чистотата на живота: честото покаяние, опазването на ума и всички чувства (да не гледаме, да не слушаме, което не трябва, и да не говорим, когато не ни питат).

Делата на милосърдието: състраданието, молитвата за ближния и съчувствието към скръбящия.

Смирението във всичките му видове - това е дрехата на Божеството, в която то се е облякло, за да стане достъпно за грешния човек.

Самоукорението: да смятаме всички свои дела за несъвършени.

IV. Съзерцанието.

Грехът е разбил цялото човешко същество и всичките му сили враждуват помежду си. Умът враждува със сърцето и това е източникът на мъките. Възстановяването на падналото естество се състои във възстановяване на хармонията в човека. Когато човек в някаква степен постигне хармония, той ще може да опази заповедите и за него ще настъпи единение в любовта. Тогава в него ще се всели Бог.

При съзерцанието молитвата (прошение, благодарение или славословие) се прекратява. Умът и волята са безмълвни, а душата е във възхита. Това вече е друг живот.

За поста

В строгия смисъл постът е монашеска добродетел, а в по-широк смисъл - християнска.

В широк смисъл постът е въздържание във всичко и винаги. Да бъдем винаги съсредоточени в себе си и въздържани във всичко е възможно и в света. Да страним от празни разговори и да пресечем любопитството си.

Ако не пресече любопитството си, човек никога не ще се поправи, тъй като така той повече натрупва в себе си, отколкото очиства.

Сърцето трябва да се пази от впечатленията на света, защото душата, която се упражнява в светските дела, не може да приеме Божията благодат. Любовта към света е вражда против Бога.

Постът е начална добродетел, но тази добродетел е условна, защото на всеки се дава своя мяра. Същността му не е в убийството на тялото, а в това, то да се удържа в някаква мяра.

Постът обхваща целия живот на човека: това е опазване на езика, опазване на чувствата, състояние на бодърстване, трезвение. А постът в храната изисква да сме внимателни.

По-високо от поста стоят делата на любовта.

Болестта стои по-високо от поста.

Постът ще дойде сам, в свое си време, според степента на усъвършенстването на нашия духовен живот.

Пост: Качество на храната (постно). Количество на храната (умерено). Време за приемане на храната. Въздържане във всичко.

Съблюдаване на тайната на поста. Всички недостатъци трябва да се възмездяват със самоукорение. Постът е велика добродетел, но и в него трябва да се знае мярката.

Ако помогнеш на един човек, когото Господ доведе при тебе по пътя на спасението, покажеш му своето съчувствие и състрадание. Това ще е по-високо от всякакъв пост, на който си способен.

За любовта

Величието на Божията любов към човека е в Неговата жертва, а Жертвата е Синът Божий. Наш дълг е да отговорим на тази жертва с любов. В този случай е важно предразположението на сърцето (както вдовицата, която дала две лепти, тоест всичко, което имала, Богу). Ние също трябва винаги да сме готови да дадем на Бога всичко, което имаме. (От тази гледна точка са и нашите пожертвувания в храма. Не е важно какво ще стане с парите ни, къде и за какво ще отидат. Господ ще приеме нашата готовност за жертва заради Него.)

Църквата на бъдещето се състои от любов.

Мъките на ада са мъките на отхвърлената любов, мъки за това, че на Божията любов грешниците са отговорили с ненавист. Те ще виждат Неговата любов и ще страдат от своето недостойнство.

Любовта е преди всичко състрадание и съчувствие. Друг въпрос е дали можем да помогнем или не, но състраданието е първата крачка.

Главното е сърдечното намерение за състрадание.

Свети Ефрем Сирин казва: “Ако си пристигнал някъде, където никой не те познава, то, за да устроиш своето благополучие, устрой първо благополучието на другите.”

Така е и в любовта, и в съчувствието. Напълни сърцето си с любов и съчувствие към другите, и ще получиш любов и съчувствие.

Любовта не помни злото, тоест не бива да допускаш за никой човек, че таи зло по отношение на тебе.

Любовта е чиста и мирна, тоест дава хармония на всички сили.

Движещата сила в нас трябва да идва от сърцето.

Нашата цел е да възбудим сърцето и да принудим към това и волята. Сърцето е най-висшата част на духа, която докосва задгробния свят.

“Аз ще простя всички вас, всички ваши беззакония. А как вие, които Ме предавате, ще Ме погледнете в очите?”

Възможността за саможертва е дадена на всеки. Господ чака ние да отговорим с любов на Неговата любов. Той е избрал за нас такъв път за спасение, какъвто е показал във величието на Своята любов, на Своята жертва за човешкия род. (Какво може да се даде повече от Единородния Син?)

Трудът, изкушенията, търпението и смирението водят към любовта. Любовта възвисява. Царството Божие е в любовта и в съединението.

За гнева

Гневът се възбужда поради скъперничество, изразяващо се в посягане и похищаване на чуждото, а също така и ако някой обича да брани собственото си мнение или иска да бъде удостоен с почести, или да бъде учител, смятайки себе си за най-разумен от всички.

Гневът помрачава човешкия ум в следните случаи:

ако човек изпитва ненавист към ближния си;

ако смята ближния за нищо;

ако му завивжда;

ако говори лошо за него.

Страстта на гнева се отразява в сърцето, на лицето, в езика, в делото.

Ако някой може да понесе злото така, че то да не влезе в сърцето му, то страстта на гнева не ще се отрази и на лицето. Ако пък при някой тя се отрази на лицето, такъв да се пази да не я изрази и с езика си. Който я изрази с езика, нека се удържи да не я изрази на дело и да се потруди веднага да я прогони от сърцето си.

Има три типа хора по отношение на страстта към гнева:

1. Такива, които не причиняват никому вреда доброволно. Те не хулят противниците си и щадят ближните си и действат според естеството, обновено от Христа.

2. Такива, които не вредят на другите, ала не искат и на тях да им се причинява зло - тия са подобни на Адама.

3. Ония пък, които вредят на другите и които безчестят ближните, въвеждат ги в изкушения или търсят гибелта им - те са подобни на дявола.

За обидите

Обидата можеш да изтръгнеш от сърцето само тогава, когато заедно с обидилия те започнеш да се радваш на неговата радост, а за да постигнеш това, трябва да молиш Бога да помогне с нещо на онзи човек, на когото си обиден. Трябва да се върви по пътя на любовта, която отмахва греха на ближния.

Въпрос: Може ли да покажем пред обидилия ни нашата обида? Нужно ли е това?

Отговор: В никакъв случай.

Въпрос: Как вътрешно да се борим с обидата?

Отговор: Всичко, което става, е или по Божията воля, или по Божие допущение. Това са крайните цели. Бог е всеблажен и неизменяем. Божиите милости и изпитанията, които праща, имат причина в нас самите.

Всяко явление има своите причини и следствия. От доброто произтича блаженство, тъй като Бог е Любов и всичко, което се извършва по волята Божия, е именно изпълнение на закона на Любовта и форма на нейното проявяване. В добрите дела Бог е вложил въздаяния или блаженства.

Злото е отсъствие на добро (тъмнината е отсъствие на светлина).

Противенето на дявола срещу Бога е нещо непостижимо, нещо всъщност безумно, но това е тайна за нас. Ако дяволът се покажеше, злото щеше да изчезне.

Непослушанието, злата воля - това е причината, а следствието от това са мъките. Когато няма добро, няма и блаженство, а има по-голяма или по-малка мъка.

При Антоний Велики дошъл демонът Зерифер в човешки образ и плакал горко. Антоний го попитал: “Защо плачеш?” Зерифер отговорил: “Аз съгреших тежко и не зная, ще ме прости ли Бог. Помоли се за мен, та Бог да отговори дали ще ми прости.” Господ открил на Антоний, че при него идвал демон, и му казал: “Старото зло не може да стане ново добро. Но ако той изпълни Моите условия, ще го приема. Нека три години да стои на едно място и да се моли:

Боже, помилуй мен, древната злоба.

Боже, помилуй мен, прелестта помрачена.

Боже, помилуй мен, мерзостта на запустението.

Ще му простя, ако изпълни това.”

Когато Антоний предал отговора на Бога, бесът казал, че няма да стори това, докато хората все още му се кланят.

Докато дяволът не прелъстил човека в рая, той все още можел да се покае, но след това вече не. Ако човек не умираше, тогава и той би станал неспособен за покаяние. Затова смъртта е най-великото благодеяние.

Божията истина във всичко е вложила своето въздаяние - последствията. Но ние виждаме малко последствията от своите дела, тъй като между сеитба и жътва има определено време. Неведнага виждаме последствията от делата си, ала при Господа нищо не остава без въздаяние. В онзи, в когото Господ вижда доброто начало, него и води със Своя Промисъл към Своего Царство. “Всяка пръчка, която дава плод, очиства Моят Отец” - това очистване Господ дава на ония, които имат зародиша на доброто.

Това очистване продължава през целия живот чрез страдания, изкушения и болести. А онзи, в когото Той вижда сърце ожесточено и който няма стремеж към доброто (непостижимо понятие), на него Той дава въздаяние по земния му път за неговото добро. Един си отива, получил сметка за греховете си, а друг - за доброто си.

Много грехове от миналото са си отишли без въздаяние и Господ иска да ги очисти чрез скърби. **Обидите са именно онова очищение, с което Господ иска да ни очисти.** Това е милост Божия, за да не ни накаже в бъдещия век. А обиждащият човек е само оръдие на волята Божия.

Ние носим последствията за своите грехове. Всичко оставя следа в душата ни, оставя своя белег. Последствията от нашите дела задължително ще се върнат при нас.

Всичко - и малкото, и голямото, се извършва по волята Божия. Например има кавга в дома. Ако те питат, отговори, но не се оправдавай и не убеждавай, ако не ти вярват, и понасяй това с търпение. След време ще има въздаяние за изкушенията. И това въздаяние ще покрие предишните грехове.

Да се изобличава и обвинява не е нужно. Господ Сам ще изобличи. А на теб за търпеливото понасяне на изкушението Господ Сам ще зачете подвига.

Как да изгладим в сърцето си старата обида?

Да не спираме върху това вниманието си, а да го занимаваме с постоянна молитва или четене на Словото Божие. Сами със свои сили не можем да победим спомена, понеже в него е дяволът.

Дори и да го победиш, той ще остави следа - духовна смрад, която трудно може да бъде изгладена. Ако се молиш, не ще остане никаква духовна смрад. Нищо не може да изглади предишното така, както Словото Божие.

За труда

Ако си мирянин, занимавай се с мирските дела и се спасявай по своя път. Отвлечането от главното е дяволско дело и губене на време.

1. Молитва. 2. Съзидателно и полезно четене. 3. Трудът е на първо място за нас. Трудът е велик регулатор на духовния живот. Той удържа човека от крайности. Целия си труд и цялата с дейност трябва да насочваме към една цел. На земята всичко се постига и се съхранява с труд. Тази заповед била дадена на Адам още преди грехопадението.

Трудът изгражда благополучието на ближните (всяка клетка живее за целия организъм и за изграждането на цялото тяло). Така ние съзиждаме и своето спасение. То е дело на любовта. Отчет пък трябва да дадем на Бога.

С труда ние изпълняваме заповедта за любовта. И с него, със своя труд, ние прославяме Господа и изпълняваме дълга си пред Него. (Притчата за талантите, за лукавия и ленив раб - когато обвиняваме другите и оправдаваме себе си, тогава сме лукави и лениви раби.)

С труда си ние изпълняваме Божията воля за нас. Той ще даде плод за оправдането ни на Съда. Трудът е котва, задържаща човека в равновесие и удържаща го от крайностите. Трудът е котва, която ни пази да не потънем в житейските бури и в частност - в унието. Смисълът на труда е ползата за ближния.

Но не трудът трябва да бъде най-главен в нашия живот, ако е в ущърб на духовния ни живот. Празничният труд не се благославя, затова всичко, което вършиш в празник, отнема и онова, което вършиш в делник.

За разговорите и за гостите

Нашите разговори са признак за мъртва душа, те са като мелене на плевели.

Отегчението от разговорите е духовен опит. Той ни показва, че да работим за света и греха не дава нито щастие, нито покой, нито удовлетворение, а само опустошение. Той ни учи да оценяваме кое е добро за душата и кое за света. Когато Господ ти отнеме това изкушение (разговорите), ти вече не ще ходиш при другите и не ще се занимаваш с разговори.

Когато видиш хората в проявите им и разбереш, че душата им е гладна и пуста, в душата ти ***ще се пробуди състрадание към тях***, а състраданието е стъпало, предшестващо любовта и молитвата за тях, това е път на любовта.

Най-важното в разговорите е да се избегне осъждането. Чувството на състрадание трябва да замени осъждането, тъй като в робство хората са слепи. Ако се обърнеш мислено към Господа, Той ще те научи за какво и как да говориш.

Едно докосване на човешка душа до друга душа е като акумулатор - силата Божия докосва дошлия и преминава в него. Не забравяйте общуването. С такива

жертви се облажава Бог. Но общуване с хора, при които центърът на тежестта е върху духовните дела, а не върху земните. Всички земни дела трябва бъдат подчинени на една цел и тогава те няма да бъдат празни.

В лицето на ближния да приемаме Господа.

Трапезата на любовта стои по-високо от всякакъв пост.

Ако Господ иска да привлече човека или да му прати помощ чрез нас, Той му дава доверие към нас. Господ не му открива нашите грехове, но показва знамение (доверие) за нас. И човекът се спасява чрез това доверие.

А ние трябва да увеличим вътрешното си самоукорение, защото човекът не знае за нашия грях. Духовният път на общуването е основан само на доверие.

За съветите

Ако на слепия покажеш червено или бяло и му кажеш за това, той все едно няма да види нищо. Така е и със съветите.

Дали в светския живот, или в духовния - законът е един, а вреда можеш да му нанесеш с напомнянето. В краен случай може да се говори във вид на притча. Особено ако причината е в гордостта. Нам не е дадено да изцеляваме гордостта и по-добре е да не закачаме такъв човек. (Човек е заспал в църква: да го събудим или не? Пимен Велики казвал: Аз бих взел главата на този човек в скута си и бих пазил съня му.)

Когато знаем причините, само тогава ще можем и да помогнем.

Трябва да говорим с мярка толкова, колкото може да приеме човекът.

Ако човек не пита, но ти знаеш, че това му е нужно - все едно нищо не казвай, защото той ще говори за това, което го боли, а ако не го боли - не ще приеме и съвет.

С Божието Слово трябва да се отнасяме много внимателно. За предпочитане е мълчанието. Мъдрият носи езика в сърцето си. Мълчанието събира, а разговорът разпилява. Трябва да се стараем с малко думи да изразим много.

За четенето

Трябва да се чете колкото се може повече, докато има възможност. Това се дава от Господа, а след това се отнема. Четенето пък ще се претворява в дело постепенно, неведнага.

И древните не живеели с една книга, а вземали от един старец едно, от друг - друго.

Чистотата на ума се постига с молитва и четене. Ако искаме да очистим ума и душата си от впечатленията на заобикалящия ни свят, трябва да четем Словото Божие, вниквайки в смисъла му. Трябва да четем Словото Божие с молитва и според очистването на сърцето ни ще ни се открива и истината. Следва да се чете Словото Божие по малко, но своевременно, и както храната се претворява в организма, така и то ще подхранва душата ни, превръщайки се в нейни живи клетки.

Свойство на Словото Божие е да разделя хората на такива, които го приемат, и на такива, които не го приемат. Четенето съответства на духовната възраст на човека. При упадък на духа е полезно да се чете Псалтира.

Четенето на Евангелието е като огледало, в което виждаме своите грешки.

За борбата с помислите (с изкушенията)

Има различни помисли в зависимост от състоянието на човека.

Неизбежно ни нападат всякакви мисли. Ние можем да приемем полезните, а вредните да отхвърлим. Обаче да спрем движението на мислите не ни е дадено. Мислите и чувствата биват: от нас (от земята), от Бога и от дявола.

Трябва да можем да ги различаваме.

Когато те са от лукавия, за това свидетелстват нервността и смущението. В този случай трябва да забравим всичко, да не разказваме на никого и да не си го припомним, сякаш че не е било.

По време на молитва врагът ни внушава помисли и ако ние не се спираме на тях и се стараем да вникнем в това, което четем, те не ни се вменяват за грях. Помисли преминават през всеки човек, но само онези ни се вменяват за грях, които ние сме приели, върху които сме спрели вниманието си и които сме задържали в сърцето си.

Стой пред вратата на сърцето и гледай кой влиза - свой или чужд (за мислите и намеренията). Вражеският помисъл влиза в нас заедно със сатаната, а сатаната може да влиза поради това, че сърцето ни - нашият дом - е празно, Господ го няма в него. Ако човек става оръдие на врага, то Божият Промисъл допуска това.

Изкушение е също така и жаждата да обясняваме Светото Писание според собственото си разбиране, без да отчитаме това, че истинският и дълбок смисъл на Свещените Слова се открива само на чисти и смирени сърца. Който не е постигнал това, трябва да ползва опита на Светите старци и да приеме тяхното тълкувание.

Без изкушения няма познаване на самия себе си, няма познаване на волята Божия, няма и духовен ръст. ***Изкушението е очистително действие.*** Когато детето е малко, майката го носи на ръце, а когато порасне, започва да ходи само. Така е и с изкушенията. Когато човек започне да служи на Господа, тогава и те започват.

Периодът на изкушения е възпитание от Господа и е необходим. Господ ни готви за бъдещия живот, в който ще ни бъде поверено дело, за което трябва да сме готови.

(Ако в чуждия - земния живот - не сте били верни, то кой ще ви повери вашето - небесното.)

Защо толкова ни безпокоят бесовете? Защото сме отхвърлили нашето оръжие: самоукорението, смирението, бедността и търпението.

Ако искаме да се оградим от нахлуването на врага, трябва да се грижим сърцето ни да бъде заето с молитва. Тогава и Сам Господ ще ни огради. Падението в изкушенията не е страшно, стига само отново да се изправим, а преуспяването в духовния живот ще е в това, че ще виждаме все повече и повече греховете си.

Премъдростта ще те поведе отначало по криволичещи пътища и едва след това ще те изведе на правия път. Всички изкушения имат сила дотогава, докато сърцето е заето със земното, а когато то започне да се очиства, в него ще се всели Господ. Такова сърце трябва да бъде смирено, а смирението поражда любовта.

За борбата с греховете

Грехът е разбил цялото същество на човека. Всичките му сили враждуват помежду си. Умът враждува със сърцето, а това е източник на мъката.

Възстановяването на падналото същество се състои във възстановяване на хармонията в човека. Когато човек е достигнал хармония в някаква степен, той ще може да опази Заповедите. За него ще настъпи единение в любовта и тогава Бог ще се всели в него.

Да различаваме истинското добро от злото е много трудно. Това е велик духовен дар. Много голям брой грехове се дължи на това неразличаване.

Грехът се изцелява просто, а духът на греха се изцелява много трудно. Врагът иска да възстанови своята власт над нас чрез този дух.

Как да го изкореним?

С усилено внимание, с опазване на ума и с усилия нашето сърце да се напълва с духа на благодатта. Едва тогава този дух ще изгуби силата си над нас.

Не трябва да си припомним онова, което е било и да правим нищо такова, което би могло да ни приближи към греха. Да усилим вниманието към себе си и молитвата. Особено ни помага духът на смиреномъдрието.

Невидимата битка се състои в това, да не се надяваме в нищо на себе си.

Във всичко трябва да възлагаме пълна надежда на Бога.

Нужно е непрестанно внимание и борба с греховете.

(Открий главната страст в себе си и се бори с нея. Заедно с това ще отслабват всички страсти.) Бори се против тази, с която днес те бори врагът.

Сърцето трябва да се пази от впечатленията на света. Душата, която се усъвършенства в светските дела, не може да приеме Божията благодат.

Паденията в греха имат три степени: спиране на вниманието, съчувствие на сърцето, а след съчувствието на сърцето се скланят и волята и умът. Тогава душата е обзета от силите на греха. Човек обмисля и намира пътища за изпълнението му. Има привичка към повторение на греха.

Блажен е онзи човек, който не отива в събрание на нечестивци, в пътя на грешниците не стои и в сборище на развратители не седи.

В борбата на хората със страстите има предел. До определен предел трябва да се борим, а извън него трябва да бягаме.

Това, че във всяко дело се примесва съзнанието за греха, е добре.

На Господа преди всичко е нужна печал и скръб на сърцата за греховете.

Безделието се поправя по-лесно, отколкото прекомерния подвиг.

Скръбта и съкрушението за мерзостите - ето какво отчита Бог.

За главното в живота (различни мисли)

Главното е съзиждането в сърцето на Царство Божие. Който не съзижда в сърцето си Царство Божие, той не ще види и мрежите на дявола.

Закон на подвига е постепеността. Той е начертан в природата - книгата Божия, която ни е дадена за ръководство.

Закон на земния живот е стремежът.

Трябва във всичко да се спазва мярката и за всичко да се намира време.

Зърното не расте без тор. Трябва да построим живота си така, че всичко да бъде за наша полза.

Трябва да се живее по закона на разсъдителността. За това трябва да се изучава и пак да се изучава опитът от живота.

Целият ни труд и цялата ни дейност трябва да насочим към една цел.

Най-първата ни задача е да познаем своята немощ. Земята дава на човека тяло, а Господ - дух.

Основанията за нашето спасение са молитвата, четенето и трудът. А Божият Промисъл управлява нашия външен живот.

Духовният живот е като семе, хвърлено в земята. На семето е нужна светлина, храна и вода. Така е и за нас - Причастието, добрите дела, молитвата, четенето, скърбите и изкушенията чрез хората. Трябва да се подхранва семето и то незабележимо ще расте.

Изкушенията, изпращани чрез хора, трябва да се претърпяват, без да се обвинява никой. След време изкушенията ще ни бъдат отнети. Тъй като те са допуснати, нашата намеса не ще ни помогне. Когато отmine необходимостта от тях, Господ Сам ще устрои всичко. Това трябва да се понася без ропот и със смирение. Тези изкушения се необходими за възпитанието ни. Те ни обогатяват и ни опазват.

Търси ползата за ближния, а не за себе си.

Трябва да се живее така, че с нищо да не изпъкваме сред останалите хора освен с вътрешното. Това е покров за запазването на тайната.

Нашата задача е да скрием своя духовен свят, доколкото това е възможно.

Важна е само тази добродетел, която се извършва тайно.

Всяка добродетел, несъответстваща на нашия начин на живот, не е подходяща за нас и дори е вредна.

Всеки ден претегляй живота си като на везни. Гледай какво е посилно и полезно за теб.

Човек е като цвят. Ако се опиташ да го разлистиш преди време, ще го погубиш, но ще дойде време и той ще се разтвори сам. Така е и с човешкото сърце. Когато сърцето се очисти, то ще се разтвори само.

Не бива да изискваме от себе си онова, което още не ни е по силите. Например да желаем неразсеяна молитва, когато още не сме способни за нея. Това става поради невежество и гордост.

Необходимо е житейското море да се развълнува и вълните да освирепеят, за да се очисти чрез тези бури сърцето. Чистотата на сърцето е в търпението.

Всяка вечер трябва да си припомним изминалия ден в светлината на Заповедите, защото това е пътят на възходането.

Условията на пътя към всичко добро: винаги да бъдем внимателни и въздържани във всичко.

Съвършенството на земния път:

Когато врагът те удари хиляда пъти (когато те повали) - хиляда пъти да се изправиш.

Всяко наказание не е наказание за нас, а вразумление. Съдът над нас принадлежи на Господа.

Добродетелта трябва да бъде тайна дотогава, докато не дойде изповедничеството.

Нищо и никой не ще дойде при нас без Господното допущение.

Времето на изпитания е блажен период, през който Господ създава в нас вътрешния човек.

В ближния ние почитаме образа Божий независимо от това какъв е този човек - грешен ли или праведен.

Вътрешното отричане от света е да имаш всичко и да се ползваш от всичко, но с нищо да не бъдеш обвързан: нито със семейство, нито с дом, нито с творчество. Ние трябва да отхвърляме всичко, ако то става препятствие по пътя ни към Господа.

Три са стрелите на вечната мъка: угризенията на съвестта (че си отхвърлил Божията любов, предал си я), адските мъки, отчаянието.

Смъртта пресича властта на греха над човека. Пълно освобождение от греха човек не получава до смъртта си.

В дълбината на душата са и адът и раят.

Да запазим целенасоченост в градския живот е важно дело.

Задачата на нашия живот не е само в това да възпитаваме себе си, но и да възпитаваме другите. Това обаче е възможно само в онзи случай, когато имаме какво да кажем на другите. Затова работата над себе си неразривно е свързана със служението на ближния.

Бесовете не могат да четат нашите мисли, ала те са много опитни и знаят по нашия вид и делата ни за тях.

На жената в наше време е дадено велико служение. На него трябва да се гледа с духовни очи.

Трябва ли да се водят децата в храма? Господ изпитва в свое време всеки човек - и праведния, и неправедния. Такова изпитание не ще подмине никой, само времето за него е различно. Придобитите в детството навици ще помогнат да се премине през тия изпитания.

Разсеяният ум е като разсеян лъч - няма сила.

Богооставеността е такова състояние, когато настъпва отчаянието, в което няма надежда, цел и светлина - няма вяра в Бога. Това е умъртвяване на душата.

Семейният живот не е само грижи за домакинството, за здравето и т. н., това е преди всичко търпеливо понасяне на недостатъците на другия. Носете тегобите един другиму. Господ е взел върху Себе Си греховете на света. Целият Му живот е непрекъснато страдание. И на Апостолите е завещал да пият от тази чаша и те са страдали. И на пастирите. И ако ти правиш добро на ближните, знай, че греховете им ще легнат върху тебе и ти ще трябва да понесеш техните страдания и изкушения - да понесеш тегобите на другите.

Когато оскърбяваме друго, греховете му също преминават върху нас. Така човешкият род е свързан помежду си.

Много от греховете на миналото са преминали без въздаяние и Господ иска да ги очисти чрез скърбите. Това е Божия милост, за да не ни наказва и в бъдеще.

В християнството специфичните свойства на личността не се унищожават, а само се очистват и им се дава насока.

За последните времена

Сега царството на дявола е достигнало разцвета си. Той се стреми да улови в мрежите си избраниците. Този процес е започнал отдавна, развива се и се разраства.

Господ ще отдели Своите чрез скърби, ала едновременно с това иска да ги запази и от по-страшните язви, на които ще бъде подложено цялото останало човечество. За нас е най-добре да се предадем на волята Божия, за да бъдем като ладийка в морето.

Съдът ще започне от дома Божий - от Църквата. Така Господ очиства Своите. Нас Той избавя с малки скърби и смекчени бедствия.

Царството на дявола се крепи на лъжа и насилие. Когато хората усетят докъде са стигнали и какво са изгубили и стигнат до задънена улица, когато се разрушат всички идеи, ще настъпят големи бедствия. *Тогаваше се обедини човечеството и именно в този момент ще се яви антихристът.*²¹

Властта на антихриста ще започне от Църквата.

Църквата на бъдещето е в любовта.

Мъките на ада са мъките на отхвърлената любов и мъки за това, че на Божията Любов грешниците са отговорили с ненавист. Любовта им към Бога ще бъде тяхната мъка. Те ще виждат Неговата любов и ще страдат от своето недостойнство.

Господ преди вековете е знаел пътя на всеки. По-слабите Господ ще вземе. Силните ще получат мъченически венец и с висотата на своето мъченичество ще надминат първомъчениците.

Само онзи, който се грижи за очистването на своето вътрешно “аз”, който създава в себе си Царството Божие, ще види мрежите на антихриста. Трябва да укрепваме духа си, съзнавайки ясно какво ни очаква, а от друга страна - трябва да виждаме във всичко Божия Промисъл.

Съвременните постижения сами по себе си не могат да ни погубят като знаем, че начало и край на всичко е Бог. Откритията извършва човешкият разум, даден от Бога.

Дяволът е лъжец и човекоубиец, а Господ употребява и неговото зло за спасението на човека.

Нищо в земния живот, никакви страдания не струват колкото блаженствата на бъдещия век.

Чрез злото Господ извършва добро, водейки човека към бъдещия век.

Господ е казал: “Пазя ви като зеница на окото”.

Дяволът е съборен от небето и Господ е определил на човешкия род да наследи небесните обители. Затова дяволът ни завижда със страшна завист.

Завистта е изцяло дяволско дело и ни прави негови съучастници.

Бележки към текста

¹Става дума за еретическите учения.

²Тук става дума не за Макарий Велики, основателя на скита в Египетската пустиня, живял през IV век, а за друг старец, настоятел на скита през V и VI век. Под ръководството на този Макарий в скита се подвизавала в мъжки одежди под името Доротей преподобната Аполинария, напуснала Константинопол при император Теодосий младши (Миней, 5 януари). Вероятно този Макарий е водил беседите за дързостта с авва Агатон, съвременник на Пимен Велики. Но Пимен бил по-възрастен от Агатон, както се вижда от Пименовото житие.

³В образа на маври, т. е. чернокожи хора, обикновено се явяват бесовете. - *Ред.*

⁴Изяслав, велик Киевски княз, син на княз Ярослав Мъдри - *Ред.*

⁵Глеб, княз Новгородски, син на втория син на княз Ярослав Мъдри - *Ред.*

⁶Подражание на Тома Кемпийски, кн. 3, гл. 2.

⁷Преп. Авва Доротея, Поуч. 2.

⁸Св. Иоан Лествичник, Сл. 2, гл. 22.

⁹ Книга Естир, гл. 4-7. Аман вугеецът бил любимец и пръв велможа на Артаксеркс, царят на Персия. Иудеинът Мардохей бил придворен и като човек благочестив, не си позволявал човекоугодничество и не се подмазвал на фаворита. Това поведение на Мардохей разгневило Аман: той приготвил висока бесилка, за да накаже ненавистното изключение от общото низкопоклонство. Поради изменчивостта на земните обстоятелства ситуацията се променила и Аман бил обесен на бесилката, която бил приготвил за Мардохей - *Ред.*

¹⁰Свети Исаак Сирин, Слово 33.

¹¹Подражание на Тома Кемпийски, кн. 3, гл. 2. В посоченото от нас място от западния писател разгорещаването, сомнението и самопрелъстяването са представени така ярко и живописно, че си струва да представим на вниманието на читателя и самия текст:

“Говори, Господи, понеже Твоят раб слуша. Аз съм раб Твой! Вразуми ме, за да позная свидетелствата Ти. Склони сърцето ми към словата Си. От Твоите уста и да падне като роса словото Ти. Синовете Израилеви казвали някога на Моисей: говори ни, и ще слушаме; Господ да не ни говори, за да не умрем. Не така, не така моля аз, Господи! Но с пророк Самуила смирено и ревностно умолявам: Говори, Господи, понеже Твоят раб слуша. Не Моисей или друг от пророците да говори, а Ти, Господи Боже, Който даруващ вдъхновение и просветление на всички пророци. Ти сам, без тях можеш съвършено да ме научиш; те пък без Тебе не ще успеят. Могат да звучат словата им, но Дух не ще придадат! Те изящно говорят, но когато Ти мълчиш, не възпламеняват сърцата! Те предават буквата, ала Ти откриваш смисъла! Те изричат тайнства, но Ти откриваш разума за иносказанията! Те обявяват заповедите Ти, но Ти даваш сила за да бъдат изпълнени! Те показват пътя, ала Ти даваш сила да бъде извървян! Те действат само отвън, но Ти наставляваш и просветляваш сърцата! Те оросяват отвън, но Ти даруващ плодородието! Те призовават със слова, ала Ти даруващ на слуха да разбира! И затова да не ми говори Моисей! Говори Ти, Господи, Боже мой, вечна Истина. Нека не умра и не остана безплоден, ако бъда наставляван отвън, а вътрешно не бъда възпламенен, и да да не ми бъде за осъждане словото чуто, и изпълнено, познато, и необзето от любовта, повярвано и неопазено. И така, говори, Господи, понеже Твоят раб слуша: “Ти имаш словата за вечен живот.”

Дързостта на това натруфено велеречие и пустословие предизвиква ужас и дълбока печал в душа, възпитана в учението на Православната Църква. Премахнато е покаянието! Премахнато е съкрушението на духа! Има решителен стремеж към най-бързо и тясно съединяване с Бога! Такова е изобщо настроението на аскетическите западни писатели. Един от тях, изразявайки своето неправилно разбиране за достойнството на Божията Майка, завършва фанатичното си велеречие така: “И така! Да се хвърлим в обятията на Богомайката!” Това е напълно противоположно на настроението, на което учи Светата Източна Църква

чадата си. “Аще не бяхом святыя Твоя имели молитвеники - казва тя в едно от песнопенията си - и благостыню Твою, милующую нас, како смели бяхом, Спасе, пети Тя, Его же славословят непрестанно Ангели” (Тропар на Великото Повечерие).

В друго песнопение тя казва: “К Богородице прилежно ныне притецем, грешнии и смиреннии, и припадем, в покаянии зовуще из глубины души: Владычице, помози, на ны милосердовавши! Потщися: погибам от множества прегрешений! Не отврати твоя рабы тщи: Тя бо и едину надежду имамы” (Молебен канон към Пресвета Богородица).

Непонятно е състоянието на самопрелъстяване и бесовска прелест за онези, които не са възпитани в духовен подвиг според преданието на Православната Църква: те смятат това бедствено състояние за най-правилно и благодатно.

Преводачът на “подражанието” от латински на руски се е потрудил да помести в края на книгата наставленията си към читателя. Посочвайки 2-ра глава на 3та книга, тази живопис на самопрелъстяването и самомнението, той съветва пред всяко благочестиво четене да постигаме настроението, отразено в тази глава. Очевидно е, че с такова настроение се предоставя свободата да се тълкува произволно Свещеното Писание, премахва се задължението да се следва тълкуванието на Светите отци, прието от Църквата, а това е догмат на протестантството - *Ред*.

¹²Преподобният Григорий Синаит, Добротолюбие, ч. 1, Свети Каллист и Игнатий Ксантопули, Добротолюбие, ч. 2.

¹³Св. Исаак Сирий, Сл. 55.

¹⁴Св. Исаак Сирий, Сл. 36.

¹⁵Св. Исаак Сирий, Сл. 21.

¹⁶Скитски Патерик.

¹⁷Св. Петър Дамаскин, За разсъждението.

¹⁸С. И. Снесарева - духовно чедо на св. Игнатий през последните години от живота му.

¹⁹Игумен Никон (Воробьов) е роден през 1894 г. в селско семейство от Тверска губерния. Преди революцията е учел в Петербургския институт по невропатология, искал е да стане психиатър, но тук в светогледа му се извършил решителен прелом. Той напуснал института и заживял уединен аскетичен живот. През 1917 г. постъпил в московската Духовна Академия и бил принуден да я напусне, когато тя била закрыта през 1919 г. Десет години той прекарал в уединение и молитва в гр. Сухиничи. Монашество приел през 1931 г. в Минск. След две години бил арестуван и четири години прекарал в сибирски лагери. Когато към края на войната започнали да се откриват енории, служил в Козелск, Белев, Ефремов, Смоленск и накрая в Гжатск, където починал на 7 септември 1963 г. Той с право може да бъде наречен един от най-големите руски пастири и духовници.

²⁰Падението с много тежко състояние и се отразява на духовното устройство. То след това изисква труд за очистване на себе си и задълго забавя движението ни напред. Мислените падения дори са необходими за опознаването на себе си, на своята немощ и непригодност за Царството Божие, а вследствие на това те ни водят до смирение и ни показват, че човек само със свои сили не може да възраства духовно, а е длъжен да призовава постоянно на помощ Бога. Длъжен е да използва

за спасението си Тайнствата и всичко, което дава Светата Църква. За духовния ръст помага и постоянното четене на Светото Писание (Новия Завет) и Светите отци. А още по-добре ще е, ако има духовен ръководител, но сега такива няма и се налага да вървим сами, ръководени от четенето и молитвата, измолвайки помощ от Господа и от Светите угодници. *Авт.*

²¹Антихристът не е дявол, а носител на злото, прикрито с добро - *Ред.*